

អនុសាសន៍ និងរបាយការណ៍នៃវេទិកាស្តីពី ការបោះឆ្នោត និងប្រជាធិបតេយ្យ

RECOMMEDATIONS AND REPORT ON FORUMS ON
ELECTIONS AND DEMOCRACY -“FOREDS”

ខុមហ្វ្រែល COMFREL

គណៈកម្មាធិការដើម្បីការបោះឆ្នោតដោយសេរី
និងយុត្តិធម៌ នៅកម្ពុជា

COMMITTEE FOR FREE AND FAIR ELECTIONS IN CAMBODIA

មាតិកា

ទំព័រ

I.	កាលប្រវត្តិ.....	1
II.	អនុសាសន៍គោលនយោបាយសម្រាប់ការបោះឆ្នោត និងប្រជាធិបតេយ្យ.....	2
III.	សកម្មភាព.....	10
IV.	លទ្ធផលខ្លះៗនៃគម្រោង.....	16
V.	ការវាយតម្លៃ.....	17
	១. បញ្ហាប្រឈម.....	17
	២. យោបល់កែលម្អ.....	17
VI.	សេចក្តីសន្និដ្ឋាន.....	18
	ឧបសម្ព័ន្ធទី១	
	១.១. ការសង្ខេបនៃកិច្ចពិគ្រោះយោបល់.....	19
	១.២. សំនួរសម្រាប់ធ្វើកិច្ចពិគ្រោះយោបល់.....	23
	១.៣. ការសង្ខេបនៃរបៀបធ្វើ FOREDS.....	30
	១.៤. អនុសាសន៍ទៅលើការបោះឆ្នោត និងប្រជាធិបតេយ្យនៃខេត្តនីមួយៗ.....	31
	៤.១ ខេត្តព្រៃវែង.....	31
	៤.២ ខេត្តបន្ទាយមានជ័យ.....	36
	៤.៣ ខេត្តមណ្ឌលគិរី.....	40
	៤.៤ ខេត្តសៀមរាប.....	44
	ឧបសម្ព័ន្ធទី២. រូបភាពនៃសកម្មភាព.....	51

Contents

I.	Executive Summary.....	54
II.	Policy Recommendations on Elections and Democracy.....	54
III.	Report on Forums on Elections and Democratic Space.....	59

I. កាលប្រវត្ត

ប្រព័ន្ធនយោបាយនៅប្រទេសកម្ពុជាបច្ចុប្បន្ន មានបញ្ហាប្រឈមយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងប្រជាធិបតេយ្យ និងដំណើរការបោះឆ្នោត។ វេទិកាប្រជាធិបតេយ្យ និងការបោះឆ្នោតខ្លួនឯង ជាមួយនឹងការបើកកិច្ចពិភាក្សាពិគ្រោះយោបល់យ៉ាងទូលំទូលាយ និងការកំណត់បញ្ហាដោយអ្នកពាក់ព័ន្ធសំខាន់ៗ គឺជាឧបករណ៍ដែលអាចមានឥទ្ធិពលដល់បញ្ហាទាំងអស់នេះ។

ក្នុងលក្ខណៈនៃប្រជាធិបតេយ្យ និងបរិយាកាសនយោបាយទូទៅ ប្រទេសកម្ពុជានៅតែទទួលរងពីអតុល្យភាពនៃអំណាចនយោបាយ ដែលគណបក្សមួយមានអំណាច និងគ្របដណ្តប់ ទៅលើរដ្ឋទាំងមូល។

អំណាចនៃគណបក្សប្រឆាំងមានការថមថយ ដោយមានទាំងការកាត់ទោសទៅលើ សមាជិកថ្នាក់ខ្ពស់នៃគណបក្សសមរង្ស៊ី និងការបែកបាក់នៃគណបក្សហ្មឺនស៊ីនបិច។ បញ្ហាប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយមួយ ចំនួនគឺត្រូវបានគ្របដណ្តប់ និងមានការគាំទ្រទៅរកគណបក្សកាន់អំណាច ដូចជា ទូរទស្សន៍ ស្ទើរតែទាំងអស់គឺគ្របដណ្តប់ដោយគណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា ឬជាកម្មសិទ្ធិរបស់គណបក្សប្រជាជនកម្ពុជា។ បញ្ហាដែលអនុវត្តច្បាប់ពាក់ព័ន្ធនឹងការបរិហារកេរ្តិ៍នៅតែជាបញ្ហាពិបាក ពិសេសសម្រាប់ប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយ និងអ្នកកាសែតជាដើម ដែលទាំងអស់នេះធ្វើអោយ ប្រជាធិបតេយ្យនៅតូចនៅឡើយនៅក្នុងស្ថានភាពបច្ចុប្បន្ននេះ។

ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការបោះឆ្នោត តាមរយៈការសិក្សាស្រាវជ្រាវមួយចំនួនបានបង្ហាញថា នៅតែមានការជួបការលំបាកទៅនឹងការប្រឈមមួយចំនួនដូចជា ប្រព័ន្ធបោះឆ្នោត ការចុះឈ្មោះបោះឆ្នោត និងបញ្ជីឈ្មោះបោះឆ្នោត ប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយ ឯករាជ្យភាព និងប្រសិទ្ធភាពនៃស្ថាប័នរៀបចំការបោះឆ្នោត ដំណើរការដោះស្រាយបណ្តឹង ការធ្វើយុទ្ធនាការធ្វើការបោះឆ្នោត ហិរញ្ញវត្ថុគណបក្សនយោបាយ តួនាទីអាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន និងកងកំលាំងប្រដាប់អាវុធក្នុងការបោះឆ្នោត និងការអប់រំអ្នកបោះឆ្នោតជាដើម។ បញ្ហាទាំងអស់នេះគឺនៅតែជាបញ្ហាប្រឈម និងខ្វះការទទួលខុសត្រូវ និងការប្តេជ្ញាចិត្តរបស់អ្នកពាក់ព័ន្ធជាពិសេសស្ថាប័នរៀបចំការបោះឆ្នោត និងគណបក្សប្រកួតប្រជែងការបោះឆ្នោតក្នុងការធានាធ្វើយ៉ាងណាអោយបានការបោះឆ្នោតមួយមានលក្ខណៈសេរី ត្រឹម ត្រូវ និងយុត្តិធម៌។

រាល់បញ្ហាប្រឈមទាំងនេះត្រូវការពិគ្រោះយោបល់ ជជែកពិភាក្សា ត្រូវការមានការចូលរួមផ្តល់អនុសាសន៍ដើម្បីកែលម្អ និងការបញ្ជាក់អោយបានច្បាស់លាស់ពីអ្នកពាក់ព័ន្ធក្នុងការចូលរួម និងសម្រេចចិត្ត។

នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា មានកត្តាជាច្រើនដែលជាបុព្វហេតុនៃការកំរិតនៃការចូលរួមរបស់ប្រជាពលរដ្ឋ មូលហេតុទាំងនោះរួមបញ្ចូលទាំងការខ្វះខាតចំណេះដឹង ភាពភ័យខ្លាចទៅលើអាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន និងឥរិយាបថដែលជាទម្លាប់ពីមុនដែលនាំបញ្ហាពីថ្នាក់លើ កំរិតនៃប្រជាពលរដ្ឋនៅ តាមជនបទជាច្រើនដែល

មិនបានទទួលព័ត៌មាន និងការផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មាន និងវប្បធម៌នៃការពឹងផ្អែកតែទៅលើបណ្តាញបក្ស ជាធំ។ អវត្តមានរចនាសម្ព័ន្ធ និងវេទិការសម្រាប់អ្នកពាក់ព័ន្ធការបោះឆ្នោត ធ្វើអោយទំនាក់ទំនង និងការ ស្នើសុំពីប្រជាពលរដ្ឋទៅរដ្ឋបាលថ្នាក់ក្រោម និងរដ្ឋាភិបាលថ្នាក់ជាតិពុំមានកំលាំង និងស្ថិតនៅក្រៅពី ដំណើរការនៃអភិបាលកិច្ច។

ខុមហ្វ្រែលខិតខំផ្តល់ឱកាស និងពង្រឹងការចូលរួមរបស់អ្នកពាក់ព័ន្ធដើម្បីបានជជែក និង កំណត់នូវបញ្ហាប្រឈម ក៏ដូចជាកំណត់នូវអ្វីដែលត្រូវធ្វើការកែទម្រង់តាមរយៈសកម្មភាពការងាររបស់ខ្លួន ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងប្រជាធិបតេយ្យ និងការបើឆ្នោតដោយមានការគាំទ្រពី UNDP ។ តាមរយៈ ដំណើរការកម្មវិធី កិច្ចពិភាក្សាពិគ្រោះយោបល់វេទិកាស្តីពី ប្រជាធិបតេយ្យ និងការបោះឆ្នោត គម្រោងនេះ នឹងផ្តល់អោយមានការប្រែប្រួលតាមរយៈការចូលរួមពីអ្នកពាក់ព័ន្ធ និងអ្នកធ្វើការសម្រេចចិត្ត។ ខុមហ្វ្រែល បានអនុវត្តគម្រោងនេះនៅក្នុងខេត្តចំនួនបួនគឺ បន្ទាយមានជ័យ សៀមរាប មណ្ឌលគីរី និងព្រៃវែង។ គម្រោងនេះគឺរួមចំណែកដើម្បី៖

- ផ្តល់ឱកាសដល់អ្នកពាក់ព័ន្ធ កំណត់បញ្ហាកង្វល់ទៅលើការបោះឆ្នោត និងប្រជាធិបតេយ្យ។
- ផ្តល់នូវវេទិកាឯករាជ្យសម្រាប់អោយអ្នកពាក់ព័ន្ធជជែក និងពិភាក្សា។
- ជម្រុញអោយមានការចូលរួមពីប្រជាពលក្នុងដំណើរការសម្រេចចិត្ត ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការ បោះឆ្នោត និងប្រជាធិបតេយ្យ។
- ផ្តល់អនុសាសន៍សម្រាប់កំណែទម្រង់ការបោះឆ្នោត និងប្រជាធិបតេយ្យនៅកម្ពុជា។

II. អនុសាសន៍គោលនយោបាយសម្រាប់ការបោះឆ្នោត និងប្រជាធិបតេយ្យ

អនុសាសន៍គោលនយោបាយនេះត្រូវបានប្រមូលចេញពី ការពិគ្រោះយោបល់វេទិកា សាធារណៈស្តីពី ការបោះឆ្នោត និងប្រជាធិបតេយ្យ(នៅខេត្ត ព្រៃវែង បន្ទាយមានជ័យ មណ្ឌលគីរី និងសៀមរាប) សិក្ខាសាលាបង្ហាញនូវ លទ្ធផល និងកែសម្រួលដោយគណៈកម្មាធិការដើម្បី ការបោះឆ្នោតដោយសេរី និងយុត្តិធម៌នៅកម្ពុជា(ខុមហ្វ្រែល)។

1. បញ្ជីឈ្មោះបោះឆ្នោត និងការចុះឈ្មោះបោះឆ្នោត

ក. ករណីផ្លាស់ប្តូរ៖ បង្កើតប្រព័ន្ធសាមញ្ញមួយសម្រាប់ការចុះឈ្មោះអ្នកបោះឆ្នោត និង អត្តសញ្ញាណប័ណ្ណអចិន្ត្រៃយ៍សម្រាប់អ្នកបោះឆ្នោត ភាគអត្តសញ្ញាណប័ណ្ណ

1.1. រដ្ឋសភា និងរដ្ឋាភិបាលគួរពិនិត្យ និងធ្វើវិសោធនកម្មច្បាប់បោះឆ្នោត និងច្បាប់ពាក់ព័ន្ធផ្សេងៗទៀតដើម្បី៖

- ធ្វើប្រតិភូកម្មអំណាចអោយដល់អាជ្ញាធរមូលដ្ឋានក្នុងការចុះឈ្មោះបោះឆ្នោត។
- ការចុះឈ្មោះបោះឆ្នោតគួរតែមានរយៈពេលជាអចិន្ត្រៃយ៍ (អ្នកគ្រប់អាយុ ឬផ្លាស់ប្តូរទីលំ នៅអាចមកចុះឈ្មោះបោះឆ្នោតគ្រប់ម៉ោងធ្វើការ)។

- ការចេញអត្តសញ្ញាណប័ណ្ណ ឬបណ្ណបោះឆ្នោតត្រូវបានប្រើប្រាស់រយៈពេលអស់មួយជីវិត។

ខ. ករណីកែលំអ្នកបោះឆ្នោត ឬនីតិវិធីបង្កើនប្រព័ន្ធបោះឆ្នោត និងប្រសិទ្ធភាពនៃការរៀបចំការចុះឈ្មោះបោះឆ្នោត បញ្ជីឈ្មោះអ្នកបោះឆ្នោត និងការបញ្ចប់កសាងអត្តសញ្ញាណ

1.2. គ.ជ.ប គួរពិនិត្យ និងធ្វើការកែលំអ្នក

- បើទោះបីការចុះឈ្មោះបោះឆ្នោត ធ្វើប្រតិភូកម្មទៅ អោយក្រុមប្រឹក្សាឃុំសង្កាត់ និងស្បៀងក៏ដោយ ក៏ គ.ជ.ប នៅតែជាស្ថាប័នតែមួយគត់ទទួលខុសត្រូវក្នុងការចុះឈ្មោះបោះឆ្នោត និងការធានាគុណភាពបញ្ជីឈ្មោះ។
- កែលំអ្នកនីតិវិធីនៃការចេញទម្រង់១០១៨ប្រកបដោយសមធម៌ពុំមានលំអៀង (មានការដាក់រូបថតអោយបានច្បាស់លាស់ លេខរៀង ពេលវេលា) ។
- ធ្វើអោយមានសុក្រិតភាពហើយត្រូវពង្រឹងការគ្រប់គ្រងបន្ថែមទៅលើការចេញទម្រង់១០១៨ដោយបិទការធ្វើទម្រង់នេះមុនថ្ងៃបោះឆ្នោត មួយថ្ងៃត្រឹមម៉ោង៥ល្ងាច។
- សមត្ថភាពមន្ត្រី គ.ជ.ប គ្រប់លំដាប់ថ្នាក់ គួរត្រូវបានពង្រឹងជាប្រចាំបង្កើនសមត្ថភាពអ្នកបញ្ចូលទិន្នន័យបញ្ជីឈ្មោះអ្នកបោះឆ្នោតដល់មន្ត្រី គ.ជ.ប។
- បញ្ជីឈ្មោះអ្នកបោះឆ្នោតគួរត្រូវបានផ្សព្វផ្សាយ តាមប្រព័ន្ធអ៊ីនធឺណិត ។
- ការផ្តល់ព័ត៌មានជាអាទិភាពដល់សាមីខ្លួនអ្នកបោះឆ្នោតដែលមានការប្តូរការិយាល័យឬការប្តូរឈ្មោះទីតាំងបានដឹងជាមុននិង ផ្តល់ព័ត៌មានអំពីទីកន្លែង ការិយាល័យបោះឆ្នោតអោយបានច្បាស់លាស់។
- ប័ណ្ណព័ត៌មានអ្នកបោះឆ្នោតគួររក្សាជាប្រចាំ (ចែកជូនដល់ប្រជាពលរដ្ឋគ្រប់គ្នា) ក្នុងករណីបើប័ណ្ណព័ត៌មាននេះត្រូវបានលុបចោល បញ្ជីឈ្មោះអ្នកបោះឆ្នោតត្រូវតែបិទនៅតាមភូមិនីមួយៗ។

1.3. អង្គការសង្គមស៊ីវិល និងគណបក្សនយោបាយត្រូវចូលរួម

- សង្កេតការណ៍ ឬធ្វើសវនកម្មអោយបានទៀងទាត់តាមពេលវេលា។
- អប់រំ និងផ្តល់ព័ត៌មានដល់អ្នកមានសិទ្ធិបោះឆ្នោត។

1.4. អាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន និងអ្នកអនុវត្តនីច្បាប់

- ការធ្វើ និងការចេញទម្រង់១០១៨ ត្រូវទទួលបន្ទុកដោយមេឃុំចៅសង្កាត់ និងត្រូវមានអ្នកសង្កេតការណ៍ និងសមាជិកក្រុមប្រឹក្សាគណបក្សនយោបាយផ្សេងៗ។

- មេឃុំចៅសង្កាត់ជាអ្នកទទួលខុសត្រូវ និងត្រូវរឹតបន្តឹងការចេញ និងការប្រើប្រាស់ ទម្រង់១០១៨(មានរូបថត និងលេខត្រឹមត្រូវ) និងពង្រឹងការអនុវត្តច្បាប់។
- យកឈ្មោះដែលត្រូវលុបចេញពីបញ្ជីឈ្មោះអ្នកបោះឆ្នោតយកទៅបញ្ចូលទៅក្នុងទំរង់១០ ២៥ដើម្បីឲ្យក្រុមប្រឹក្សាឃុំ សង្កាត់ធ្វើការសម្រេចលុបឈ្មោះ។
- យកបញ្ជីឈ្មោះអ្នកបោះឆ្នោតបិទប្រកាសដោយត្រួតពិនិត្យឲ្យបានត្រឹមត្រូវទៅតាមភូមិនីមួយៗតាមរយៈមេភូមិ។
- មេភូមិ មេប៉ុស្តិ៍សហការគ្នា រកឲ្យឃើញអ្នកដែលស្លាប់ និងអ្នកដែលធ្វើចំណាកស្រុក ព្រមទាំងភ្ជាប់មក ជាមួយនូវសាក្សីផង និងឯកសារភស្តុតាងផ្សេងៗ។
- សូមកុំឲ្យមេឃុំ មេភូមិ មេក្រុម មន្ត្រីនគរបាល ស្រង់ឈ្មោះអ្នកបោះឆ្នោត ក្នុងថ្ងៃបោះឆ្នោត។

2. គណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោត (គ.ជ.ប)

ក. ករណីផ្លាស់ប្តូរ៖ រៀបចំបទដ្ឋានសម្ព័ន្ធនៃគណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោត ឡើងវិញ ដើម្បីអោយទេវស្ថាប័ននៅក្នុងប្រទេសរដ្ឋធម្មនុញ្ញ និងធានានូវឯកភាពជាមួយនឹងជំនឿទុកចិត្តពីអ្នកពាក់ព័ន្ធផ្សេងៗទៀត

2.1. រដ្ឋសភា និងរដ្ឋាភិបាលគួរពិនិត្យ និងធ្វើវិសោធនកម្មរដ្ឋធម្មនុញ្ញ និងច្បាប់ពាក់ព័ន្ធផ្សេងៗ(កែប្រែប្រព័ន្ធបច្ចុប្បន្ន)៖

- រដ្ឋសភាគួរវិសោធនកម្មមាត្រាខ្លះនៅក្នុងច្បាប់រដ្ឋធម្មនុញ្ញដើម្បីចែងបង្កើតស្ថាប័នគ.ជ.ប ជាស្ថាប័នកើតឡើងដោយច្បាប់រដ្ឋធម្មនុញ្ញ។
- ស្ថាប័ន គ.ជ.ប ត្រូវមានថវិកា ស្វ័យឃ័ត។
- ក្នុងករណីពិបាករកអ្នកអព្យាក្រឹត្យ (ឬដើម្បីធានាតម្លាភាព និងការជឿជាក់) សមាសភាព គ.ជ.ប គួរមានសមាជិកចេញមកពីគណបក្សនយោបាយ ដែលមានអាសនៈនៅក្នុងរដ្ឋ សភាហើយសមាសភាពនេះមានដូចគ្នានៅគ្រប់លំដាប់ថ្នាក់រាជធានី ខេត្ត និងឃុំ សង្កាត់។
- សម្រាប់រយៈពេលវែង អព្យាក្រឹត្យ សមាសភាព គ.ជ.ប ត្រូវតែជ្រើសរើសដោយបើកចំហរ បេក្ខជនអព្យាក្រឹត្យ(មិនមែនសមាជិកគណបក្សនយោបាយ) ត្រូវអោយមានការគាំទ្រជា ឯកច័ន្ទពីគណបក្សនយោបាយក្នុងរដ្ឋសភា។

ខ. ករណីកែលម្អ៖ កែលម្អអវេលាសព័ន្ធរបស់គណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោត ដើម្បីកសាងទំនុកចិត្តរបស់គណបក្សនយោបាយមកលើការងាររបស់ គណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោត

2.2. គ.ជ.ប គួរពិនិត្យ និងធ្វើការកែលម្អ

- គ.ជ.ប ត្រូវខិតខំរកទីស្នាក់ការឯករាជ្យដាច់ដោយឡែកពីក្រសួងមហាផ្ទៃ។
- ការជ្រើសរើសសមាសភាពគណៈកម្មការរាជធានី ខេត្តរៀបចំការបោះឆ្នោត (PEC) គណៈកម្មការឃុំសង្កាត់រៀបចំការបោះឆ្នោត (CEC) និងមន្ត្រីការិយាល័យបោះឆ្នោតត្រូវធ្វើទៅតាមលក្ខណៈ វិនិច្ឆ័យដែល បច្ចុប្បន្ន គឺជប បានកំណត់ និងធានាថាមានសមាសភាពចំរុះពីគណបក្សនយោបាយដែលមានអាសនៈ នៅក្នុងសភា ។
- បង្កើតអង្គភាពស៊ើបអង្កេតចល័តមួយ (គណៈកម្មការស៊ើបអង្កេត ជាបន្ទុករបស់ គ.ជ.ប) ហើយឲ្យមានមួយក្រុមក្នុងមួយខេត្ត។
- ប្រាក់ឧបត្ថម្ភដល់មន្ត្រីការិយាល័យបោះឆ្នោតគួរតែពី ២០ ទៅ ៤០ ម៉ឺនរៀល។

3. ប្រព័ន្ធបោះឆ្នោត

ក. ករណីផ្លាស់ប្តូរ៖ បង្កើតនូវប្រព័ន្ធបោះឆ្នោតចំរុះមួយ

3.1. រដ្ឋសភា និងរដ្ឋាភិបាលគួរពិនិត្យ និងធ្វើវិសោធនកម្មច្បាប់បោះឆ្នោត និងច្បាប់ពាក់ព័ន្ធផ្សេងៗទៀត៖

- ប្រព័ន្ធបោះឆ្នោតថ្នាក់ក្រោមជាតិ (ឃុំ/សង្កាត់ ខេត្ត/ក្រុង ស្រុក/ខណ្ឌ) ត្រូវថែមបេក្ខជន ដែលត្រូវប្រើប្រាស់ប្រព័ន្ធបោះឆ្នោតចំរុះដែលសម្លេងឆ្នោតបោះអោយដោយផ្ទាល់ទៅកាន់ បេក្ខជន និងគណបក្សនយោបាយ
- ប្រព័ន្ធបោះឆ្នោតថ្នាក់ជាតិ (ជ្រើសរើសសមាជិកសភា) ត្រូវប្រើប្រព័ន្ធសមាមាត្រតែប្រើរូបមន្តបែងចែកអាសនៈ តាមសម័យ អ៊ិនតាក់។
- មានចំនួនកូតាស្ត្រី ៥០% នៅក្នុងបញ្ជីឈ្មោះជាបេក្ខជនឈរឈ្មោះបោះឆ្នោត របស់ គណបក្សនយោបាយនីមួយៗហើយដាក់ក្នុងបញ្ជីលេខរៀងឆ្លាស់គ្នារាប់ពីខាងលើ។
- សម្រាប់ពីរ ឬ បីអាណត្តិទៅមុខទៀត ប្រទេសកម្ពុជាគួរតែពិចារណាអំពីប្រព័ន្ធបោះឆ្នោត ចំរុះដោយអោយមានបញ្ជីឈ្មោះបេក្ខជនឯករាជ្យ និងបញ្ជីឈ្មោះបេក្ខជនគណបក្សក្នុង ការឈរឈ្មោះបោះឆ្នោត។
- អាណត្តិរបស់នាយករដ្ឋមន្ត្រី ត្រូវតែកំណត់ក្នុងរយៈពេលយ៉ាងយូរបំផុតពីអាណត្តិ ក្នុងមួយជីវិត ។

3.2. គណបក្សនយោបាយគួរគាំទ្រអោយ៖

- មានចំនួនកូតាស្ត្រី ៥០% នៅក្នុងបញ្ជីឈ្មោះជាបេក្ខជនឈរឈ្មោះបោះឆ្នោត របស់គណបក្សនយោបាយនីមួយៗ។ ហើយដាក់ក្នុងបញ្ជីលេខរៀងឆ្លាស់គ្នារាប់ពីខាងលើ។
- អាណត្តិរបស់នាយករដ្ឋមន្ត្រី ត្រូវតែកំណត់ក្នុងរយៈពេលយ៉ាងយូរបំផុតពីអាណត្តិ ក្នុងមួយជីវិត
អាចចែងនៅក្នុងលក្ខន្តិកៈរបស់គណបក្សអំពីបេក្ខភាពសម្រាប់តំណែងនាយករដ្ឋមន្ត្រីបានតែចំនួនពីរអាណត្តិ។

4. ប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយ

ក. ករណីផ្លាស់ប្តូរ៖ បង្កើតប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយបើកទូលាយ និងយុត្តិធម៌ សម្រាប់ដំណើរការនយោបាយ

- 4.1. រដ្ឋសភា និងរដ្ឋាភិបាលត្រូវធ្វើច្បាប់ដែលទាក់ទងនឹងវិទ្យុ និងទូរទស្សន៍ ឬធ្វើច្បាប់ដែលពាក់ព័ន្ធផ្សេងៗ
- គួរតែបង្កើតក្រុមប្រឹក្សានៃការចាក់ផ្សាយដែលមានសមាជិកជាសង្គមស៊ីវិល និងមកពីគ្រប់គណបក្សដែលជាប់ឆ្នោតនៅក្នុងរដ្ឋសភាជាតិ។
 - ជួយសម្រួលដល់ការផ្តល់អញ្ញាប័ណ្ណ និងបង្កើតប៉ុស្តិ៍វិទ្យុ ទូរទស្សន៍ដល់សាធារណជនដែលមានលទ្ធភាព។

ខ. ករណីកែលម្អ៖ បង្កើតប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយបើកទូលាយ និងយុត្តិធម៌ សម្រាប់ដំណើរការនយោបាយ

4.2. គ.ជ.ប ខិតខំចូលរួមកែលម្អ៖

- ជំរុញអោយវិទ្យុ ទូរទស្សន៍ ពិសេសវិទ្យុ និងទូរទស្សន៍ឯកជន ត្រូវបើកចំហរ និងផ្តល់លទ្ធភាពស្មើគ្នាដល់គណបក្សនយោបាយនានាដើម្បីថ្លែងទៅកាន់អ្នកបោះឆ្នោត ព្រមទាំងធានាថាប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយឯកជនមិនល្មើសច្បាប់ស្តីពីការបោះឆ្នោត។
- ត្រូវតែកំណត់ និងបែងចែកម៉ោងផ្សព្វផ្សាយអោយបានស្មើគ្នាគ្រប់ការយោសាសរបស់គណបក្សនយោបាយនីមួយៗក្នុងកំឡុងពេលប្រតិទិននៃការបោះឆ្នោតរបស់ គ.ជ.ប។
- សុំអោយមានការពិន័យឬដាក់ទោសដល់បេក្ខជនឬគណបក្សណាដែលមិនបានគោរពក្រមសីលធម៌ និងច្បាប់ស្តីពីការបោះឆ្នោត។

4.3. អង្គការសង្គមស៊ីវិល

- បង្កើតជាប៉ុស្ដិ៍ ឬបង្កើតកម្មវិធីទូរទស្សន៍ ឬវីទ្យុឯករាជ្យបន្ថែមដើម្បីផ្សព្វផ្សាយដោយមិនលំអៀង។ គ្រប់ព័ត៌មានរបស់គណបក្សនយោបាយផ្សេងៗ រួមទាំងព័ត៌មានវិជ្ជមាន និងអវិជ្ជមានទៅដល់សាធារណជន។

4.4. គណបក្សនយោបាយ

- ត្រូវគោរពក្រមសីលធម៌ក្នុងការយោសនាបោះឆ្នោត និងច្បាប់ស្តីពីការបោះឆ្នោត។

5. **ហិរញ្ញវត្ថុគណបក្សនយោបាយ**

ក. ករណីផ្លាស់ប្តូរ៖ បង្កើតច្បាប់ និងយន្តការដើម្បីពង្រឹងយុទ្ធនានយោបាយអោយមានយុត្តិធម៌ និងអភិបាលកិច្ចល្អនៃហិរញ្ញវត្ថុគណបក្សនយោបាយ

5.1. រដ្ឋសភានិងរដ្ឋាភិបាលត្រូវធ្វើច្បាប់ស្តីពីហិរញ្ញវត្ថុគណបក្សនយោបាយ(ឬច្បាប់ស្តីពីហិរញ្ញវត្ថុគណបក្សនយោបាយ)និងធ្វើវិសោធនកម្មច្បាប់បោះឆ្នោត ឬច្បាប់ដែលពាក់ព័ន្ធផ្សេងៗទៀត៖

- ក្នុងពេលយោសនាបោះឆ្នោតបេក្ខជនដែលឈរឈ្មោះជាតំណាងរាស្ត្រមិនអាចចំណាយថវិកាលើសពី ៣ម៉ឺនដុល្លារអាមេរិក និងបេក្ខជនដែលឈរឈ្មោះជាសមាជិកក្រុមប្រឹក្សាឃុំសង្កាត់មិនត្រូវចំណាយឲ្យលើសពី៥ពាន់ដុល្លារអាមេរិក។

ខ. ករណីកែលម្អ៖ បើកចំហររបាយការណ៍គណនេយ្យ/ហិរញ្ញវត្ថុនៃគណបក្សនយោបាយ និងលើកតម្កើងការផ្តល់ហិរញ្ញវត្ថុពីរដ្ឋអោយទៅគណកម្មដែលប្រកួតប្រជែងនៅពេលយោសនាបោះឆ្នោត

5.2. រដ្ឋាភិបាល និងរដ្ឋសភាគួរតែពង្រឹងការអនុវត្តច្បាប់ស្តីពីគណបក្សនយោបាយដែលរដ្ឋគួរតែផ្តល់ថវិកាជាតិជូនមកគណបក្សនយោបាយដែលប្រកួតប្រជែងអោយបានស្មើគ្នាតាមដែលអាចធ្វើទៅបាននៅពេលយោសនាបោះឆ្នោត។

5.3. គ.ជ.ប ត្រូវអនុវត្តន៍ច្បាប់បោះឆ្នោតអោយមានប្រសិទ្ធភាព

- ត្រួតពិនិត្យរបាយការណ៍ហិរញ្ញវត្ថុគ្រប់គណបក្សប្រកួតប្រជែងបោះឆ្នោត(ចំណូលនិងចំណាយ)ក្នុងពេលយោសនាបោះឆ្នោតហើយ គ.ជ.ប ត្រូវតែផ្សព្វផ្សាយរបាយការណ៍មុនពេលបោះឆ្នោតម្តងទៀត។
- ដាក់ទណ្ឌកម្មចំពោះគណបក្សនយោបាយណាដែលក្លែងបន្លំរបាយការណ៍ចំណូលចំណាយ។

5.4. អង្គការសង្គមស៊ីវិលត្រូវចូលរួម

- អង្កេត និងតាមដានចំណូល និងចំណាយគ្រប់គណបក្សនយោបាយ និងផ្សព្វផ្សាយរបាយការណ៍នោះតាមប្រព័ន្ធយោសនានានាឲ្យដល់ប្រជាពលរដ្ឋ។

5.5. គណបក្សនយោបាយ

- ត្រូវតែធ្វើរបាយការណ៍ហិរញ្ញវត្ថុក្នុងការយោសាសរបស់ខ្លួនទៅ គ.ជ.ប ហើយផ្សព្វផ្សាយ របាយការណ៍នេះទៅដល់សាធារណជន ជាពិសេសដល់សមាជិករបស់ខ្លួន។

6. **ការអប់រំអ្នកបោះឆ្នោត៖ ការលំអអ្នកអប់រំអ្នកបោះឆ្នោត ជាពិសេសនៅតាមតំបន់ ជាប់ស្រយាល និងតំបន់ជាតិភាគតិច**

អ្នកពាក់ព័ន្ធទាំងអស់ដូចជា រដ្ឋសភា រដ្ឋាភិបាល គ.ជ.ប អង្គការសង្គមស៊ីវិល គណបក្សនយោបាយ និងអង្គការមូលដ្ឋានត្រូវចូលរួមអប់រំដល់អ្នកបោះឆ្នោត ពិសេសត្រូវធ្វើនៅតាមតំបន់ជាប់ ស្រយាល និងតំបន់ដែលមានជនជាតិដើមភាគតិច។

- អប់រំតាមតំបន់ជាប់ស្រយាលអោយបានញឹកញាប់៖ ជាភាពយន្ត រូបភាព ថតចម្លងដាក់ ឌីសទាំងការបកស្រាយជាភាសាជនជាតិដើម(ព្នង...) ហើយចែកជូនតាមផ្ទះ។
- អ្នកភ្នាក់ងារស្ម័គ្រចិត្ត៖ អប់រំតាមផ្ទះនិងមានរូបភាពងាយៗយល់អំពីការបោះឆ្នោត។
- កុំប្រើពាក្យបច្ចេកទេស
- តួសម្តែងរឿងអប់រំគួរយកជនជាតិដើមភាគតិចចូលរួមសម្តែងអំពីការអប់រំ។
- ភ្នាក់ងារស្ម័គ្រចិត្តចុះអប់រំតាមផ្ទះ ជាពិសេសបានដល់ស្ត្រី ជនពិការ ចាស់ទុំ ដោយមានរូប ភាពងាយយល់អំពីការបោះឆ្នោត ។

7. **សេរីភាពនៃការបញ្ចេញមតិ និងប្រមូលផ្តុំព័ត៌មានប្រជាធិបតេយ្យ**

7.1. រដ្ឋសភា និងរដ្ឋាភិបាលគួរកែលម្អ ឬ/និង គាំទ្រ/និងជំរុញ៖

- ការកំណត់និយមន័យ និងពន្យល់ពាក្យ សេរីភាពនៃការបញ្ចេញមតិឲ្យបានច្បាស់លាស់។
- ការកំណត់ឲ្យបានច្បាស់អំពី ធាតុផ្សំនៃបទល្មើស។
- ការបញ្ចេញមតិរបស់អ្នកតំណាងរាស្ត្រត្រូវបានគោរពអោយស្របតាម អ្នកមានអភ័យឯកសិទ្ធិដែលមានចែងនៅក្នុងច្បាប់រដ្ឋធម្មនុញ្ញ។
- ការកំណត់ឲ្យបានច្បាស់អំពីនិយមន័យករណីដែលអាចក្លាយទៅជាបទល្មើសដូចជា ការ ផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មានមិនពិត ឬការញុះញង់ ឬការជេរប្រមាថបរិហារកេរ្តិ៍ ។
- ការសម្តែងមតិរបស់ប្រជាពលរដ្ឋ និងគណបក្សនយោបាយមិនគួរចាត់ទុកជាបទល្មើស ព្រហ្មទណ្ឌ។

- ការបើកអោយទូលាយនូវការបញ្ចេញមតិរបស់ប្រជាពលរដ្ឋដោយឡែកសង្គមស៊ីវិលបើទោះបីមានការប៉ះពាល់ទៅលើទង្វើរបស់បុគ្គលសាធារណៈ និងស្ថាប័នសាធារណៈ ត្រូវបានលើកលែងការចោទប្រកាន់។
- ការផ្សព្វផ្សាយអំពីច្បាប់ដែលពាក់ព័ន្ធ និងការបញ្ចេញមតិដល់សាធារណជនអោយបានយល់ជ្រួតជ្រៀបជ្រួលសាងការចោទប្រកាន់ផ្សេងៗ។
- ការផ្សព្វផ្សាយអំពីមតិដ៏ទាស់/វិះគន់ និងសកម្មភាពរបស់គណបក្សមិនកាន់អំណាចក្នុងប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយរបស់រដ្ឋជាទៀងទាត់(មានកម្មវិធីទៀងទាត់)។
- ការជំរុញអោយមានការបង្កើតវេទិកាសាធារណៈផ្សព្វផ្សាយដល់មូលដ្ឋានអំពីច្បាប់ និងអាចអោយប្រជាពលរដ្ឋបញ្ចេញមតិបាន ដោយឡែកត្រូវមានការពិគ្រោះយោបល់លើសេចក្តីព្រាងច្បាប់ ឬការសម្រេចចិត្តផ្សេងៗរួមទាំងធ្វើនៅតាមតំបន់ជនជាតិដើមភាគតិច។
- គោលការណ៍ណែនាំពិសេស ដើម្បីដកទម្លាប់របស់អាជ្ញាធរដែលទាមទារការស្នើសុំអនុញ្ញាត្តិពីប្រជាពលរដ្ឋដើម្បីធ្វើសកម្មភាពបញ្ចេញមតិមកអនុវត្តទៅតាមច្បាប់វិញ។ រាល់ការធ្វើបាតុកម្មដោយសន្តិវិធីនៅទីកន្លែងសាធារណៈណាមួយ ត្រូវជូនដំណឹងត្រឹមអាជ្ញាធរនៅកន្លែងនោះជាការស្រេច។
- ការដាក់ទណ្ឌកម្មចំពោះអ្នកដែលគំរាមកំហែងទៅម្ចាស់ ឬអ្នកគ្រប់គ្រងដែលផ្តល់ទីកន្លែងដើម្បីធ្វើការប្រមូលផ្តុំគ្នា។
- ទីលានប្រជាធិបតេយ្យ គួរតែបង្កើតនៅកន្លែងទីប្រជុំជនក្បែរស្ថាប័នរដ្ឋ និងមិនកំណត់អ្នកចូលរួម។ ទីលាននេះគួរតែត្រូវបានបង្កើតនៅថ្នាក់ស្រុកផងដែរ។
- សុំអោយមានការបង្កើតមជ្ឈមណ្ឌលផ្តល់ព័ត៌មាននៅគ្រប់កំរិតនៅតាមមូលដ្ឋាន។
- ការបង្កើនចំនួនប្រអប់សំបុត្រ(គណនេយ្យភាព)អោយបានគ្រប់គ្នា។
- ការបញ្ចេញមតិ និងសំណូមពររបស់ប្រជាពលរដ្ឋដែលសមស្រប ត្រូវមានការឆ្លើយតប និងដំណោះស្រាយឲ្យបានទាន់ពេលវេលា។

7.2. អង្គការសង្គមស៊ីវិលចូលរួម៖

- បើកវគ្គបណ្តុះបណ្តាលអំពីច្បាប់ សិទ្ធិមនុស្ស ប្រជាធិបតេយ្យដល់មូលដ្ឋានដោយមានការចូលរួមពីប្រជាពលរដ្ឋ និងអាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន។
- រៀបចំវេទិកាសាធារណៈផ្សព្វផ្សាយដល់មូលដ្ឋានអំពីច្បាប់ និងអាចអោយប្រជាពលរដ្ឋបញ្ចេញមតិបាន។

7.3. អាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន និងអ្នកអនុវត្តច្បាប់ត្រូវតែគោរព និងគាំទ្រ៖

- រាល់ការបញ្ចេញមតិរបស់ប្រជាពលរដ្ឋដែលប៉ះពាល់ទៅលើទង្វើរបស់បុគ្គលសាធារណៈ និងស្ថាប័នសាធារណៈ ត្រូវលើកលែងការចោទប្រកាន់។
- រាល់ការបញ្ចេញមតិ និងសំណូមពររបស់ប្រជាពលរដ្ឋដែលសមស្រប និងត្រូវមានការឆ្លើយតប និងដំណោះស្រាយឲ្យបានទាន់ពេលវេលា។
- ទីលានសេរីភាព គួរតែបង្កើតនៅកន្លែងទីប្រជុំជនក្បែរស្ថាប័នរដ្ឋ និងទូលាយ (អាចផ្ទុកប្រជាពលរដ្ឋបានច្រើន)។
- រាល់ការធ្វើបាតុកម្មដោយសន្តិវិធីនៅទីកន្លែងសាធារណៈណាមួយ ត្រូវជូនដំណឹងត្រឹមអាជ្ញាធរនៅកន្លែងនោះ ជាការស្រេច។
- អោយមានវគ្គបណ្តុះបណ្តាលអំពីច្បាប់ សិទ្ធិមនុស្ស ប្រជាធិបតេយ្យដល់មូលដ្ឋានដោយមានការចូលរួមពីប្រជាពលរដ្ឋ និងអាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន។
- ការបង្កើតមជ្ឈមណ្ឌលផ្តល់ព័ត៌មាននៅគ្រប់កំរិតនៅតាមមូលដ្ឋាន។
- រក្សាសុវត្ថិភាព និងការពារសិទ្ធិអ្នកសម្តែងមតិ។

III. សកម្មភាព

• ការពិនិត្យទៅលើក្របខ័ណ្ឌច្បាប់ និងឯកសារ

➢ ការបង្កើតក្រុមការងារ

ដើម្បីដំណើរការគម្រោងកម្មវិធីស្តីពីការបោះឆ្នោត និងប្រជាធិបតេយ្យនៅកម្ពុជាក្រុមការងារស្នាក់ការកណ្តាលខុមហ្វ្រែល បានបង្កើតជាក្រុមដែលមានសមាសភាពប្រាំបីនាក់ ដោយមានបួននាក់ធ្វើការពេញម៉ោង និងបួននាក់ទៀតធ្វើការមិនពេញម៉ោងបន្ថែមទៅលើការងារដែលមានស្រាប់ប្រចាំថ្ងៃ។ អ្នកដែលធ្វើការពេញម៉ោងតម្រូវអោយបំពេញការងារដល់ថ្ងៃសៅរ៍បន្ថែមទៀត។ ក្រុមការងារនេះមានសមាសភាពមកពីផ្នែក បណ្តាញ, ផ្នែកតស៊ូមតិ, ផ្នែកអង្កេត, ផ្នែកអប់រំ, ផ្នែកព័ត៌មាន, ផ្នែករដ្ឋបាល និងផ្នែកគណនេយ្យ។ ក្រុមការងារនេះមានតួនាទីសំខាន់ក្នុងការរៀបចំផែនការអនុវត្តគម្រោងសកម្មភាព និងបំពេញការងារជាមួយដៃគូផ្សេងៗទៀត និងបណ្តាញការងាររបស់ខុមហ្វ្រែលនៅក្នុងខេត្ត និងរាជធានីរួមមាន ខេត្តព្រៃវែង ខេត្តបន្ទាយមានជ័យ ខេត្តមណ្ឌលគីរី ខេត្តសៀមរាប និងភ្នំពេញ។

ក្រុមការងារក៏បានជួបប្រជុំពិភាក្សាជាមួយក្រុមការងារខាង UNDP ក្នុងដំណើរការគម្រោងកម្មវិធីរបស់ខ្លួន។

• ការពិភាក្សាពិគ្រោះយោបល់

ក្រុមការងារខុមហ្វ្រែលបានរៀបចំដំណើរការពិគ្រោះយោបល់ដែលបានរៀបចំជាពីរប្រភេទ គឺ ការពិគ្រោះយោបល់ថ្នាក់ជាតិដែលធ្វើនៅភ្នំពេញ និងការពិគ្រោះយោបល់ថ្នាក់ខេត្តចំនួនបួន នៅទូទាំងប្រទេស។

ការពិគ្រោះយោបល់នេះមានរយៈពេលមួយសប្តាហ៍ដែលចាប់ផ្តើមពីថ្ងៃទី២៧ ខែសីហា រហូតដល់ថ្ងៃទី១៥ ខែកញ្ញានៅតាមខេត្តចំនួនបួន គឺខេត្ត ព្រៃវែង បន្ទាយមានជ័យ មណ្ឌលគីរី និងខេត្តសៀមរាប និងរាជធានីភ្នំពេញ។ ការពិគ្រោះយោបល់ជាមួយអ្នកពាក់ព័ន្ធនេះគឺមានគោល ដៅសំខាន់គឺ៖

- ជជែកពិភាក្សាអំពីបញ្ហា កង្វល់ និងបញ្ហាជាអទិភាពដែលទាក់ទងទៅនឹងការបោះឆ្នោត និងប្រជាធិបតេយ្យ។
- ការសាកសួរ និងការទទួលយកយោបល់ពីរបៀបរៀបចំវេទិការបោះឆ្នោត និងលំហរប្រជាធិបតេយ្យ។
- ការស្វែងរកកិច្ចសហប្រតិបត្តិការពីអ្នកពាក់ព័ន្ធក្នុងការរៀបចំវេទិការស្តីពីការបោះឆ្នោត និងប្រជាធិបតេយ្យ។

ក្រុមដែលបានធ្វើការពិគ្រោះយោបល់នោះរួមមានតំណាងគណបក្ស នយោបាយទាំងប្រាំដែលមានអសនៈនៅក្នុងរដ្ឋសភា គណកម្មការខេត្តរៀបចំការបោះឆ្នោត អតីតគណកម្មការឃុំរៀបចំការបោះឆ្នោត ស្មៀនឃុំ ក្រុមប្រឹក្សាខេត្ត ក្រុង អង្គការសង្គមស៊ីវិល និងប្រជាពលរដ្ឋ ទាក់ទងពីបញ្ហាការបោះឆ្នោត និងប្រជាធិបតេយ្យ។

• វេទិការ

ចាប់ពីខែកញ្ញា ដល់ខែតុលា ខុមហ្វ្រែលបានរៀបចំវេទិការស្តីពី ការបោះឆ្នោត និងប្រជាធិបតេយ្យចំនួនបួននៅតាមបណ្តាខេត្តចំនួនបួនគឺ ខេត្តព្រៃវែង បន្ទាយមានជ័យ មណ្ឌលគីរី និងសៀមរាប។ ប្រជាពលរដ្ឋ និងអ្នកពាក់ព័ន្ធសរុបប្រមាណ ៤០៧នាក់ ដែលនៅក្នុងនោះមាន ២៤%ជាស្ត្រី។ អ្នកចូលរួមទាំងអស់នោះមកពីផ្នែកផ្សេងៗនៅក្នុងខេត្តនីមួយៗដូចជា តំណាងរាស្ត្រ ក្រុមប្រឹក្សាខេត្ត ស្រុក និងឃុំ ស្មៀនឃុំ គណៈកម្មការរៀបចំការបោះឆ្នោតរាជធានី ខេត្តក្រុង អតីតសមាជិកនៃគណៈកម្មការរៀបចំការបោះឆ្នោត ឃុំ សង្កាត់ តំណាងគណបក្សនយោបាយនៅក្នុងខេត្ត អង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាល អង្គការមូលដ្ឋាននៅក្នុងខេត្ត ប្រជាពលរដ្ឋ និងអ្នកសារព័ត៌មានមួយចំនួន។

វេទិការនេះគឺរៀបចំឡើងនៅក្នុងគោលបំណង៖

- ផ្តល់ឱកាសអោយអ្នកចូលរួម និងអ្នកពាក់ព័ន្ធធ្វើការដេញដោលពិភាក្សាទៅលើបញ្ហាដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការបោះឆ្នោត និងប្រជាធិបតេយ្យ តាមរយៈការបង្ហាញរបស់វាគ្មិនជំនាញ។
- ផ្តល់ឱកាសអោយអ្នកចូលរួម និងអ្នកពាក់ព័ន្ធចូលរួមដើម្បីដេញដោលពិភាក្សា និងរកដំណោះស្រាយ ឬអនុសាសន៍ដើម្បីជំរុញ ឬធ្វើការកែលំអរសម្រាប់ការបោះឆ្នោតនាពេលខាងមុខ។
- ផ្តល់ឱកាសអោយអ្នកចូលរួម និងអ្នកពាក់ព័ន្ធធ្វើការដេញដោលពិភាក្សា ធ្វើការពិនិត្យមើលទៅលើអនុសាសន៍ និងធ្វើការសម្រេចចិត្តតាមរយៈការបោះឆ្នោតសម្តែងមតិរបស់ខ្លួនថា តើ គាំទ្រ មិនគាំទ្រ ឬអនុបវាទ ទៅលើអនុសាសន៍ដែលបានដេញដោលពិភាក្សា និងលើកឡើងនៅក្នុងវេទិការ។

តារាងអ្នកចូលរួមនៅក្នុងវេទិការទាំងបួនខេត្ត

ល.រ	ខេត្ត	ទីកន្លែងរៀបចំ	ចំនួនអ្នកចូលរួម		សរុប
			ស្ត្រី	បុរស	
១	ព្រៃវែង	រោងភាពយន្តពានមាន	១០	៧២	៨២
២	បន្ទាយមានជ័យ	សណ្ឋាគារនាគមាន	២៦	៧៦	១០២
៣	មណ្ឌលគីរី	ផ្ទះសំណាក់ពេជ្រដា	៣៩	៧៣	១១២
៤	សៀមរាប	សណ្ឋាគារសៀមរាបថោន	២១	៨៤	១០៥

តំណាងរាស្ត្រដែលបានចូលរួមនៅក្នុងវេទិការទាំងបួនខេត្ត

ល.រ	ខេត្ត	បុរស	ស្ត្រី	សរុប
១	ព្រៃវែង	០២	០	០២នាក់
២	បន្ទាយមានជ័យ	០២	០	០២នាក់
៣	មណ្ឌលគីរី	០១	០	០១នាក់
៤	សៀមរាប	០	០១	០១នាក់

នៅក្នុងវេទិការនីមួយៗយើងបានអញ្ជើញវាគ្មិនមកពី តំណាងរាស្ត្រ គណបក្សនយោបាយ តំណាងមកពីក្រសួងមហាផ្ទៃ តំណាងអង្គការសង្គមស៊ីវិល នៅក្នុងខេត្តដើម្បីធ្វើការបកស្រាយ បង្ហាញអំពីបទពិសោធន៍ទូទៅ ទៅលើការបោះឆ្នោត និងទៅលើប្រជាធិបតេយ្យ។

វាគ្មិនទាំងអស់ និងអ្នកចូលរួម ក៏បានជជែកពិភាក្សាទៅលើអនុសាសន៍ និងថ្លែងការចាប់អា ម្មណ៍ទៅលើលទ្ធផលផងដែរ។

ប្រធានបទផ្សេងៗគ្នាត្រូវបានលើកយកមកពិភាក្សានៅតាមបណ្តាខេត្តនីមួយៗ ហើយអនុ សាសន៍ត្រូវបានផលិតចេញ និងធ្វើការបោះឆ្នោតដោយអ្នកចូលរួមទាំងអស់នៅក្នុងវេទិការ។

ប្រធានបទពិភាក្សា និងលទ្ធផលនៃការគាំទ្រទៅលើអនុសាសន៍នៅក្នុងខេត្តនីមួយៗ៖

ល.រ	ខេត្ត	ប្រធានបទ	លទ្ធផលបោះឆ្នោត គាំទ្រទៅលើអនុសាសន៍
១	ព្រៃវែង	<ul style="list-style-type: none"> គណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោត បញ្ជីឈ្មោះអ្នកបោះឆ្នោត និងការចុះឈ្មោះបោះឆ្នោត ប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយ សេរីភាពនៃការបញ្ចេញមតិ សេរីភាពនៃការប្រមូលផ្តុំ 	៦០% ទៅ៨០%
២	បន្ទាយមានជ័យ	<ul style="list-style-type: none"> ហិរញ្ញវត្ថុគណបក្សនយោបាយ បញ្ជីឈ្មោះអ្នកបោះឆ្នោត និងការចុះឈ្មោះបើឆ្នោត គណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោត សេរីភាពនៃការបញ្ចេញមតិ និងប្រមូលផ្តុំ 	៦០%ទៅ៩០%
៣	មណ្ឌលគីរី	<ul style="list-style-type: none"> បញ្ជីឈ្មោះអ្នកបោះឆ្នោត និងការចុះឈ្មោះបោះឆ្នោត ប្រព័ន្ធបោះឆ្នោត សេរីភាពនៃការបញ្ចេញមតិ និងទទួលព័ត៌មាន ការអប់រំអ្នកបោះឆ្នោត 	៨០%ទៅ៩០%
៤	សៀមរាប	<ul style="list-style-type: none"> បញ្ជីឈ្មោះអ្នកបោះឆ្នោត 	៨០%ទៅ៩០%

		និងការចុះឈ្មោះបោះឆ្នោត <ul style="list-style-type: none"> • គណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោត • ប្រព័ន្ធបោះឆ្នោត • សេរីភាពនៃការបញ្ចេញមតិ និងប្រមូលផ្តុំ 	
--	--	--	--

• សិក្ខាសាលាបង្ហាញអនុសាសន៍

នៅថ្ងៃទី០៣ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០១០ វេលាម៉ោង៩ព្រឹករហូតដល់ម៉ោង១២ថ្ងៃត្រង់នៅសណ្ឋាគារ អ៊ុមភីរៀលភ្នំពេញ

ខុមហ្វ្រែលបានរៀបចំសិក្ខាសាលាមួយដើម្បីដាក់បង្ហាញពីអនុសាសន៍ស្តីពីការបោះឆ្នោត និងប្រជាធិបតេយ្យនៅកម្ពុជា។

សិក្ខាសាលានេះសម្របសម្រួលដោយលោក គល់ បញ្ញា នាយកប្រតិបត្តិនៃអង្គការខុមហ្វ្រែល និងមានសក្ខាកាមចូលរួមប្រហែលជាហាសិបនាក់ដែលនៅក្នុងនោះមានមកពីស្ថាប័នគណបក្សនយោបាយ អ្នកតំណាងរាស្ត្រ គណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោត ក្រសួងមហាផ្ទៃ អង្គការសង្គមស៊ីវិលដែលពាក់ព័ន្ធ និងអ្នកសាព័ត៌មាន។

លោក គល់ បញ្ញា ជានាយកប្រតិបត្តិនៃអង្គការខុមហ្វ្រែលបានថ្លែងនៅពេលចាប់ផ្តើមបើកសិក្ខាសាលាថា សិក្ខាសាលានេះធ្វើឡើងដើម្បីដាក់បង្ហាញលទ្ធផលនៃអនុសាសន៍ស្តីពីការបោះឆ្នោត និងប្រជាធិបតេយ្យដែលបានមកពីការពិភាក្សា និងវេទិកានៅតាមខេត្តចំនួនបួនគឺ ខេត្តព្រៃវែង បន្ទាយមានជ័យ មណ្ឌលគីរី និងខេត្តសៀមរាប និងការផ្តល់ការពិភាក្សាទៅលើអនុសាសន៍ទាំងអស់នោះ ដើម្បីកែលំអការបោះឆ្នោត និងប្រជាធិបតេយ្យនៅកម្ពុជា។ លោកក៏បានថ្លែងអំណរគុណទៅដល់អង្គការ UNDP ប្រចាំនៅកម្ពុជាដែលបានជួយឧបត្ថម្ភខាងហិរញ្ញវត្ថុក្នុងការធ្វើកិច្ចការទាំងនេះ។

លោក យ៉ង់ គឹមអេង ជានាយកប្រតិបត្តិ មជ្ឈមណ្ឌលប្រជាពលរដ្ឋដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍ និងសន្តិភាពបានបង្ហាញជូនសិក្ខាកាមទាំងអស់នៅក្នុងសិក្ខាសាលានូវអនុសាសន៍សំខាន់ៗទាក់ទងទៅនឹងកែលំអក្នុងដំណើរការបោះឆ្នោតដែលបានមកពីការពិភាក្សា និងវេទិកាទាំងបួនខេត្តមានដូចជា បញ្ជីឈ្មោះបោះឆ្នោត គណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោត ប្រព័ន្ធបោះឆ្នោត ប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយ ហិរញ្ញវត្ថុគណបក្សនយោបាយ និងការអប់រំអ្នកបោះឆ្នោត។

លោក សុក សំអឿន ជានាយកប្រតិបត្តិនៃអង្គការការពារសិទ្ធិនៅកម្ពុជា បានបង្ហាញជូនសិក្ខាកាមនូវអនុសាសន៍ទាក់ទងទៅនឹងសេរីភាពនៃការបញ្ចេញមតិ ប្រមូលផ្តុំ និងសេរីភាពទទួលបានព័ត៌មានដែលបានមកពីការពិភាក្សា និងវេទិកាទាំងបួនខេត្ត។

បន្ទាប់ពីការបង្ហាញជូននៅអង្គសិក្ខាសាលានូវអនុសាសន៍ដែលទាក់ទងទៅនឹងការបោះឆ្នោត និងប្រជាធិបតេយ្យរួចមក ក៏មានការពិភាក្សាទៅលើអនុសាសន៍នីមួយៗដែលបានបង្ហាញជូនពីសំណាក់សិក្ខាកាមទាំងអស់។ ក្រៅពីការពិភាក្សាទៅលើអនុសាសន៍នីមួយៗដែលបានដាក់បង្ហាញ ក៏មានការពិភាក្សា និងការលើកឡើងផងដែររបស់សិក្ខាកាមដែលទាក់ទងទៅនឹងការបោះឆ្នោតជ្រើសរើសមេភូមិ អព្យាក្រឹត្យភាពរបស់មន្ត្រីរាជការ និងស្ថាប័នដែលទទួលតួនាទីក្នុងការកាត់សេចក្តីអំពីជម្លោះដែលទាក់ទងទៅនឹងការបោះឆ្នោត។

មុនពេលបិទសិក្ខាសាលាលោកគល់ បញ្ញា បានថ្លែងអំណរគុណដល់សិក្ខាកាមទាំងអស់ដែលបានអញ្ជើញមកចូលរួម និងផ្តល់យោបល់ ក៏ដូចជាអនុសាសន៍ ទៅលើអនុសាសន៍ដែលបានមកពីការការធ្វើវេទិការសាធារណៈនៅតាមខេត្តទាំងបួន។

IV. លទ្ធផលខ្លះៗនៃគម្រោង

បញ្ហាហិរញ្ញវត្ថុនៃគណបក្សនយោបាយ គឺបានក្លាយទៅជាបញ្ហាសំខាន់សម្រាប់ធ្វើការពិភាក្សានៅក្នុងវេទិការ។ នៅមុនពេលការធ្វើវេទិការនេះ ប្រជាពលរដ្ឋបានយលឃើញថាបញ្ហាហិរញ្ញវត្ថុគណបក្ស នយោបាយគឺជាបញ្ហាធម្មតា ប៉ុន្តែក្រោយពីការជជែកពិភាក្សានៅក្នុងវេទិការរួចមក អ្នកចូលរួមចង់បានច្បាប់មួយសម្រាប់គ្រប់គ្រងហិរញ្ញវត្ថុរបស់គណបក្សនយោបាយ។

នៅក្នុងការពិភាក្សានៃវេទិការ អ្នកចូលរួមទាំងអស់បានចូលរួមយ៉ាងសកម្ម ដូចជាការបោះឆ្នោតគាំទ្រអោយបន្តរក្សាទុកនូវការចេញទម្រង់ ១០១៨ ដែលជាសេចក្តីត្រូវការពិតប្រាកដរបស់ប្រជាពលរដ្ឋ ដែលផ្ទុយទៅនឹងវាគ្មិនដែលតំណាងអោយ គណបក្សនយោបាយខ្លះសុំអោយលប់ចោលនូវការប្រើប្រាស់ទម្រង់ ១០១៨ ចេញ។ ចំពោះអនុសាសន៍ខ្លះទទួលបានការបោះឆ្នោតគាំទ្រជាឯកច្ឆ័នដូចគ្នានៅក្នុងគ្រប់វេទិការទាំងអស់ដូចជា ការចង់អោយមានសមាសភាពចំរុះនៃតំណាងគណបក្សនយោបាយដែលមានអសនៈនៅក្នុងរដ្ឋសភា នៅក្នុងសមាសភាពនៃគណកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោតគ្រប់ជាន់ថ្នាក់។ វាគ្មិនដែលជាតំណាងនៃគណបក្សនយោបាយដែលបានចូលរួម បានប្រកាន់គោលជំហរយ៉ាងរឹងមាំក្នុងការលប់បំបាត់ចោលនូវការចេញទម្រង់ ១០១៨ ប៉ុន្តែបន្ទាប់ពីការធ្វើវេទិការ និងសិក្ខាសាលាដើម្បីដាក់បង្ហាញជូនអ្នកពាក់ព័ន្ធនូវអនុសាសន៍នេះរួចមក អ្នកតំណាងនៃគណបក្សនយោបាយនីមួយៗបានបន្ទន់នូវឥរិយាបថរបស់ខ្លួនចំពោះការប្រើនូវទម្រង់ ១០១៨ ដោយសំណូមពរអោយមានការកែលម្អនៃនីតិវិធីនៃការចេញទម្រង់នេះជំនួសវិញ ពីព្រោះនៅក្នុងវេទិការនីមួយៗ អ្នកចូលរួមភាគច្រើនបានបោះឆ្នោតគាំទ្រអោយរក្សាទុកនូវទម្រង់ ១០១៨ នេះ។ រាល់ការសំណូមពរ និងអនុសាសន៍សំខាន់ៗ សម្រាប់ធ្វើកំណែទម្រង់ប្រព័ន្ធប្រជាធិបតេយ្យ និងច្បាប់ត្រូវបានធ្វើការពន្យល់យ៉ាងច្បាស់លាស់ និងផ្ញើទៅអាជ្ញាធរមានសមត្ថកិច្ចដែលពាក់ព័ន្ធ ដើម្បីធ្វើជាក្របខ័ណ្ឌក្នុងការស៊ូមតិជាមួយនឹងអ្នកធ្វើការ

សម្រេចចិត្ត។ នៅក្នុងវេទិការនីមួយៗ អ្នកចូលរួមកាន់តែយល់ដឹងអំពីប្រព័ន្ធនយោបាយ ក៏ដូចជាប្រព័ន្ធបោះឆ្នោតនៅប្រទេសកម្ពុជា ដោយមានការជជែកគ្នាជាក្រុមតូចៗ បន្ទាប់មកក៏មានការជជែកពិភាក្សានៅក្នុងវេទិការទាំងមូល ដើម្បីរកវិធីក្នុងការកែលម្អប្រព័ន្ធបោះឆ្នោត និងប្រជាធិបតេយ្យនៅកម្ពុជា។ អ្នកចូលរួមនៅក្នុងវេទិការនីមួយៗ ក៏បានយល់ដឹងបន្ថែមទៀតអំពីតំណើការនៃការបោះឆ្នោត និងប្រជាធិបតេយ្យ និងជាឱកាសមួយសម្រាប់អ្នកចូលរួមម្នាក់ៗបញ្ចេញនូវមតិយោបល់ផ្ទាល់ខ្លួន។ ការពិភាក្សាបញ្ចេញមតិ យោបល់ទាំងអស់រវាងវាគ្មិន និងអ្នកចូលរួមនៅក្នុងវេទិការនីមួយៗត្រូវបានថតជាសម្លេងទុក ហើយយកមកចាក់ផ្សាយនៅក្នុងកម្មវិធីវិទ្យុរបស់ខុមហ្វ្រែល។ អនុសាសន៍នៃវេទិការនីមួយៗត្រូវបានដាក់បញ្ចូលគ្នាដោយធ្វើការកែសម្រួលពាក្យពេជន៍ខ្លះៗ ដោយមិនបានកែប្រែអត្ថន័យដើម ដើម្បីអោយងាយយល់ ហើយបានដាក់បង្ហាញជូនអ្នកកាសែត អង្គការសង្គមស៊ីវិលដែលពាក់ព័ន្ធ អ្នកតំណាងគ្រប់គណបក្សនយោបាយទាំងអស់ និងគណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោតនៅក្នុងសិក្ខាសាលាមួយ ដែលធ្វើឡើងនៅភ្នំពេញ ហើយសិក្ខាសាលាផ្សព្វផ្សាយនូវអនុសាសន៍នេះ ក៏ត្រូវបានចាក់ផ្សាយតាមប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយផងដែរ។

V. ការវាយលម្អៃ

១. បញ្ហាប្រឈម

នៅក្នុងដំណើរការធ្វើការពិគ្រោះយោបល់នេះ មានបញ្ហាប្រឈមខ្លះៗដូចជា ពេលវេលាដែលផ្តល់អោយសម្រាប់អ្នកដែលចុះទៅធ្វើការពិភាក្សាជាមួយនិងក្រុមនីមួយៗ និងពេលវេលាដែលផ្តល់អោយសម្រាប់លេខាខេត្តក្នុងការធ្វើលិខិតសុំជួបក្រុមពិភាក្សានីមួយៗមិនគ្រប់គ្រាន់។ ភាគច្រើននៃក្រុមពិភាក្សានីមួយៗនៅតាមតំបន់មានការយល់ដឹងតិចតួច និងមិនហ៊ានបញ្ចេញមតិ ឬមិនមានការយល់ដឹងតែម្តងចំពោះសំនួរខ្លះៗ ដែលធ្វើអោយមានការពិបាកក្នុងការសុំយោបល់ ឬអនុសាសន៍មកវិញពីក្រុមទាំងនោះ បើទោះបីជាមានការពន្យល់ពីក្រុមការងារក៏ដោយ។

២. យោបល់កែលម្អ

- គួរតែមួយថ្ងៃជួបតែពីរក្រុមដើម្បីអោយមានពេលវេលាគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការជួបពិភាក្សាជាមួយក្រុមនីមួយៗ និងមិនមានការយឺតពេលក្នុងការទៅជួបក្រុមមួយទៀត។
- គួរតែផ្តល់ពេលវេលាទៅអោយលេខាខេត្តអោយបានគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការដាក់លិខិតសុំជួបជាមួយក្រុមដែលត្រូវជួបពិភាក្សា។
- សំនួរដែលត្រៀមសម្រាប់ក្រុមពិភាក្សានីមួយៗ គួរតែត្រូវបានបែងចែកអោយបានត្រឹមត្រូវ និងសមស្របទៅតាមសមត្ថភាព និងការងារនៃក្រុមពិភាក្សានីមួយៗ។

- គួរតែមានការរៀបចំនៅក្នុងរដ្ឋវិដែលមិនមានភ្លៀងដែលអាចជួយសម្រួលដល់ការងារជួបប្រជុំ និងមិនចំពេលចុះឈ្មោះអ្នកបោះឆ្នោតដែលងាយស្រួលក្នុងការជួបជាមួយស្ម័គ្រចិត្ត សង្កាត់។

VI. សេចក្តីសន្និដ្ឋាន

ជាសម្រេច គម្រោងនៃវេទិកានៅក្នុងខេត្តទាំងបួនបានប្រព្រឹត្តទៅយ៉ាងជោគជ័យ ខុមហ្វ្រែលសូមថ្លែងអំណរគុណដល់ដល់ម្ចាស់ជំនួយកម្មវិធីអភិវឌ្ឍន៍នៃអង្គការសហប្រជាជាតិ ប្រចាំនៅកម្ពុជា UNDP សម្រាប់ឱកាសដែលបានផ្តល់អោយក្នុងការអនុវត្តនៃគម្រោងនេះ ដែលបានជួយដល់ អង្គការសង្គមស៊ីវិល និងលិខិតប្រជាធិបតេយ្យនៅកម្ពុជា។ លទ្ធផលនៃ គម្រោងនេះបានបង្ហាញអោយឃើញថា ខុមហ្វ្រែលបានអនុវត្តនូវគម្រោងនេះបានយ៉ាងជោគជ័យ ដោយបានផ្តល់អោយ មានការពិភាក្សាគ្នានៃសង្គមស៊ីវិលនៅក្នុងខេត្តទាំងបួន និងបានរកនូវ អនុសាសន៍សំខាន់ៗ សម្រាប់ដាក់ចូលទៅក្នុងតំណើការកំណែទម្រង់ប្រជាធិបតេយ្យ តាមរយៈ ការរួមបញ្ចូលគ្នានៃអនុសាសន៍ដែលបានមកវេទិកានៅក្នុងខេត្តទាំងបួន។ ខុមហ្វ្រែលនឹងរំពឹង នៅពេលអនាគត នូវឱកាសក្នុងការអនុវត្តអំពី វេទិកាស្តីពី ការបោះឆ្នោត និងប្រជាធិប តេយ្យនេះថែមទៀត ដើម្បីធ្វើសកម្មភាព និងតស៊ូមតិដើម្បីតាមដាន និងព្យាយាមយល់ពីកំណែ ទម្រង់ពិតប្រាកដ ដែលឆ្លើយតបទៅនឹងសេចក្តីត្រូវការ ឬការទាមទារដែលផ្តល់អោយដោយអ្នក ពាក់ព័ន្ធផ្សេងៗទៀតនៅក្នុងកុំឡង់ពេល FOREDS ។

ឧបសម្ព័ន្ធ១

១.១. ការសង្ខេបនៃអិច្វីតិគ្រោះយោបល់

ប្រព័ន្ធបោះឆ្នោត

ប្រព័ន្ធបោះឆ្នោតដែលបាននិងកំពុងប្រើប្រាស់នៅពេលបច្ចុប្បន្ននេះមានការគាំទ្រពីសំណាក់គណបក្សនយោបាយភាគច្រើន ក៏ប៉ុន្តែចំពោះរូបមន្តនៃការបែងចែងអសនៈគឺមានគណបក្សជាច្រើនចង់អោយផ្លាស់ប្តូរ ពីព្រោះរូបមន្តដែលបែងចែងអសនៈនៅពេលបច្ចុប្បន្ននេះ គឺមិនមានភាពយុត្តិធម៌សម្រាប់គណបក្សតូចៗ ចំណែកឯបេក្ខជនដែលជាប់ឆ្នោតមិនបានទទួលខុសត្រូវចំពោះម្ចាស់ឆ្នោតនៅតាមមណ្ឌលទេ គឺត្រូវទទួលខុសត្រូវចំពោះបក្សនយោបាយរបស់ខ្លួនវិញ។

គណបក្សភាគច្រើនចង់ប្រើប្រាស់រូបមន្តបែងចែកដូចសម័យកាលនៃការបោះឆ្នោតដែលរៀបចំឡើងដោយអ៊ុនតាក់ (UNTAC) ដែលប្រើប្រាស់រូបមន្តសំណល់ធំ ហើយគាំទ្រអោយគណបក្សនយោបាយនិមួយៗបញ្ចូលកូតាស្ត្រីអោយបានយ៉ាងតិចណាស់៣០% នៅក្នុងបញ្ជីបេក្ខជនរបស់ខ្លួន។ សម្រាប់ការប្រើប្រាស់ប្រព័ន្ធបោះឆ្នោត កម្ពុជាគួរតែងាកមកពិចារណានូវការប្រើប្រាស់ប្រព័ន្ធបោះឆ្នោតចំរុះមួយដែលមានទាំងការបោះឆ្នោតអោយទៅគណបក្សនយោបាយ និងការបោះឆ្នោតអោយបេក្ខជនឯករាជ្យ។

គណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោត

គណបក្សនយោបាយមួយចំនួនយល់ថា គណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោតមិនបានរក្សាគោលការណ៍អព្យាក្រឹត្យ និងត្រូវបានគេមើលឃើញថាមានភាពលម្អៀងទៅរកគណបក្សកាន់អំណាច។ មានមន្ត្រី គ.ជ.ប ជាច្រើនខ្វះសមត្ថភាពក្នុងការបំពេញកិច្ចការរបស់ខ្លួនទាក់ទងទៅនឹងការរៀបចំការបោះឆ្នោត មិនមានតម្លាភាពក្នុងការជ្រើសរើសមន្ត្រី គ.ជ.ប នៅថ្នាក់តំបន់។

មានការសំណូមពរស្ទើរតែគ្រប់គណបក្សនយោបាយ និងអ្នកពាក់ព័ន្ធទាំងអស់ថា ស្ថាប័ន គ.ជ.ប គឺតែត្រូវតែចែងនៅក្នុងច្បាប់រដ្ឋធម្មនុញ្ញ ដើម្បីអោយស្ថាប័ននេះ មានអំណាច និងឯករាជ្យភាពគ្រប់គ្រាន់នៅក្នុងការបំពេញភារកិច្ចរបស់ខ្លួន។ ចំណែកឯសមាសភាពវិញ គឺត្រូវអោយមានតំណាងគ្រប់គណបក្សនយោបាយដែលមានអសនៈនៅក្នុងរដ្ឋសភា សមាសភាពនេះត្រូវមាននៅគ្រប់ជាន់ថ្នាក់នៃ គ.ជ.ប ទាំងអស់។ ជាជម្រើសមួយទៀតដែរសម្រាប់សមាសភាព គ.ជ.ប គឺគួរតែមានការចូលរួមជាមួយនិងអង្គការសង្គមស៊ីវិលដែលដែលធ្វើការពាក់ព័ន្ធនៅក្នុងរឿងបោះឆ្នោត។

ការចុះឈ្មោះអ្នកបោះឆ្នោតនិងបញ្ជីឈ្មោះអ្នកបោះឆ្នោត

គណបក្សនយោបាយភាគច្រើនបានលើកឡើងថា បញ្ជីឈ្មោះបោះឆ្នោតនៅពេលបច្ចុប្បន្ន នៅតែមានបញ្ហាច្រើន ជាពិសេសបញ្ហា ឈ្មោះស្អុន និងការលប់ឈ្មោះដោយមិនមានឯកសារ បញ្ជាក់ច្បាស់លាស់មុនពេលលប់ឈ្មោះ។ ការធ្វើប្រតិភូកម្មអំណាចអោយទៅស្មៀនឃុំ សង្កាត់ជា អ្នកចុះឈ្មោះបោះឆ្នោតជាបញ្ហា ពីព្រោះអ្នកទាំងនោះជាមន្ត្រីរបស់គណបក្សនយោបាយ ដែលមិន អាចរក្សាគោលជំហរអព្យាក្រឹត្យបានសម្រាប់អ្នកចុះឈ្មោះបោះឆ្នោតទាំងឡាយណាដែលមាន និន្នាការនយោបាយផ្សេងពីគាត់។

មតិភាគច្រើននៃអ្នកពាក់ព័ន្ធបានលើកឡើងថា រយៈពេលនៃការចុះឈ្មោះបោះឆ្នោតគួរតែ មានរយៈពេលវែងជាងពេលដែលត្រូវបានកំណត់ដោយច្បាប់ពេលបច្ចុប្បន្ន។ គ.ជ.ប គួរតែធ្វើការ ងារចុះឈ្មោះបោះឆ្នោតវិញ។ បញ្ជីឈ្មោះបោះឆ្នោតត្រូវតែបានធ្វើសវកម្មអោយបានញឹកញាប់ និងត្រូវមានឯកសារច្បាស់លាស់ និងគ្រប់គ្រាន់សម្រាប់លប់ឈ្មោះ។ ចំពោះការប្រើប្រាស់នូវទម្រង់ ១០១៨ វិញប្រសិនបើអាច ត្រូវរកវិធីផ្សេងមកជំនួសវិញ ឬប្រើទម្រង់នេះដដែល តែត្រូវតែ មានវិធានការច្បាស់លាស់ក្នុងការគ្រប់គ្រងអំពីការចេញអោយប្រើនូវទម្រង់១០១៨នេះ។ ពង្រឹង សមត្ថភាពបន្ថែមចំពោះមន្ត្រីរៀបចំការបោះឆ្នោត ជាពិសេសមន្ត្រីថ្នាក់តាមតំបន់អំពីនីតិវិធី និង ច្បាប់បោះឆ្នោត។

ប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយ

មានការលើកឡើងស្ទើរតែទាំងអស់ជាមួយនិងក្រុមដែលត្រូវបានពិភាក្សាពិគ្រោះយោបល់ ថាប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយរបស់រដ្ឋស្ថិតនៅក្រោមគណបក្សកាន់អំណាច។ ការចាក់ផ្សាយមានការភាព លម្អៀងទៅរកគណបក្សកាន់អំណាច មិនមានតុល្យភាពក្នុងការចាក់ផ្សាយនូវរាល់ព័ត៌មានដែល មាននិន្នាការប្រឆាំង ឬរិះគន់រដ្ឋាភិបាល។

គួរតែមានបង្កើតនូវណែនាំកម្មការដើម្បីគ្រប់គ្រងការចាក់ផ្សាយដើម្បីធានានូវតុល្យភាព និង តម្លាភាពនៃគ្រប់ព័ត៌មាន និងធ្វើការបែងចែកម៉ោងផ្សព្វផ្សាយអោយបានស្មើគ្នា និងមានការផ្ដន្ទា ទោសចំពោះប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយណាដែលមិនគោរពច្បាប់។ អង្គការសង្គមស៊ីវិលគួរតែបង្កើតប្រព័ន្ធ ផ្សព្វផ្សាយមួយចាក់ផ្សាយនូវគ្រប់ព័ត៌មានទាំងអស់ជូនទៅដល់សាធារណៈជន។

ការដោះស្រាយបណ្តឹងនៃការបោះឆ្នោតនិងសេចក្តីសម្រេច

ការដោះស្រាយបណ្តឹងទាក់ទងទៅនឹងការបោះឆ្នោតនៅតែមានភាពមិនច្បាស់លាស់ ដែលទាក់ទងទៅនឹងសមត្ថភាពនៃមន្ត្រីដែលទទួលបន្ទុកដោះស្រាយបណ្តឹង បណ្តឹងភាគច្រើនត្រូវ បានសម្របសម្រួលច្រើនជាងការអនុវត្តច្បាប់។

គួរបង្កើតនូវយុត្តាធិការដាច់ដោយឡែកមួយសម្រាប់ដោះស្រាយបណ្តឹងទាក់ទងទៅនឹងបទ ល្មើសនៃការបោះឆ្នោត និងការរៀបចំការបោះឆ្នោត។

ហិរញ្ញវត្ថុនយោបាយ

មានការយល់ស្របជាងកម្ពុជានៃអ្នកដែលត្រូវបានពិភាក្សាពិគ្រោះយោបល់ថា ការប្រើប្រាស់ហិរញ្ញវត្ថុរបស់គណបក្សនយោបាយមិនមានតម្លាភាព ប្រជាពលរដ្ឋដែលជាម្ចាស់ឆ្នោតមិនអាចដឹងថាតើគណបក្សនយោបាយនីមួយៗបានថវិការមកពីណាខ្លះ និងយកទៅធ្វើអ្វីខ្លះ ដែលដើមហេតុដែលនាំអោយមានអំពើពុករលួយ ហើយក៏អាចអោយមានការខ្វះទំនុកចិត្តមកលើគណបក្សនយោបាយ។

មតិភាគច្រើនគាំទ្រអោយមានច្បាប់សម្រាប់គ្រប់គ្រងហិរញ្ញវត្ថុគណបក្សនយោបាយដើម្បីអោយអ្នកបោះឆ្នោតបានដឹងអំពីការប្រើប្រាស់លុយនៃគណបក្សនយោបាយនីមួយៗ និងលើកកម្ពស់តម្លាភាព កាទុកចិត្តទៅលើការដឹកនាំប្រទេសនៃគណបក្សដែលបានជាប់ឆ្នោតពីសំណាក់អ្នកបោះឆ្នោត។ គួរតែមានដែនកំណត់ទៅលើការចំណាយថវិការនៃគណបក្សនយោបាយពេលធ្វើការយោសាសនាបោះឆ្នោតដើម្បី អោយមានភាពយុត្តិធម៌ក្នុងការស្វែងរកឱកាសទទួលបានសន្លឹកឆ្នោតពីអ្នកបោះឆ្នោត និងរក្សាតុល្យភាពរវាងគណបក្សដែលមានធនធានច្រើន និងមិនសូវមានធនធាន។

ការអប់រំអ្នកបោះឆ្នោត

ការអប់រំអ្នកបោះឆ្នោតនៅតែជាបញ្ហាធំសម្រាប់ប្រជាពលរដ្ឋ ជាពិសេសនៅតាមតំបន់ដាច់ស្រយាល និងតំបន់ដែលមានជនជនភាគតិចរស់នៅ។ មានប្រជាពលរដ្ឋជាច្រើននូវមិនទាន់យល់អំពីការបោះឆ្នោត និងនីតិវិធីបោះឆ្នោត។

ការអប់រំអ្នកបោះឆ្នោតត្រូវតែធ្វើអោយបានជាប្រចាំ ជាពិសេសដល់ជនជាតិភាគតិច និងតំបន់ដាច់ស្រយាល ដោយប្រើប្រាស់ភាសា និងតួសម្តែងជាបស់ជនជាតិភាគតិច។ អង្គការសង្គមស៊ីវិលគួរតែជួយក្នុងការអប់រំអ្នកបោះឆ្នោត។

សេរីភាពក្នុងការបញ្ចេញមតិ

ការបញ្ចេញមតិនៅមានកំរិត និងការខ្ជាប់ខ្ជួននៅឡើយ ជាពិសេសការបញ្ចេញមតិប្រឆាំងទៅនឹងគណបក្សកាន់អំណាច សមាជិកសភាគណបក្សប្រឆាំងតែងតែប្រឈមមុខនឹងបណ្តឹងបរិហារកេរ្តិ៍ទាក់ទងទៅនឹងការបញ្ចេញមតិរបស់ពួកគេ។ ច្បាប់មិនបានកំណត់ន័យអោយបានច្បាស់លាស់ទាក់ទងទៅនឹងបទល្មើសបរិហារកេរ្តិ៍ និងការផ្សាយព័ត៌មានមិនពិត។

កំណត់ន័យមន័យអោយបានច្បាស់លាស់ទាក់ទងទៅនឹងច្បាប់ស្តីពីការបរិហារកេរ្តិ៍ និងការផ្សាយនូវព័ត៌មានមិនពិត។ ត្រូវធានាថារាល់ការបញ្ចេញមតិវិះគន់ក្នុងន័យកែលម្អត្រូវបានចាត់ផ្សាយ និងមិនមានការបំភិតភ័យ។

សិទ្ធិនៃការទទួលព័ត៌មាន

ការទទួលបាននូវព័ត៌មានសាធារណៈនូវមានកម្រិតនៅឡើយជាពិសេសទាក់ទងទៅនឹងការការអភិវឌ្ឍន៍ផ្សេងៗ ដែលទាក់ទងជាមួយនឹងប្រជាពលរដ្ឋ បើទោះបីជាចង់ស្វែងរកព័ត៌មានក៏មានការលំបាក។

រដ្ឋាភិបាលគួរផ្តល់អទិភាពទីមួយនៃការអនុម័តច្បាប់ស្តីពីការទទួលបាននូវព័ត៌មានសាធារណៈ ។ ត្រូវតែបង្កើនអោយមានភាពងាយស្រួលជូនទៅសាធារណៈជនក្នុងការស្វែងរកនូវព័ត៌មានពីស្ថាប័នរដ្ឋ។

សេរីភាពនៃការប្រមូលផ្តុំ

សិទ្ធិនៃការប្រមូលផ្តុំនៅមានកម្រិតនៅឡើយបើទោះជាច្បាប់ធានានូវការអនុវត្តសិទ្ធិនេះក៏ដោយ។ អាជ្ញាធរតែងតែបំភិតបំភ័យប្រជាពលរដ្ឋក្នុងការប្រមូលផ្តុំគ្នា ដោយអោយសុំច្បាប់អនុញ្ញាតជាមុនសិនពីអាជ្ញាធរមានសមត្ថកិច្ច ឬក៏យកលេសថាប៉ះពាល់ដល់សណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈ។

គួរតែលប់បំបាត់ការសុំអនុញ្ញាតច្បាប់ ដោយត្រឹមតែជូនជាតំណឹងជាមុន និងអាជ្ញាធរត្រូវតែរក្សាសុវត្ថភាព និងសន្តិសុខជូនប្រជាពលរដ្ឋដែលធ្វើការប្រមូលផ្តុំគ្នា។

បញ្ហាអទិភាពដែលខេត្តនិមួយៗបានលើកឡើង

បញ្ហាដែលបានលើកឡើង	មណ្ឌល			
	ព្រៃវែង	បន្ទាយមានជ័យ	មណ្ឌលគីរី	សៀមរាប
បញ្ជីឈ្មោះបោះឆ្នោត និងការចុះឈ្មោះបោះឆ្នោត	✓	✓	✓	✓
សមាសភាពគណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោត	✓	✓		✓
ប្រព័ន្ធបោះឆ្នោត			✓	✓
ប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយ	✓			
ការអប់រំអ្នកបោះឆ្នោត			✓	
ហិរញ្ញវត្ថុគណបក្សនយោបាយ		✓		
ការដោះស្រាយបណ្តឹងបោះឆ្នោត				
សេរីភាពបញ្ចេញមតិ	✓	✓	✓	✓
សេរីភាពនៃការប្រមូលផ្តុំ	✓	✓		✓

សេរីភាពនៃការទទួលបានព័ត៌មាន			✓	
----------------------------	--	--	---	--

ផ្អែកទៅលើតារាងខាងលើដែលទទួលបានពីការពិគ្រោះយោបល់ យើងឃើញថាបញ្ហាជាអទិភាពទាំងប្រាំរបស់មណ្ឌលនីមួយៗមានដូចតទៅ៖

- **ខេត្តបន្ទាយមានជ័យ៖** បញ្ជីឈ្មោះបោះឆ្នោត និងការចុះឈ្មោះបោះឆ្នោត សមាសភាពគណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោត ហិរញ្ញវត្ថុគណបក្សនយោបាយ សេរីភាពនៃការបញ្ចេញមតិ និងសេរីភាពនៃការប្រមូលផ្តុំ។
- **ខេត្តព្រៃវែង៖** បញ្ជីឈ្មោះបោះឆ្នោត និងការចុះឈ្មោះបោះឆ្នោត ប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយ សមាសភាពគណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោត សេរីភាពនៃការបញ្ចេញមតិ និងសេរីភាពនៃការប្រមូលផ្តុំ។
- **ខេត្តសៀមរាប៖** បញ្ជីឈ្មោះបោះឆ្នោត និងការចុះឈ្មោះបោះឆ្នោត សមាសភាពគណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោត ប្រព័ន្ធបោះឆ្នោត សេរីភាពនៃការបញ្ចេញមតិ និងសេរីភាពនៃការប្រមូលផ្តុំ។
- **ខេត្តមណ្ឌលគីរី៖** បញ្ជីឈ្មោះបោះឆ្នោត និងការចុះឈ្មោះបោះឆ្នោត ប្រព័ន្ធបោះឆ្នោតការអប់រំអ្នកបោះឆ្នោត សេរីភាពនៃការបញ្ចេញមតិ និងសេរីភាពទទួលបានព័ត៌មាន។

១.២. សំនួរសម្រាប់ធ្វើកិច្ចពិគ្រោះយោបល់

សំណួរ (FOREDS)

កាលបរិច្ឆេទ៖

ទីកន្លែងសម្ភាសន៍៖

ឈ្មោះអ្នកសម្ភាស៖

ឈ្មោះអ្នកត្រូវបានសម្ភាសន៍៖

ចំនួនអ្នកត្រូវបានសម្ភាសន៍៖

ចំនួនស្ត្រី

<p>សំនួរ</p>
<p>I. ប្រព័ន្ធបោះឆ្នោត តើអ្នកពេញចិត្តប្រព័ន្ធបោះឆ្នោតសមាមាត្រ ប្រព័ន្ធដកត្តនាម ឬក៏ប្រព័ន្ធចំរុះ? ប្រព័ន្ធសមាមាត្របោះឆ្នោតជ្រើសរើសគណបក្សនយោបាយ ប្រព័ន្ធដកត្តនាមបោះឆ្នោតជ្រើសរើសបេក្ខជន ប្រព័ន្ធចំរុះ បោះឆ្នោតជ្រើសរើសគណបក្សនយោបាយ និងបេក្ខជន ឬក្រុមបេក្ខជនឯករាជ្យ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. មានសំណូមពរជាច្រើនសុំអោយមានបេក្ខជនឯករាជ្យដែលអាចចូររួមក្នុងការបោះឆ្នោតសម្រាប់សភាជាតិ/និងក្រុមប្រឹក្សាឃុំ/សង្កាត់ដែរ។តើអ្នកយល់ព្រម ឬមិនយល់ព្រមលើសំណូមពរនេះ? បើមិនឈរឈ្មោះជាបុគ្គល ចុះចំណែកលទ្ធភាពនៃបញ្ជីឈ្មោះឯករាជ្យវិញតើអ្នកយល់ឃើញយ៉ាងម៉េចដែរ? 2. រូបមន្តរបស់យើងពេលបច្ចុប្បន្ននេះសម្រាប់អស់នដែលនៅសល់ជួយទៅដល់គណបក្សធំៗ។ តើអ្នកពេញចិត្តនូវយន្តការនេះឬទេ? ឬក៏គួរតែប្រើរូបមន្តថ្មី? តើអ្នកគិតយ៉ាងដូចម្តេចអំពីលទ្ធភាពនៃការប្រើប្រាស់រូបមន្តបែងចែកអស់នរបស់អ៊ិនតាក់សម្រាប់សំណល់ខ្ពស់? 3. មានកាសំណូមពរអោយមានចំនួនកូតាស្ត្រី៣០%នៅក្នុងរដ្ឋសភាជាតិ។តើអ្នកយល់ព្រមទៅនឹងមតិនេះឬទេ? ប្រសិនបើដូច្នោះ តើគួរតែត្រូវបានអនុវត្តន៍យ៉ាងដូចម្តេច? (ឧទាហរណ៍)
<p>II. គណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោត តើអ្នកយល់ឃើញយ៉ាងដូចម្តេចអំពីសមាសភាពរបស់គ.ជ.ប ពេលបច្ចុប្បន្ននេះ? តើអ្នកយល់ឃើញយ៉ាងដូចម្តេចដែរចំពោះការជ្រើសរើសសមាសភាពរបស់ គ.ជ.ប ដោយក្រសួងមហាផ្ទៃ? តើអ្នកយល់យ៉ាងដូចម្តេចអំពីសមាសភាពដែលជាអ្នកជ្រើសរើសសមាជិក គ.ជ.ប និងសមាសភាព គ.ជ.ប នៅខាងក្រោមនេះ៖ អ្នកជ្រើសរើសសមាជិកគ.ជ.ប៖ជាគណកម្មការចំរុះដែលមានតំណាងគណបក្សនយោបាយ និងសង្គមស៊ីវិល។ សមាសភាពនៃសមាជិកនៅក្នុងគ.ជ.ប៖សមាជិក គ.ជ.ប គួរតែមានសមាជិកដែលចេញមក</p>

គណបក្សនយោបាយនីមួយៗ និងអង្គការសង្គមស៊ីវិល ហើយសមាសភាពនេះមានដូចគ្នា នៅគ្រប់លំដាប់ថ្នាក់នៃ គ.ជ.ប។

4. ក្របខ័ណ្ឌច្បាប់របស់គ.ជ.ប។ គ.ជ.ប ពេលបច្ចុប្បន្ននេះត្រូវបានគេបញ្ចូលទៅក្នុងច្បាប់បោះឆ្នោត ស្តីពីការជ្រើសតាំងតំណាងរាស្ត្រ មិនមែនជាស្ថាប័នមួយដែលមានចែងនៅក្នុងរដ្ឋធម្មនុញ្ញ ។ តើក្របខ័ណ្ឌច្បាប់របស់គ.ជ.ប នេះគ្រប់គ្រាន់សម្រាប់ធានាឯករាជ្យភាពរបស់ គ.ជ.ប ដែរឬទេ ? ឬក៏គួរតែមានច្បាប់ដាច់ដោយឡែកឬបទបញ្ញត្តិរដ្ឋធម្មនុញ្ញសម្រាប់ គ.ជ.ប ? តើ គ.ជ.ប គួរតែនៅក្រោមការជួយជ្រុំផ្ទៃពីក្រសួងមហាផ្ទៃដែរឬទេ ?

5. អំពីរចនាសម្ព័ន្ធរូបច្ចុប្បន្នសមាជិករបស់ គ.ជ.ប ត្រូវបានស្នើឡើងដោយក្រសួងមហាផ្ទៃ និងអនុម័តដោយសភាជាតិ តើអ្នកពេញចិត្តជាមួយនិងប្រព័ន្ធតែងតាំងនេះដែរឬទេ ? មានការសំណូមពរ ពីគណបក្សនយោបាយ អង្គការជំនាញ និងអង្គការសង្គមស៊ីវិល ជាអ្នកជ្រើសរើសសមាជិករបស់ គ.ជ.ប ដើម្បីជៀសវាងការរិះគន់ពីភាពលម្អៀង។ តើអ្នកយល់ព្រមឬទេ ? តើគួរតែកំណត់ចំនួននៃអណត្តិរបស់សមាជិក គ.ជ.ប ដូចនៅប្រទេសដទៃទៀតដែរឬទេ ? តើអ្នកយល់យ៉ាងដូចម្តេចដែរចំពោះការកំណត់សម្ភាពជា ស្តង់ដារមួយសម្រាប់ថ្នាក់អ្នកជីកនាំ គ.ជ.ប ? ការត្រួតពិនិត្យ និងគ្រប់គ្រង។ បច្ចុប្បន្ននេះមិនទាន់មាននីតិវិធីសម្រាប់ គ.ជ.ប នាំខ្លួន មន្ត្រីរដ្ឋាភិបាលដែលល្មើសនឹងច្បាប់យកទៅដាក់ទោសនៅឡើយទេ។ តើ គ.ជ.ប អំណាច ផ្តាច់មុខឬទេក្នុងការដាក់ទោសវិន័យដល់មន្ត្រីទាំងនោះដែរឬទេ ? មន្ត្រីរៀបចំការបោះឆ្នោត។ តើ

អ្នកពេញចិត្តជាមួយនិងកំរិតនៃតម្លាភាពក្នុងការជ្រើសរើសគណៈកម្មការខេត្តរៀបចំការបោះឆ្នោត គណៈកម្មការរៀបចំការបោះឆ្នោត និងគណៈកម្មការការិយាល័យបោះឆ្នោតដែរឬទេ ? តើគួរ តែមានការលើកស្តង់ដារនៃសម្ភាពសម្រាប់អ្នកដែលបំរើការងារក្នុងគណៈកម្មការទាំងនេះ អោយបានខ្ពស់ទេ ? តើអ្នកសំណូមពរចង់អោយមានជាការត្រួតពិនិត្យរបៀបណាដែរ ?

6. បទបញ្ញត្តិអ្នកសង្កេតការណ៍ជាច្រើនបានកត់សម្គាល់ឃើញថាបទបញ្ញត្តិមួយចំនួនពេលបច្ចុប្បន្ន នេះមានភាពសំបាញ់ច្រើន។ តើអ្នកយល់ស្របដែរឬទេ ? តើអ្នកយល់ថាមានមធ្យោបាយអ្វីដើម្បី ធ្វើអោយកាន់តែងាយស្រួលនូវបទបញ្ជា និងនីតិវិធីដែលមានស្រាប់ទាំងនោះដែរឬទេ ?

III. ការចុះឈ្មោះបោះឆ្នោតនិងបញ្ជីឈ្មោះអ្នកបោះឆ្នោត

9. តើអ្នកយល់ថា ឯកសារបញ្ជាក់អត្តសញ្ញាណសម្រាប់ការចុះឈ្មោះ និងបោះឆ្នោតមានបញ្ហា ឬអត់? តើត្រូវបន្តប្រើទម្រង់១០១៨ទៀតឬ? តើយើងអាចកែតម្រូវនូវព័ត៌មានអ្នកបោះឆ្នោត នៅការិយាល័យអ្នកបោះឆ្នោតយ៉ាងដូចម្តេចបើអ្នកបោះឆ្នោតគាត់មានការលំបាកក្នុងការរកព័ត៌ មាននៅការិយាល័យបោះឆ្នោត?

10. ការធ្វើប្រតិភូកម្មនៃកាទទួលខុសត្រូវនៃកិច្ចការបោះឆ្នោត។ គ.ជ.ប អាចប្រគល់ការងារទៅអោយ អាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន ដូចជាការងារចុះឈ្មោះអ្នកបោះឆ្នោត។ តើប្រព័ន្ធនេះផ្តល់នូវការត្រួតពិនិត្យគ្រប់ គ្រាន់ដែរឬទេ? តើការធ្វើប្រតិភូកម្មនេះគួរតែត្រូវបានគេសម្រេចជាផ្លូវច្បាប់ដែរឬទេ? ដូចដែលតាមមតិមួយចំនួនបានសំណូមពរ។

11. ការធ្វើសវនកម្មជាឯករាជ្យមួយបានបង្ហាញអោយឃើញថាមានឈ្មោះរាប់ពាន់ត្រូវបានគេលប់ ចោលដោយមិនត្រឹមត្រូវពីបញ្ជីឈ្មោះបោះឆ្នោតមុនពេលការបោះឆ្នោតចុងក្រោយនេះ។
តើគ.ជ.ប មានយន្តការណាមួយល្អប្រសើរ ដែលអាចត្រូវបានប្រើប្រាស់សម្រាប់លប់ឈ្មោះ ចេញពីបញ្ជីបោះឆ្នោតអោយបានត្រឹមត្រូវ? តើអ្វីទៅដែលអាចជាកំហុសតូចបំផុតដែលអាចទទួល យកបាន? (មិនលើសពី១០%ទៅ២០%) តើកំរិតនៃកំហុសប៉ុណ្ណាដែលអាចទទួលយកបាននិង មិនអាចទទួលយកបាន?

កំហុស: រាល់ភាពមិនត្រឹមត្រូវដែលកើតមានឡើងនៅក្នុងបញ្ជីឈ្មោះបោះឆ្នោត។

12. បច្ចុប្បន្ននេះអ្នក បោះឆ្នោតជាអ្នកទទួលខុសត្រូវក្នុងការធានាថាឈ្មោះរបស់ ខ្លួន ត្រូវបានគេចុះ ឈ្មោះ។ ដែលតម្រូវអោយមានការពិនិត្យឈ្មោះច្រើនលើកទៅលើបញ្ជីបោះឆ្នោត។
តើនេះជាបន្ទុកធ្ងន់សម្រាប់ប្រជាពលរដ្ឋទេ? តើដំណើរការនេះអាចត្រូវបានគេផ្លាស់ប្តូរដើម្បីកាត់ បន្ថយបន្ទុករបស់ប្រជាពលរដ្ឋដែរឬទេ? តើបទបញ្ជានិងនីតិវិធី អាចត្រូវ ធ្វើអោយងាយស្រួល ដែរឬទេ?

IV. ប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយ

13. នៅក្នុងកុំឡង់ពេលយោសនាបោះឆ្នោតគ.ជ.ប មានអំណាចក្នុងការធានាអោយមានសមភាព នៅ ក្នុងប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយដែលគ្រប់គ្រងដោយរដ្ឋនិងឯកជន។ តើអ្នកគិតថាដំណើរការនេះប្រព្រឹត្តទៅ បានល្អដែរឬទេ? តើមតិទាំងអស់ត្រូវបានគេយកទៅចាក់ផ្សាយដោយស្មើភាពឬទេ? តើអ្វីទៅដែល អ្នកជឿថាជាភាពសំខាន់នៃការខុសគ្នាសំខាន់រវាង សមភាព និង សមធម៌ ទាក់ទងទៅនឹងការចាក់ផ្សាយរបស់ប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយនិងការបោះឆ្នោត?

ក្នុងកុំឡង់ពេលបោះឆ្នោតមានកម្មវិធីព័ត៌មានសមធម៌ដែលអោយគណបក្សដែលមានអសនច្រើន ទទួលបាននាទីច្រើននិងគណបក្សដែលមានអសនតិចទទួលបានម៉ោងតិចដែរ។ តើអ្នកយល់

យ៉ាងណាដែរចំពោះការចែកមន្ទីរនៃការចាក់ផ្សាយនេះ ?

- 14- ការផ្តល់អាជ្ញាប័ណ្ណអីឡូវនេះត្រូវបានអនុវត្តដោយក្រសួងព័ត៌មាន។ ហើយមិនមានក្រុមប្រឹក្សា
នៃការចាក់ផ្សាយទេ។ តើអ្នកយល់ថាគួរតែបង្កើតក្រុមប្រឹក្សានេះដែរឬទេ ? បើដូច្នោះ តើវាគួរតែត្រូវ
បានរៀបចំយ៉ាងដូចម្តេច ? តើក្រុមប្រឹក្សានេះគួរតែគ្របដណ្តប់ ប្រភពនៃការចាក់ផ្សាយ
ទាំងពីរឯកជននិង រដ្ឋ តើក្រុមប្រឹក្សានៃការចាក់ផ្សាយនេះត្រូវបានតម្រូវអោយមានឯក
រាជ្យយ៉ាងដូចម្តេច ?

V. ការដោះស្រាយបណ្តឹងនៃការបោះឆ្នោតនិងសេចក្តីសម្រេច

- 16- តើអ្នកពេញចិត្តជាមួយនឹងដំណើរការដោះស្រាយបណ្តឹងនៃការបោះឆ្នោតកន្លងមក—នេះទេ ? មានការ
លើកឡើងថាច្បាប់មានន័យមិនច្បាស់លាស់ តើអ្នកយល់ស្របឬទេ ?
- 17- តើគ.ជ.ប គួរតែបន្ត ធ្វើប្រតិភូកម្មណាចនៃការដោះស្រាយជម្លោះអោយទៅគណៈកម្មការខេត្តនិង
គណៈកម្មការឃុំរៀបចំការបោះឆ្នោតទៀតឬ ? តើគួរតែបង្កើតតុលាការបោះឆ្នោតឯករាជ្យមួយដូចនៅ
ប្រទេសដទៃទៀតដែរឬទេ ? តើអ្នកពេញចិត្តជាមួយនឹងដំណើរការបណ្តឹង**ឧបាស្រ័យ**
(ការធ្វើបណ្តឹងប្តឹងទៅថ្នាក់លើបន្តរបន្ទាប់ទៀត) ទៅកាន់ក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញពេលបច្ចុប្បន្ននេះដែរឬទេ
? តើអ្វីគួរតែជាតួ នាទីសម្រាប់តុលាការធម្មតា ?
- 18- ការលើសដោយមិនមានបណ្តឹងជាផ្លូវការនឹងមិនត្រូវបានដោះស្រាយ តើអ្នកគិតថាវាត្រឹមត្រូវទេ ?
តើ គ.យ/ស.ប ឬក្រុមប្រឹក្សាឃុំស/ក គួរយកបទល្មើសដែលទាក់ទងទៅនឹងការបោះឆ្នោតមកសម្រប
សម្រួលឬយ៉ាងណា ?
- 19- តាមយោបល់របស់អ្នកតើទណ្ឌកម្មតឹងរឹងបានអនុវត្តគ្រប់គ្រាន់ហើយឬនៅ ? បើអ្នកយល់ថានៅមិន
គ្រប់គ្រាន់ទេតើអ្នកយល់ថាគួរអនុវត្តថែមដូចម្តេចទៀតទើបគ្រប់គ្រាន់ ?
(ទណ្ឌកម្មទាំងនោះមានចែងនៅក្នុងច្បាប់ស្តីពីការបោះឆ្នោតជ្រើសតាំងតំណាងរាស្ត្រជំពូកទី១១)

VI. ហិរញ្ញវត្ថុនយោបាយ

- 20- ប្រទេសជាច្រើនបានប្រើប្រាស់ការបរិច្ចាគ និងការដាក់ដែនកំណត់ទៅលើការចំណាយពេលបោះ
ឆ្នោត។ តើអ្នកជឿថាការដាក់ដែនកំណត់ប្រភេទនេះសមរម្យនឹងប្រើប្រាស់នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាឬទេ ?
ប្រសិនបើដូច្នោះ គួរតែដាក់ដែនកំណត់ទៅការបរិច្ចាគឬការចំណាយ ? តើអ្វីជាគុណសម្បត្តិនិងគុណ
វិប្បត្តិ ?
- 21- តើគួរតែមានការបង្ហាញនូវប្រភពមូលនិធិទាំងអស់ឬទេ ? សម្រាប់គណបក្សនយោបាយ និងបេក្ខជន ?
តើសាធារណជនអាចស្វែងយល់ពីព័ត៌មានទាំងអស់នោះទេ ?
- 22- តើអ្នកពេញចិត្តជាមួយនិងការដាក់ទណ្ឌកម្មពេលបច្ចុប្បន្ននេះទេ សម្រាប់អ្នកលើសទៅនឹងទៅនឹង

របាយការណ៍ហិរញ្ញវត្ថុពេលយោសនា? តើទណ្ឌកម្មគួរតែត្រូវបានគេបន្ថែមឬបន្ថយ?
តើគួរតែមានច្បាប់គ្រប់គ្រងហិរញ្ញវត្ថុគណបក្សនយោបាយដើម្បីទទួលបានក្នុងដំណើរការបោះឆ្នោត
និងក្រោយពេលបោះឆ្នោត?

23-តើសមាជិកសភានិងអ្នកដឹកនាំរដ្ឋាភិបាលគួរតែត្រូវបានតម្រូវអោយប្រកាសទ្រព្យសម្បត្តិនិងបំណុល
ដែរឬទេ? ហើយរបាយការណ៍នៃទ្រព្យនេះអាចដាក់អោយសាធារណជនដឹងបានឬទេ?

24-តើអ្នកពេញចិត្តនូវការពិនិត្យមើលរបាយការណ៍ចំណាយពេលយោសនាបោះឆ្នោតរបស់ គ.ជ.ប
? តើគួរតែមានដំណើរការសវនកម្មបន្ថែមទៀតទេ? ប្រសិនបើគួរតែមាន តើនរណាជាអ្នកធ្វើ?

Democratic Space

VII- សេរីភាពក្នុងការបញ្ចេញមតិ

25-តើអ្នកពេញចិត្តជាមួយនិងស្ថានភាពបច្ចុប្បន្ននៃសេរីភាពបញ្ចេញមតិឬទេ? តើអ្វីដែលអ្នកមើលឃើញ
ថាជាគុណសម្បត្តិនិងគុណវិបត្តិនៃសេរីភាពទៀត? តើអ្នកគិតថាកម្ពុជាគួរតែកែលម្អសេរីភាពនៃការ
បញ្ចេញមតិទេ?

29-មានការសំណូមពរថាប្រទេសកម្ពុជាគួរតែមិនកំណត់ថា ជាបទឧក្រិដ្ឋទេចំពោះការផ្សាយ ព័ត៌មាន
មិនពិតនិងការបរិហារកេរ្តិ៍ តើអ្នកយល់ស្របឬមិនយល់ស្រប? តើហេតុអ្វី?

26-មានការសំណូមពរថាត្រូវ កែលម្អ access available to opposition, ឬគំនិតរបស់អ្នកប្រឆាំង
តាមរយៈការចាត់ផ្សាយតាមទូរទស្សន៍និងវិទ្យុ។ តើអ្នកយល់ស្របឬមិនយល់ស្រប? តើហេតុអ្វី?

IX- សិទ្ធិនៃការទទួលព័ត៌មាន

27-តើអ្នកពេញចិត្តស្ថានភាពបច្ចុប្បន្ននៃសេរីភាពនៃការទទួលព័ត៌មានពេលបច្ចុប្បន្ននេះ ឬទេ? តើអ្នក
គិតថាប្រទេសកម្ពុជាគួរតែកែលម្អពីបញ្ហានេះឬទេ?

តើអ្វីទៅដែលអ្នកមើលឃើញថាជាគុណសម្បត្តិនិងគុណវិបត្តិនៃសេរីភាព នៃការទទួល ព័ត៌មានថែម
ទៀត? តើសេរីភាពនេះ មានផលប៉ះពាល់ដល់សិទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យនិងបោះឆ្នោតនៅកម្ពុជាយ៉ាងដូច
ម្តេច?

28-មានការសំណូមពរថារដ្ឋាភិបាលគួរតែធានាថាច្បាប់ដែលទទួលបានព័ត៌មាន គឺជាអាទិភាពទីមួយនៅ
ក្នុងអង្គត្តិទី៤នេះរាប់បញ្ចូលទាំងការចង្អុលបង្ហាញទិន្នន័យជាក់លាក់និងច្បាស់លាស់និងរយៈពេល
សម្រាប់ការចែកចាយនៃទិន្នន័យ។ ប្រសិនបើអ្នកមិនយល់ស្របតើហេតុអ្វី?

X. សេរីភាពនៃការប្រមូលផ្តុំ

- 29-តើអ្នកពេញចិត្តនឹងស្ថានភាពបច្ចុប្បន្ននៃសេរីភាពនៃការប្រមូលផ្តុំគ្នាដែរឬទេ ? (ឧទាហរណ៍ដូចជាការធ្វើជាវេទិកាសាធារណៈនិងការធ្វើបាតុកម្មអហិង្សា) ? តើអ្នកគិតថាកម្ពុជាគួរតែកែលម្អរបបបញ្ជានេះទេ ? តើអ្វីទៅដែលអ្នកមើលឃើញថាជាគុណសម្បត្តិនិងគុណវិបល្លាសនៃសេរីភាពនៃការប្រមូលផ្តុំគ្នា ? តើសេរីភាពនេះមានផលប៉ះពាល់ដល់លទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យនិងការបោះឆ្នោតនៅកម្ពុជាយ៉ាងដូចម្តេច ?
- 30-មានការសំណូមពរថាគួរតែចេញនូវការណែនាំច្បាស់លាស់មួយទាក់ទងទៅនឹងច្បាប់បាតុកម្មដោយអហិង្សាទៅអោយមន្ត្រីអនុវត្តច្បាប់និងអាជ្ញាធរមូលដ្ឋានអំពីសិទ្ធិនៃការប្រមូលផ្តុំអោយស្របទៅតាមបទដ្ឋានអន្តរជាតិ។ បើអ្នកមិនយល់ព្រមតើហេតុអ្វី ?

XI. ការអប់រំអ្នកបោះឆ្នោត

- 31-តើអ្នកពេញចិត្តជាមួយនឹងកំរិតនៃការយល់ដឹងរបស់អ្នកបោះឆ្នោតអំពីការបោះឆ្នោតដែរឬទេ ? តើការអប់រំអ្នកបោះឆ្នោតនេះជួយឬជះឥទ្ធិពលដល់លទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យនិងការបោះឆ្នោតនៅកម្ពុជាយ៉ាងដូចម្តេចខ្លះ ?
- 32-តើអ្នកគិតថាប្រទេសកម្ពុជាគួរតែកែលម្អនូវបញ្ហាការអប់រំអ្នកបោះឆ្នោតនេះដែរឬទេ ? មានការសំណូមពរថាការអប់រំអ្នកបោះឆ្នោតគួរផ្តោតទៅលើការចុះឈ្មោះអ្នកបោះឆ្នោត ព័ត៌មានសម្រាប់អ្នកបោះឆ្នោត ភាពមិនប្រក្រតីនៃការបោះឆ្នោត ឬការបំពានទៅលើច្បាប់និងនីតិវិធីនៃការបោះឆ្នោត។ បើមិនស្របតើមានមូលហេតុអ្វី ?

XII. បញ្ហាអាទិភាពរបស់គម្រោង FORED

- 33-ខុមហ្វ្រែលដោយមានការឧបត្ថម្ភពី UNDP និងធ្វើវេទិកាមួយស្តីពី Election and Democratic space តើអ្វីទៅជាបញ្ហាសំខាន់ៗទាំងប្រាំដែលអ្នកនឹងសំណូមពរសម្រាប់អោយវេទិកាធ្វើការពិភាក្សាស្វែងរកនូវអនុសាសន៍ ? (បញ្ហាសម្រាប់ការបោះឆ្នោតនិងសម្រាប់ Democratic space)

XIII. គំរូនៃវេទិកា

**អ្នកសម្ភាសន៍ត្រូវពន្យល់ដោយគ្រួសារនូវនីតិវិធីនៃការធ្វើវេទិកាហើយ
សុំមតិយោបល់ពីអ្នកដែលត្រូវបានសម្ភាសន៍។**

តើគាត់មានយោបល់អ្វីផ្សេងទៀតទេក្នុងដំណើរការធ្វើវេទិការបស់យើងក្នុងការរកអោយឃើញពីលទ្ធផលថាតើយើងគួរតែពិភាក្សាបញ្ហានិងអនុសាសន៍ទាំងនោះនៅក្នុងវេទិការពេញអង្គ ឬគួរតែមានជាក្រុម

ពិភាក្សាផង និងវេទិកាពេញអង្គគងផង? តើយើងគួរតែសម្រេចទៅលើអនុសាសន៍ទាំងនោះយ៉ាងដូចម្តេច? ការសម្រេចជាភាគច្រើន ឬជាឯកច្ឆ័ន្ទ? តើអ្វីទៅជាការបារម្ភរបស់អ្នកដែលអាចធ្វើអោយវេទិកានេះមិនអាចទទួលបានជោគជ័យ?

សុំអោយមានការសហការណ៍ពីពួកគាត់ដើម្បីអនុវត្តតំណើរការនៃវេទិកា តើពួកគាត់ចង់សហការធ្វើអ្វីខ្លះជាមួយនឹងយើងដែរឬអត់?

១.៣. ការសង្ខេបនៃរបៀបធ្វើ FOREDS

វគ្គទីមួយនៅពេលបើកអង្គវេទិកា មានការធ្វើបទបង្ហាញពីវាក្មេងជំនាញ ទាក់ទងទៅនឹងការបោះឆ្នោតនិងលំហប្រជាធិបតេយ្យនៅក្នុងវគ្គទីមួយ។ វគ្គទីពីរគឺមានការបែងចែងអ្នកចូលរួមទាំងអស់ជាប្រាំក្រុម ដែលនៅក្នុងមួយក្រុមៗ មានសមាជិកយ៉ាងតិចចំនួនម្ភៃនាក់សម្រាប់ប្រធានបទមួយ។ នៅក្នុងក្រុមនីមួយៗមានវាក្មេងតំណាងក្រុម អ្នកសម្របសម្រួល និងអ្នកកត់ត្រា។ ក្រុមនីមួយៗត្រូវពិភាក្សានិងផ្តល់នូវអនុសាសន៍ទៅលើបញ្ហាដែលបានជាប់ជាអទិភាពប្រចាំខេត្តរបស់ខ្លួន ពេលពិភាក្សារកបាននូវអនុសាសន៍ អ្នកសម្របសម្រួលក្រុមត្រូវធ្វើយ៉ាងណាអោយមានការឯកភាពយល់ព្រមពីសមាជិករបស់ក្រុមដើម្បីយកទៅបង្ហាញនៅក្នុងអង្គវេទិកាទាំងមូល។ វគ្គទីបីគឺបង្ហាញអនុសាសន៍របស់ក្រុមនីមួយៗជូនវេទិកាទាំងមូល និងការពិភាក្សាពេញអង្គរវាងអ្នកវាក្មេងតំណាងក្រុម វាក្មេងជំនាញ និងវាក្មេងតំណាងអោយគណបក្សនយោបាយ និងការសួរពីអ្នកចូលរួមទាំងអស់ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហានីមួយៗទៅកាន់វាក្មេងនៅក្នុងការពិភាក្សាពេញអង្គដើម្បីធ្វើការរកអនុសាសន៍ជារួមទៅលើបញ្ហានីមួយៗប្រចាំខេត្ត។ វគ្គទីបួនគឺការបោះឆ្នោតគាំទ្ររបស់អ្នកចូលរួមនៅក្នុងវេទិកាទាំងអស់ទៅលើអនុសាសន៍នៃបញ្ហានីមួយៗ ដែលការបោះឆ្នោតនោះមានជម្រើសបី គឺ គាំទ្រ មិនគាំទ្រ និងអនុប្បវាទ។ បន្ទាប់ពីការបោះឆ្នោតត្រូវបានបញ្ចប់រួចហើយ អនុសាសន៍ទាំងអស់នោះនឹងត្រូវបានបោះពុម្ពចែកអ្នកចូលរួមនៅក្នុងអង្គវេទិកាទាំងអស់។

១.៤. អនុសាសន៍ទៅលើការបោះឆ្នោត និងប្រជាធិបតេយ្យនៃខេត្តនិមួយៗ

៤.១ ខេត្តព្រៃវែង

- ក្រុមពិភាក្សាទី១ គ.ជ.ប

គណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោត	
រដ្ឋសភា និង រដ្ឋាភិបាល	
គ.ជ.ប	<p>បង្កើតគណៈកម្មការឯករាជ្យមួយដែលមានសមាសភាពចំរុះពីគណបក្សនយោបាយដែលមានអសនៈក្នុងរដ្ឋសភានិងសង្គមស៊ីវិល។ យ៉ាងហោចណាស់មានបរិញ្ញាប័ត្រច្បាប់ និងគ្រប់គ្រង លាវែងពីស្ថាប័ន និងគណបក្សរបស់ខ្លួនមុននឹងក្រោយមួយឆ្នាំ។មានបទពិសោធន៍ប្រាំឆ្នាំទាក់ទងទៅនឹងការបោះឆ្នោត ច្បាប់ និងការគ្រប់គ្រង។អាយុលើសពី៣៥ឆ្នាំ។</p> <p>PEC CEC PSC បង្កើតគណៈកម្មការឯករាជ្យមួយដោយមានសមាសភាពចំរុះពីគណបក្សនយោបាយដែលមានអសនៈនៅក្នុងសភា និងសង្គមស៊ីវិល។</p> <p>CEC ត្រូវមានកំរិតវប្បធម៌១២ឆ្នាំឡើងមានបទពិសោធន៍កាន់តែប្រសើរចំពោះការលាវែងពីសមាជិកបក្សតាមបទពិសោធន៍និងនីតិវិធីរបស់ គជប ។</p> <p>PEC ត្រូវមានអាយុចាប់ពី២៥ឆ្នាំ មានកំរិតវប្បធម៌ពីថ្នាក់ទី១២ឡើង។មានបទពិសោធន៍និងឆន្ទៈ។លាវែង១ឆ្នាំមុនពីស្ថាប័ន។</p> <p>គជប បង្កើតគណៈកម្មការឯករាជ្យមួយមានសមាសភាពពីគណបក្សនយោបាយដែលមានអសនៈនៅក្នុងរដ្ឋសភានិងសង្គមស៊ីវិល។</p> <p>CEC and PSC ត្រូវបន្ថែមរយៈពេលបណ្តុះបណ្តាលមួយអាទិត្យអំពីក្រមសីលធម៌ និងនីតិវិធីក្នុងការបោះឆ្នោត។</p>

អង្គការសង្គមស៊ីវិល	បោះឆ្នោតជ្រើសរើសពីតំណែងគណបក្សប្រកួតប្រជែងទាំងអស់(NEC PEC CEC PSC) . គឺជា យ៉ាងហោចណាស់មានបញ្ជីប្រកួតប្រជែង គ្រប់គ្រង លាលែងពីស្ថាប័ន និងគណបក្សរបស់ខ្លួនមុន និងក្រោយមួយឆ្នាំ មានបទពិសោធន៍ទាក់ទងការបោះឆ្នោត និងគ្រប់គ្រងមានអាយុ៣៥ឆ្នាំឡើង។
គណបក្សនយោបាយ	គឺជា យ៉ាងហោចណាស់មានបញ្ជីប្រកួតប្រជែង និងគ្រប់គ្រងលាលែងពីស្ថាប័ន និងគណបក្សរបស់ខ្លួនមុន និងក្រោយ១ឆ្នាំ មានបទពិសោធន៍៥ឆ្នាំទាក់ទងការបោះឆ្នោតមានអាយុ៣៥ឆ្នាំឡើងទៅ។
អាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន និងអ្នកអនុវត្តច្បាប់	

អនុសាសន៍នេះទទួលបានសម្លេងគាំទ្រ៧៣%, មិនគាំទ្រ១៩% និងអនុបវាទ៨%

- ក្រុមពិភាក្សាទី២ បញ្ជីឈ្មោះបោះឆ្នោត និងការចុះឈ្មោះបោះឆ្នោត

បញ្ជីឈ្មោះបោះឆ្នោត និងការចុះឈ្មោះបោះឆ្នោត	
គ.ជ.ប	រក្សាទុកទម្រង់១០១៨នៅដដែលប៉ុន្តែធ្វើអោយមានសុក្រិតភាពដោយបិទការធ្វើទម្រង់នេះមុនថ្ងៃបោះឆ្នោតមួយថ្ងៃត្រឹមម៉ោង៥ល្ងាច។ កែសម្រួលបញ្ជីឈ្មោះអ្នកបោះឆ្នោតដោយបង្កើនសមត្ថភាពអ្នកបញ្ចូលទិន្នន័យបញ្ជីឈ្មោះអ្នកបោះឆ្នោតលើមន្ត្រី គឺជា បំណុលព័ត៌មានអ្នកបោះឆ្នោតគួររក្សាជាប្រចាំ(រៀងរាល់អណត្តិបោះឆ្នោត)

អាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន និងអ្នកអនុវត្តច្បាប់	ការធ្វើទម្រង់១០១៨ត្រូវមានមន្ត្រីទទួលបន្ទុកដោយអាជ្ញាធរមូលដ្ឋានដោយមានអ្នកសង្កេត ការណ៍ចេញពីក្រុមប្រឹក្សាគណបក្សនយោបាយផ្សេងៗ។មានមន្ត្រីទទួលបន្ទុកការចុះឈ្មោះបោះឆ្នោត និងទីតាំងជាក់លាក់។ការធ្វើអត្តសញ្ញាណប័ណ្ណនៅមូលដ្ឋានត្រូវកំណត់ពេលអោយបានពីរខែ។ការចេញអត្តសញ្ញាណប័ណ្ណត្រូវបានរយៈ ពេលអស់មួយជីវិត។
--	--

អនុសាសន៍នេះទទួលបានសម្លេងបោះឆ្នោតគាំទ្រ៦២%, មិនគាំទ្រ៣២% និងអនុបវាទ៦%។

- ក្រុមពិភាក្សាទី៣ ប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយ

ប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយ	
រដ្ឋសភា និង រដ្ឋាភិបាល	ជួយសម្រួលដល់ការបង្កើតប៉ុស្តិ៍វិទ្យុ ទូរទស្សន៍ដល់សាធារណៈជនដែលមានលទ្ធភាព។ បង្កើតគ្រប់គ្រងការចាក់ផ្សាយកុំឡុងពេលយោសនា និងក្រោយពេលយោសនា។ គួរតែបង្កើតក្រុមប្រឹក្សានៃការចាក់ផ្សាយដែលមានសមាជិកជាសង្គមស៊ីវិលនិងមកពីគ្រប់គណបក្ស។
គ.ជ.ប	ត្រូវធានាថាវិទ្យុទូរទស្សន៍ផ្តល់លទ្ធភាពស្មើគ្នាដល់គណបក្សនយោបាយនានាដើម្បីថ្លែងទៅកាន់អ្នកបោះឆ្នោតព្រមទាំងធានាថាប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយ ឯកជនមិនល្មើសច្បាប់ស្តីពីការបោះឆ្នោត។ ត្រូវតែកំណត់និងបែងចែកម៉ោងផ្សព្វផ្សាយអោយបានស្មើគ្នាគ្រប់ការយោសនារបស់គណបក្សនយោបាយនីមួយៗ។ សុំអោយមានការពិន័យ ឬដាក់ទោសដល់បេក្ខជនឬគណបក្សណាដែលមិនបានគោរពក្រមសីលធម៌និងច្បាប់ស្តីពីការបោះឆ្នោត។
អង្គការសង្គមស៊ីវិល	បង្កើតជាប៉ុស្តិ៍ ទូរទស្សន៍ និងវិទ្យុឯករាជ្យមួយផ្សព្វផ្សាយដោយមិនលំអៀងលើគណបក្សនយោបាយគ្រប់ព័ត៌មានវិជ្ជមាន និងអវិជ្ជមានទៅដល់សាធារណៈជន។
គណបក្សនយោបាយ	ត្រូវគោរពក្រមសីលធម៌ក្នុងការយោសនាបោះឆ្នោត និងច្បាប់ស្តីពីការបោះឆ្នោត។

--	--

អនុសាសន៍នេះទទួលបានសម្លេងបោះ សម្លេងគាំទ្រ៦៦%, មិនគាំទ្រ២៥% និងអនុបវាទ៩%។

• ក្រុមទី៤ សេរីភាពនៃការបញ្ចេញមតិ

សេរីភាពនៃការបញ្ចេញមតិ	
រដ្ឋសភា និង រដ្ឋាភិបាល	ច្បាប់ដែលប៉ះពាល់ដល់ការបញ្ចេញមតិរដ្ឋសភាគួរតែធ្វើវិសោធនកម្មទៅតាមស្ថានភាពជាក់ស្តែង។ គួរតែបើកសិទ្ធិទូលំទូលាយអោយទៅសង្គមស៊ីវិលសង្កេតការណ៍ និងផ្តល់មតិ។ ការសម្តែងមតិរបស់ប្រជាពលរដ្ឋ និងគណបក្សនយោបាយមិនគួរចាត់ទុកជាបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌ។ រដ្ឋាភិបាលគួរតែធ្វើការផ្សព្វផ្សាយអំពីច្បាប់ដែលពាក់ព័ន្ធបញ្ចេញមតិដល់សាធារណៈជនអោយបានយល់ជ្រួតជ្រៀបជាសាធារណៈការចោទប្រកាន់ផ្សេងៗ។ នៅពេលមានការសម្តែងមតិកងកំលាំងប្រដាប់អាវុធគួរតែការពារអ្នកសម្តែងមតិ។
គ.ជ.ប	គ ជ ប គួរតែមានគណបក្សនយោបាយ និងសង្គមស៊ីវិលចូលរួមដើម្បីធានាឯករាជ្យភាព។

អនុសាសន៍នេះទទួលបានសម្លេងបោះឆ្នោតគាំទ្រ៨០% មិនគាំទ្រ១២% និងអនុបវាទ៣%។

- ក្រុមទី៥ សេរីភាពនៃការប្រមូលផ្តុំ

សេរីភាពនៃការប្រមូលផ្តុំ	
រដ្ឋសភា និង រដ្ឋាភិបាល	សុំអោយរដ្ឋាភិបាលធ្វើវិសោធនកម្មច្បាប់ស្តីពីការធ្វើបាតុកម្មអហិង្សាលើចំណុចនៃការចូលរួមធ្វើបាតុកម្មកុំអោយមានការកំណត់ចំនួនមនុស្ស មានទីតាំងកើតហេតុនៅកន្លែងណាធ្វើបាតុកម្មនៅកន្លែងនោះដោយមានកាតទទួលខុសត្រូវពីអាជ្ញាធរ។ សុំអោយបង្កើតច្បាប់មួយពីការដាក់ទោសដល់អាជ្ញាធរដែលបង្ករបញ្ហា។ សុំអោយមានការតាមដាន និងពង្រឹងច្បាប់ទៅដល់អាជ្ញាធរអោយមានប្រសិទ្ធិភាព។
គ.ជ.ប	ស្នើអោយ គជប មានភាពអព្យាក្រឹត្យក្នុងការដោះស្រាយបញ្ហាកុំអោយមានការរើសអើងគណបក្សនយោបាយដូចក្នុងកុំឡុងពេលយោសនាបោះឆ្នោតបើមានបញ្ហាត្រូវដោះស្រាយជាបន្ទាន់។
អាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន និងអ្នកអនុវត្តច្បាប់	ជូនដំណឹងទៅអាជ្ញាធរត្រឹមមួយអាទិត្យជាមុនក្នុងការប្រមូលផ្តុំប្រជាពលរដ្ឋ។

-

អនុសាសន៍នេះទទួលបានសម្លេងបោះឆ្នោតគាំទ្រ៧៣%, មិនគាំទ្រ១៥% និងអនុបវាទ១២%។

៤.២ ខេត្តបន្ទាយមានជ័យ

- ក្រុមពិភាក្សាទី១ បញ្ជីឈ្មោះអ្នកបោះឆ្នោតនិងការចុះឈ្មោះបោះឆ្នោត

បញ្ជីឈ្មោះអ្នកបោះឆ្នោត និងការចុះឈ្មោះអ្នកបោះឆ្នោត	
រដ្ឋសភានិងរដ្ឋាភិបាល	ការធ្វើប្រតិភូកម្មនៃគ.ជ.ប ឲ្យទៅអាជ្ញាធរមូលដ្ឋានដូចជាការចុះឈ្មោះបោះឆ្នោតដោយឲ្យមានសំរេចជាវិធានច្បាប់មួយ។ ការចុះឈ្មោះបោះឆ្នោតគួរតែមានរយៈពេលអចិន្ត្រៃយ៍។
គ.ជ.ប	រក្សាទុកទំរង់១០១៨ដោយគោរពតាមនីតិវិធីនៃទំរង់១០១៨ប្រកបដោយសមធម៌ពុំមានលំអៀង(មានការដាក់រូប ចិត្តអោយបានច្បាស់លាស់,លេខរៀង,ពេលវេលា) (ដោយមានការក្លែងបន្លំឯកសារ) ។
អាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន និងអ្នកអនុវត្តច្បាប់	-មេភូមិ មេប៉ុស្តិ៍សហការគ្នា រកឲ្យឃើញអ្នកដែលស្លាប់ និងអ្នកដែលធ្វើចំណាកស្រុកព្រមទាំងភ្ជាប់មកនូវជាមួយសាក្សីផង។ យកឈ្មោះដែលត្រូវលុបចេញពីបញ្ជីឈ្មោះអ្នកបោះឆ្នោតយកទៅបញ្ចូលទៅក្នុងទំរង់១០២៥ដើម្បីឲ្យក្រុមពប្រឹក្សាឃុំ សង្កាត់ធ្វើការសំរេចលុបឈ្មោះ។ យកបញ្ជីឈ្មោះអ្នកបោះឆ្នោតបិទប្រកាសត្រួតពិនិត្យឲ្យបានត្រឹមត្រូវទៅតាមភូមិនីមួយៗតាមរយៈមេភូមិនៅតាមតំបន់នោះ។

អនុសាសន៍នេះទទួលបានសម្លេងបោះឆ្នោតគាំទ្រ៨៤% មិនគាំទ្រ១២% និងអនុបវាទ៤%។

• ក្រុមពិភាក្សាទី២ ការអប់រំអ្នកបោះឆ្នោត

ការអប់រំអ្នកបោះឆ្នោត	
រដ្ឋសភានិងរដ្ឋាភិបាល	-គួរថតចម្លងខ្សែភាពយន្ត ឬរឿងខ្លីៗដាក់ក្នុងឌីសហើយចែកតាមផ្ទះ និងបកប្រែជាភាសាជនជាតិដើមភាគតិច។
គ.ជ.ប	<p>-អប់រំតាមតំបន់ដាច់ស្រយាល: ជាភាពយន្ត រូបភាពទាំងការបកស្រាយជាភាសាជនជាតិដើម (ព្នង)</p> <p>-អ្នកភ្នាក់ងារស្ម័គ្រចិត្ត: អប់រំតាមផ្ទះនិងមានរូបភាពងាយៗយល់ លើការបោះឆ្នោត</p> <p>-កុំប្រើពាក្យបច្ចេកទេស(សូមអោយមានការជួយគាំទ្រដោយ គ.ជ.ប និងសង្គមស៊ីវិល)</p> <p>-ការផ្សព្វផ្សាយ ថតចម្លងដាក់ឌីសហើយចែកជូនតាមផ្ទះនិងបកប្រែជាភាសាជនជាតិដើមភាគតិច។</p> <p>-ការផ្សព្វផ្សាយត្រូវធ្វើអោយញឹកញាប់នៅតាមមូលដ្ឋានជាភាសាជនជាតិភាគតិច។</p> <p>-គួសម្តែងរឿងអប់រំគ្នាជនជាតិដើមភាគតិចចូលរួមសម្តែងអំពីការអប់រំ។</p> <p>-ភ្នាក់ងារស្ម័គ្រចិត្តចុះអប់រំតាមផ្ទះបានដល់ស្ត្រី ជនពិការ ចាស់ទុំ -</p> <p>មានរូបភាពងាយយល់លើការបោះឆ្នោត(កុំប្រើពាក្យបច្ចេកទេស)</p>
អង្គការសង្គមស៊ីវិល	<p>-ជួយអប់រំរយៈពេលមួយខែមុនពេលបោះឆ្នោត មានការិយាល័យព័ត៌មានបោះឆ្នោតត្រូវនៅជិតមូលដ្ឋានរស់នៅជន ជាតិដើមភាគតិច។</p> <p>-ការផ្សព្វផ្សាយ ថតចម្លងដាក់ឌីសហើយចែកជូនតាមផ្ទះនិងបកប្រែជាភាសាជនជាតិដើមភាគតិចកុំប្រើពាក្យបច្ចេកទេស។</p> <p>គួសម្តែងរឿងអប់រំគ្នាជនជាតិដើមភាគតិចចូលរួមសម្តែងអំពីការអប់រំ។</p> <p>គួរថតចម្លងខ្សែភាពយន្ត ឬរឿងខ្លីៗដាក់ក្នុងឌីសហើយចែកតាមផ្ទះ និងបកប្រែជាភាសាជនជាតិដើមភាគតិច។</p> <p>ភ្នាក់ងារស្ម័គ្រចិត្តចុះអប់រំតាមផ្ទះបានដល់ស្ត្រី ជនពិការ ចាស់ទុំ មានរូបភាពងាយយល់លើការបោះឆ្នោត(កុំប្រើពាក្យបច្ចេកទេស)</p>

អង្គការមូលដ្ឋាន និងអ្នកអនុវត្តច្បាប់	<p>ការផ្សព្វផ្សាយ ថតចម្លងដាក់ឌីសហើយចែកជូនតាមផ្ទះនិងបកប្រែជាភាសាជនជាតិ។</p> <p>ការផ្សព្វផ្សាយត្រូវធ្វើអោយញឹកញាប់នៅតាមមូលដ្ឋានជាភាសាជនជាតិភាគតិច។</p> <p>គួសម្តែងរឿងអប់រំគ្រួសារជនជាតិដើមភាគតិចចូលរួមសម្តែងអំពីការអប់រំ។</p> <p>គួរថតចម្លងខ្សែភាពយន្ត ឬរឿងខ្លីៗដាក់ក្នុងឌីសហើយចែកតាមផ្ទះ និងបកប្រែជាភាសាជនជាតិដើមភាគតិច។</p>

អនុសាសន៍នេះទទួលបានសម្លេងបោះឆ្នោតគាំទ្រ ៩៤% មិនគាំទ្រ ៤% និងអនុបវាទ ២%។

• ក្រុមពិភាក្សាទី៣ ប្រព័ន្ធបោះឆ្នោត

ប្រព័ន្ធបោះឆ្នោត	
រដ្ឋសភានិងរដ្ឋាភិបាល	សុំជម្រុញ និងលើកទឹកចិត្តអោយគណបក្សនយោបាយបង្កើនបេក្ខភាពជានារីអោយបានច្រើន នឹងដាក់ឆ្លាស់គ្នាពីលើមកក្រោមនៅក្នុងបញ្ជីបោះឆ្នោត។
គ.ជ.ប	ពេញចិត្តនិងប្រព័ន្ធសមាមាត្រដែលកំពុងប្រើសព្វថ្ងៃហើយប្រើប្រាស់បន្តបែងចែកអសនៈដដែល។

អនុសាសន៍នេះទទួលបានសម្លេងបោះឆ្នោតគាំទ្រ ៨៨% មិនគាំទ្រ ៤% និងអនុបវាទ ២%។

• ក្រុមពិភាក្សាទី៤ សេរីភាពនៃការបញ្ចេញមតិនិងការទទួលព័ត៌មាន

សេរីភាពនៃការបញ្ចេញមតិ និងការទទួលព័ត៌មាន	
រដ្ឋសភា និងរដ្ឋាភិបាល	<ul style="list-style-type: none"> -បើកវគ្គបណ្តុះបណ្តាលអំពីច្បាប់ សិទ្ធិមនុស្ស ប្រជាធិបតេយ្យដល់មូលដ្ឋានដោយមានការចូលរួមពីប្រជាពលរដ្ឋ និងអាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន។ -សុំអោយអ្នកច្បាប់កំណត់និយមន័យអោយបានច្បាស់អំពីបទល្មើស ញោះញ្ចង បរិហារកេរ្តិ៍ ផ្សាយព័ត៌មានមិនពិត ជេប្រមាថ និងកំណត់ធាតុផ្សំនៃបទល្មើស។ -សុំអោយបង្កើតវេទិការសាធារណៈផ្សព្វផ្សាយដល់មូលដ្ឋានអំពីច្បាប់និងអាចអោយប្រជាពលរដ្ឋបញ្ចេញមតិបាន។ -សុំអោយមានការបង្កើតមជ្ឈមណ្ឌលផ្តល់ព័ត៌មាននៅគ្រប់កំរិតនៅតាមមូលដ្ឋាន។ -បង្កើនចំនួនប្រអប់សំបុត្រ (គណេយ្យភាព) អោយបានគ្រប់ភូមិ។ -គួរតែមានការអនុវត្តការដាក់ទណ្ឌកម្មបុគ្គលដែលរំលោភច្បាប់ ប៉ះពាល់ដល់ការបញ្ចេញមតិជាពិសេសចំពោះមន្ត្រីអនុវត្តច្បាប់ (តុលាការ ប៉ូលីស និងអាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន) ។ -សម្រាប់ការផ្សព្វផ្សាយ ឬវេទិការសាធារណៈ ការពិគ្រោះយោបល់លើសេចក្តីព្រាងច្បាប់ឬត្រូវមានការប្រើប្រាស់ភាសាទៅតាមតំបន់ជនជាតិ។ -សំរួលហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធទាក់ទងអោយបានដល់តំបន់ដាច់ស្រយាល។ -រាល់សេចក្តីព្រាងច្បាប់ត្រូវតែផ្សព្វផ្សាយជាសាធារណៈ និងបើកចំហអោយមានការពិគ្រោះយោបល់។
អង្គការសង្គមស៊ីវិល	<ul style="list-style-type: none"> -បើកវគ្គបណ្តុះបណ្តាលអំពីច្បាប់ សិទ្ធិមនុស្ស ប្រជាធិបតេយ្យដល់មូលដ្ឋានដោយមានការចូលរួមពីប្រជាពលរដ្ឋ និងអាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន។ -សុំអោយបង្កើតវេទិការសាធារណៈផ្សព្វផ្សាយដល់មូលដ្ឋានអំពីច្បាប់និងអាចអោយប្រជាពលរដ្ឋបញ្ចេញមតិបាន។

<p>អង្គការមូលដ្ឋាន និងអ្នកអនុវត្តច្បាប់</p>	<p>បើកវគ្គបណ្តុះបណ្តាលអំពីច្បាប់ សិទ្ធិមនុស្ស ប្រជាធិបតេយ្យដល់មូលដ្ឋានដោយមានការចូលរួមពីប្រជាពលរដ្ឋ និងអាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន។ សុំអោយមានការបង្កើតមជ្ឈមណ្ឌលផ្តល់ព័ត៌មាននៅគ្រប់កំរិតនៅតាមមូលដ្ឋាន។</p>
--	---

អនុសាសន៍នេះទទួលបានសម្លេងបោះឆ្នោតគាំទ្រ ៩៧% មិនគាំទ្រ ៣% និងអនុបវាទ ០%។

៤.៣ ខេត្តមណ្ឌលគីរី

- ក្រុមពិភាក្សាទី១ ហិរញ្ញវត្ថុគណបក្សនយោបាយពេលយោសនាបោះឆ្នោត

ហិរញ្ញវត្ថុគណបក្សនយោបាយពេលយោសនាបោះឆ្នោត	
<p>រដ្ឋសភានិងរដ្ឋាភិបាល</p>	<p>ត្រូវតែបែងចែកថវិកាជាតិជូនគណបក្សទាំងអស់ឲ្យបានស្មើគ្នាទៅតាមលទ្ធភាពដែលរដ្ឋអាចធ្វើបាន។ បេក្ខជនដែលឈរឈ្មោះជាតំណាងរាស្ត្រមិនចំណាយថវិកាលើសពី ៣ម៉ឺនដុល្លារ។ បេក្ខជនដែលឈរឈ្មោះជាសមាជិកក្នុងក្រុមប្រឹក្សាឃុំសង្កាត់មិនត្រូវចំណាយឲ្យលើសពី៥ពាន់ដុល្លារ។</p>
<p>គ.ជ.ប</p>	<p>ត្រួតពិនិត្យកញ្ចប់ថវិកាគ្រប់គណបក្ស(ចំណូលនិងចំណាយ)មុនពេលយោសនាបោះឆ្នោត ហើយគ.ជ.ប ត្រូវតែផ្សព្វផ្សាយមុនពេលបោះឆ្នោតម្តងទៀត។ គ.ជ.ប ជាអ្នកមានអំណាចដាក់ទណ្ឌកម្មចំពោះគណបក្សនយោបាយណាដែលក្លែងបន្លំរបាយការណ៍ចំណូលចំណាយ។</p>
<p>អង្គការសង្គមស៊ីវិល</p>	<p>អង្គការសង្គមស៊ីវិលជួយតាមដានត្រួតពិនិត្យនិងតាមដានចំណូលនិងចំណាយគ្រប់គណបក្សនយោបាយនិងផ្សព្វផ្សាយតាមប្រព័ន្ធយោសនានានាឲ្យដល់ប្រជាពលរដ្ឋ។</p>
<p>គណបក្សនយោបាយ</p>	<p>ត្រូវតែផ្សព្វផ្សាយនូវថវិកាដែលគ.ជ.បកំណត់និងឲ្យដល់សមាជិកនៃគណបក្សរបស់ខ្លួន។</p>

អនុសាសន៍នេះទទួលបានសម្លេងបោះឆ្នោតគាំទ្រ៧៨% មិនគាំទ្រ៨% និងអនុបវាទ១៤%។

• ក្រុមពិភាក្សាទី២ ការចុះឈ្មោះបោះឆ្នោត និងបញ្ជីឈ្មោះបោះឆ្នោត

ការចុះឈ្មោះបោះឆ្នោត និងបញ្ជីឈ្មោះបោះឆ្នោត	
រដ្ឋសភានិងរដ្ឋាភិបាល	ការធ្វើប្រតិភូកម្មនៃគ.ជ.ប ឲ្យទៅអាជ្ញាធរមូលដ្ឋានដូចជាការចុះឈ្មោះបោះឆ្នោតដោយឲ្យមានសំរេចជាវិធានច្បាប់មួយ។ ការចុះឈ្មោះបោះឆ្នោតគួរតែមានរយៈពេលអចិន្ត្រៃយ៍។
គ.ជ.ប	រក្សាទុកទំរង់១០១៨ដោយគោរពតាមនីតិវិធីនៃទំរង់១០១៨ប្រកបដោយសមធម៌ពុំមានលំអៀង(មានការដាក់រូប ចិត្តអោយបានច្បាស់លាស់,លេខរៀង,ពេលវេលា)(ដោយមានការក្លែងបន្លំឯកសារ) ។
អាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន និងអ្នកអនុវត្តច្បាប់	មេភូមិ មេប៉ុស្តិ៍សហការគ្នា រកឲ្យឃើញអ្នកដែលស្លាប់ និងអ្នកដែលធ្វើចំណាកស្រុកព្រមទាំងភ្ជាប់មកនូវជាមួយសាក្សីផង។ យកឈ្មោះដែលត្រូវលុបចេញពីបញ្ជីឈ្មោះអ្នកបោះឆ្នោតយកទៅបញ្ចូលទៅក្នុងទំរង់១០២៥ដើម្បីឲ្យក្រុមពប្រឹក្សាយុ សង្កាត់ធ្វើការសំរេចលុបឈ្មោះ។ យកបញ្ជីឈ្មោះអ្នកបោះឆ្នោតបិទប្រកាសត្រួតពិនិត្យឲ្យបានត្រឹមត្រូវទៅតាមភូមិនីមួយៗតាមរយៈមេភូមិនៅតាមតំបន់នោះ។

អនុសាសន៍នេះទទួលបានសម្លេងបោះឆ្នោតគាំទ្រ៦០% មិនគាំទ្រ៣២% និងអនុបវាទ៧%។

• ក្រុមពិភាក្សាទី៣ គណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោត

គណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោត	
រដ្ឋសភានិងរដ្ឋាភិបាល	គួរតែអនុម័តថវិកាស្វ័យយ័តចំពោះគ.ជ.ប ។ រដ្ឋសភាគួររើសរកមាត្រាខ្លះនៅក្នុងច្បាប់រដ្ឋធម្មនុញ្ញដើម្បីចែង បង្កើតស្ថាប័នគ.ជ.បជាស្ថាប័នកើតឡើងដោយរដ្ឋធម្មនុញ្ញ។

គ.ជ.ប	<p>គ.ជ.ប ត្រូវបង្កើតឡើង ដោយមានសមាសភាពចំរុះពីគណបក្សនយោបាយតាំងពីថ្នាក់(ថ្នាក់ជាតិ)លើរហូតដល់ក្រោម(ឃុំ/សង្កាត់)។លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យជ្រើសរើសសមាសភាពPEC & CEC ឯកភាពតាមដានលក្ខណៈ វិនិច្ឆ័យដែលNECបច្ចុប្បន្នបានដែរ។ ប្រាក់ឧបត្ថម្ភដល់មន្ត្រីPSOគួរតែ២០ ទៅ៤០ម៉ឺន។</p> <p>-ត្រូវបានបង្កើតដោយ តុលាការមួយដែលចេញពីNECដើម្បីដោះស្រាយវិវាទបោះឆ្នោត។</p> <p>-គ.ជ.បត្រូវមានទីស្នាក់ការឯករាជ្យដាច់ដោយឡែកពីក្រសួងមហាផ្ទៃ។</p> <p>ត្រូវមានក្រុមមន្ត្រីបម្រើការងារជាអចិន្ត្រៃយ៍នៅថ្នាក់CECs។</p>
គណបក្សនយោបាយ	<p>គួរជ្រើសរើសរកមន្ត្រីដែលមានសមត្ថភាពពីមូលដ្ឋាននិងត្រូវអោយលាលែងពីការពាក់ព័ន្ធនយោបាយផ្សេងៗជាមុន។</p>

អនុសាសន៍នេះទទួលបានសម្លេងបោះឆ្នោតគាំទ្រ ៩២% មិនគាំទ្រ៨% និងអនុបវា១០%។

- ក្រុមពិភាក្សាទី៤ សេរីភាពនៃការបញ្ចេញមតិនិងប្រមូលផ្តុំ

សេរីភាពនៃការបញ្ចេញមតិនិងប្រមូលផ្តុំ

<p>រដ្ឋសភា និងរដ្ឋាភិបាល</p>	<p>១.សុំឲ្យមានការកំណត់ឲ្យបានច្បាស់អំពីនិយម ន័យនៃពាក្យ អ្វីទៅ</p> <ul style="list-style-type: none"> -ការបញ្ចេញមតិ -ការផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មានមិន ពិតញុះញង់ដើម្បីប្រមាថ -បរិហារកេរ្តិ៍ <p>ដោយប្រើពាក្យសំរាយងាយ យល់។ កំណត់ឲ្យបានច្បាស់អំពីអំពើធាតុផ្សំនៃបទល្មើស។ ២.សុំឲ្យរដ្ឋាភិបាលមាន ការផ្សព្វផ្សាយ អំពីមតិជំទាស់/វិះគន់និងសកម្មភាពរបស់គណបក្សមិនកាន់អំណាចក្នុង ប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយរបស់រដ្ឋជាទៀងទាត់(មានកម្ម វិធីទៀងទាត់)។ ៣.សុំឲ្យរដ្ឋាភិបាលបង្កើតកម្មវិធីផ្សព្វផ្សាយអំពីការបញ្ចេញមតិរបស់ប្រជាពលរដ្ឋក្នុងប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយរបស់រដ្ឋ។ ៤.សុំឲ្យរដ្ឋាភិបាលពង្រឹងការអនុវត្តច្បាប់របស់អាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន។ សុំឲ្យកែ ទំលាប់មកអនុវត្តទៅតាមច្បាប់ វិញ(ត្រឹមការជូនដំណឹងមិនចាំបាច់សុំច្បាប់)។ ៥.សុំមិនបាច់កំណត់ចំនួនអ្នកចូលរួមការប្រមូលផ្តុំ។ សូមអោយមានការដាក់ទណ្ឌកម្មចំពោះអ្នកដែលគំរាមកំហែងទៅអ្នកដែលផ្តល់ទឹកនឹងដើម្បីធ្វើការប្រមូលផ្តុំគ្នា។</p>
<p>អង្គធានមូលដ្ឋាន និងអ្នកអនុវត្តច្បាប់</p>	<p>សុំឲ្យកែ ទំលាប់មកអនុវត្តទៅតាមច្បាប់វិញ(ត្រឹមការជូនដំណឹងមិនចាំបាច់សុំច្បាប់)។</p>

អនុសាសន៍នេះទទួលបានសម្លេងបោះឆ្នោតគាំទ្រ ៩២% មិនគាំទ្រ ៦% និងអនុបវាទ ២%។

៤.៤ ខេត្តសៀមរាប

- ក្រុមពិភាក្សាទី១ បញ្ជីឈ្មោះអ្នកបោះឆ្នោតនិងការចុះឈ្មោះបោះឆ្នោត

បញ្ជីឈ្មោះអ្នកបោះឆ្នោត និងការចុះឈ្មោះអ្នកបោះឆ្នោត	
គ.ជ.ប	<p>រក្សាទម្រង់ ១០១៨ ហើយត្រូវពង្រឹងការគ្រប់គ្រងបន្ថែម។</p> <p>លុបបណ្តាំព័ត៌មាន ហើយបន្តបិទបញ្ជីឈ្មោះ អ្នកបោះឆ្នោតតាមភូមិ ។</p> <p>ការចុះឈ្មោះបោះឆ្នោត បញ្ឈប់ការធ្វើប្រតិភូកម្មទៅ សៀន ឬឃុំ។ ប្រគល់ជូន គ.ជ.ប ជាអ្នកចុះឈ្មោះ និងមានការឃ្លាំមើលពី អង្គការសង្គមស៊ីវិល។ ត្រូវពង្រឹងសមត្ថភាពមន្ត្រី គ.ជ.ប គ្រប់លំដាប់ថ្នាក់។</p> <p>បញ្ជីឈ្មោះអ្នកបោះឆ្នោតត្រូវផ្សព្វផ្សាយ តាមប្រព័ន្ធអ៊ីនធឺណែត ស៊ីឌី...។</p> <p>ប្តូរការិយាល័យ ឬឈ្មោះទីតាំង ត្រូវផ្តល់ព័ត៌មានអោយសាមីខ្លួនបានដឹងជាមុននិង ផ្តល់ព័ត៌មានពីទីកន្លែងនៃការិយាល័យបោះឆ្នោតអោយបានច្បាស់លាស់។</p> <p><u>សំណូមពរ</u> ៖ សូមអោយតំណាងគ្រប់គណបក្សនយោបាយនិងអង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាលសង្កេតការណ៍ទៅលើការចុះឈ្មោះ។</p>
អង្គការសង្គមស៊ីវិល	សូមអោយអង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាលចូលរួមសង្កេតការណ៍អោយបានទៀងទាត់តាមពេលវេលា។
គណបក្សនយោបាយ	សូមអោយតំណាងគណបក្សចូលរួមសង្កេតការណ៍អោយបានទៀងទាត់តាមពេលវេលា។

អាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន និងអ្នកអនុវត្តច្បាប់	សូមកុំឲ្យមេឃុំ មេភូមិ មេក្រុម មន្ត្រីនគរបាល ស្រង់ឈ្មោះអ្នកបោះឆ្នោត ក្នុងថ្ងៃបោះឆ្នោត

អនុសាសន៍នេះទទួលបានសម្លេងបោះឆ្នោតគាំទ្រ៧៨% មិនគាំទ្រ១៦% និងអនុបវាទ៧%។

- ក្រុមពិភាក្សាទី២ គ.ជ.ប

គ.ជ.ប	
រដ្ឋសភា និង រដ្ឋាភិបាល	សមាសភាព គ.ជ.ប គួរមានសមាជិកចេញមកពីគណបក្សនយោបាយនីមួយៗ អង្គការសង្គមស៊ីវិល ហើយសមាសភាពនេះ មានដូចគ្នានៅគ្រប់លំដាប់ថ្នាក់ នៃ គ.ជ.ប។ សមាសភាពទាំងនេះ មានមកពី គណបក្សនយោបាយ ដែលបានជាប់ឆ្នោត មានអាសនៈ នៅក្នុងរដ្ឋសភា ចំនួនមួយ រូប នៃគណបក្សនីមួយៗ ឬតំណាង មកពីសង្គមស៊ីវិលចំនួន មួយរូប។ បញ្ចូលស្ថាប័ន គ.ជ.ប ទៅក្នុងច្បាប់រដ្ឋធម្មនុញ្ញ។
គ.ជ.ប	ការជ្រើសរើសសមាសភាពPEC, CEC, PSCs, ជាបន្ទុករបស់ គ.ជ.ប ដោយមានការចូលរួមពី គណៈកម្មការចម្រុះ (គណៈកម្មការជ្រើសរើស)។ បង្កើតអង្គភាពស៊ើបអង្កេតចល័តមួយ (គណៈកម្មការស៊ើបអង្កេត ជាបន្ទុករបស់ គ.ជ.ប ហើយឲ្យមានមួយក្រុមក្នុងមួយខេត្ត។

អាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន និងអ្នកអនុវត្តច្បាប់	ការជ្រើសរើសសមាសភាព ជាបន្ទុករបស់ គ.ជ.ប ដោយមានការចូលរួមពី គណៈកម្មាការចម្រុះ។
--	--

អនុសាសន៍នេះទទួលបានសម្លេងបោះឆ្នោតគាំទ្រ៨៦% មិនគាំទ្រ១២% និងអនុបវាទ២%។

- ក្រុមពិភាក្សាទី៣ ប្រព័ន្ធបោះឆ្នោត

ប្រព័ន្ធបោះឆ្នោត	
រដ្ឋសភា និង រដ្ឋាភិបាល	<p>ការបោះឆ្នោតថ្នាក់ជាតិ (រដ្ឋសភា) ប្រើប្រព័ន្ធសមាមាត្រ ថ្នាក់មូលដ្ឋាន (ឃុំ សង្កាត់) ប្រើប្រព័ន្ធដែកក្នុងនាម។</p> <p>ប្រព័ន្ធបោះឆ្នោតថ្នាក់ជាតិត្រូវបែងចែកអាសនៈតាមសម័យ អ៊ិនតាក់។</p> <p>សម្រាប់ពីរ ឬ បីអាណត្តិទៅមុខទៀត ប្រទេសកម្ពុជាគួរតែពិចារណាអំពីបញ្ជីឈ្មោះបេក្ខជនឯករាជ្យ ក្នុងការឈរឈ្មោះបោះឆ្នោត យល់ស្របឲ្យមានចំនួនកូតាស្ត្រី ៥០% នៅក្នុងបញ្ជីឈ្មោះជាបេក្ខជនឈរឈ្មោះបោះឆ្នោត របស់គណបក្សនយោបាយនីមួយៗ។</p> <p>លើកទឹកចិត្ត និងជម្រុញគណបក្សនយោបាយឲ្យបង្កើនចំនួនកូតាស្ត្រីឈរឈ្មោះបោះឆ្នោត ឲ្យបានយ៉ាងតិចចាប់ពី ២០ % ឡើងទៅ ហើយដាក់ ក្នុងបញ្ជីលេខរៀងឆ្លាស់គ្នារាប់ពីខាងលើ។</p> <p>អាណត្តិរបស់នាយករដ្ឋមន្ត្រី ត្រូវតែកំណត់ក្នុងរយៈពេលយ៉ាងយូរបំផុតពីអាណត្តិ ក្នុងមួយជីវិត ។</p>
គ.ជ.ប	<p>យល់ស្របឲ្យមានចំនួនកូតាស្ត្រី ៥០% នៅក្នុងបញ្ជីឈ្មោះជាបេក្ខជនឈរឈ្មោះបោះឆ្នោត របស់គណបក្សនយោបាយនីមួយៗ។</p> <p>លើកទឹកចិត្ត និងជម្រុញគណបក្សនយោបាយឲ្យបង្កើនចំនួនកូតាស្ត្រីឈរឈ្មោះបោះឆ្នោត ឲ្យបានយ៉ាងតិចចាប់ពី ២០ % ឡើងទៅ ហើយដាក់ ក្នុងបញ្ជីលេខរៀងឆ្លាស់គ្នារាប់ពីខាងលើ។</p>

អង្គការសង្គមស៊ីវិល	អាណត្តិរបស់នាយករដ្ឋមន្ត្រី ត្រូវតែកំណត់ក្នុងរយៈពេលយ៉ាងយូរបំផុតពីអាណត្តិ ក្នុងមួយជីវិត ។
គណបក្ស នយោបាយ	<p>យល់ស្របឲ្យមានចំនួនកូតាស្ត្រី ៥០% នៅក្នុងបញ្ជីឈ្មោះជាបេក្ខជនឈរឈ្មោះបោះឆ្នោត របស់គណបក្សនយោបាយនីមួយៗ។</p> <p>លើកទឹកចិត្ត និងជម្រុញគណបក្សនយោបាយឲ្យបង្កើនចំនួនកូតាស្ត្រីឈរឈ្មោះបោះឆ្នោត ឲ្យបានយ៉ាងតិចចាប់ពី ២០ % ឡើងទៅ ហើយដាក់ ក្នុងបញ្ជីលេខរៀងឆ្លាស់គ្នារាប់ពីខាងលើ។</p> <p>អាណត្តិរបស់នាយករដ្ឋមន្ត្រី ត្រូវតែកំណត់ក្នុងរយៈពេលយ៉ាងយូរបំផុតពីអាណត្តិ ក្នុងមួយជីវិត ។</p>

អនុសាសន៍នេះទទួលបានសម្លេងបោះឆ្នោតគាំទ្រ ៩០% មិនគាំទ្រ ៦% និងអនុបវាទ ៤%។

- ក្រុមទី៤ សេរីភាពនៃការបញ្ចេញមតិនិងប្រមូលផ្តុំ

សេរីភាពនៃការបញ្ចេញមតិ និងសេរីភាពនៃការប្រមូលផ្តុំ

<p>រដ្ឋសភា និង រដ្ឋាភិបាល</p>	<p>កំណត់និយមន័យ និងពន្យល់ពាក្យ សេរីភាព នៃការបញ្ចេញមតិឲ្យបានច្បាស់លាស់។ ឧទាហរណ៍ ៖ បទបរិហារកេរ្តិ៍ បទផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មានមិនពិត ...</p> <p>ផ្សព្វផ្សាយឲ្យបានទូលាយអំពីសេរីភាពនៃការបញ្ចេញមតិ ពិសេសទៅដល់អាជ្ញាធរគ្រប់លំដាប់ថ្នាក់ និងប្រជាពលរដ្ឋគ្រប់ វណ្ណៈ។</p> <p>រាល់ការបញ្ចេញមតិរបស់ប្រជាពលរដ្ឋទៅលើទង្វើរបស់បុគ្គលសាធារណៈ និងស្ថាប័នសាធារណៈ ត្រូវលើកលែង ការចោទប្រកាន់។</p> <p>រាល់ការបញ្ចេញមតិ និងសំណូមពររបស់ប្រជាពលរដ្ឋដែលសមស្រប ត្រូវមានការឆ្លើយតប និងដំណោះស្រាយឲ្យបាន ទាន់ពេលវេលា។</p> <p>ទីលានសេរីភាព គួរតែបង្កើតនៅកន្លែងទីប្រជុំជនក្បែរស្ថាប័នរដ្ឋ និងមិនកំណត់អ្នកចូលរួម។ ទីលានសេរីភាព គួរតែបង្កើតនៅ ថ្នាក់ស្រុកផងដែរ។</p> <p>រាល់ការធ្វើបាតុកម្មដោយសន្តិវិធីនៅទីកន្លែងសាធារណៈណាមួយ ត្រូវជូនដំណឹងត្រឹមអាជ្ញាធរនៅកន្លែងនោះ ជាការស្រេច។</p>
<p>គ.ជ.ប</p>	<p>ផ្សព្វផ្សាយឲ្យបានទូលាយអំពីសេរីភាពនៃការបញ្ចេញមតិ ពិសេសទៅដល់អាជ្ញាធរគ្រប់លំដាប់ថ្នាក់ និងប្រជាពលរដ្ឋគ្រប់វណ្ណៈ។</p>

	<p>រាល់ការបញ្ចេញមតិរបស់ប្រជាពលរដ្ឋទៅលើទង្វើរបស់បុគ្គលសាធារណៈ និងស្ថាប័នសាធារណៈ ត្រូវលើកលែងការចោទប្រកាន់។</p> <p>រាល់ការបញ្ចេញមតិ និងសំណូមពររបស់ប្រជាពលរដ្ឋដែលសមស្រប ត្រូវមានការឆ្លើយតប និងដំណោះស្រាយឲ្យបានទាន់ពេលវេលា។</p>
អង្គការសង្គមស៊ីវិល	<p>កំណត់និយមន័យ និងពន្យល់ពាក្យ សេរីភាព នៃការបញ្ចេញមតិឲ្យបានច្បាស់លាស់។</p> <p>ផ្សព្វផ្សាយឲ្យបានទូលាយអំពីសេរីភាពនៃការបញ្ចេញមតិ ពិសេសទៅដល់អាជ្ញាធរគ្រប់លំដាប់ថ្នាក់ និងប្រជាពលរដ្ឋគ្រប់វណ្ណៈ។</p> <p>រាល់ការបញ្ចេញមតិរបស់ប្រជាពលរដ្ឋទៅលើទង្វើរបស់បុគ្គលសាធារណៈ និងស្ថាប័នសាធារណៈ ត្រូវលើកលែងការចោទប្រកាន់។</p> <p>រាល់ការបញ្ចេញមតិ និងសំណូមពររបស់ប្រជាពលរដ្ឋដែលសមស្រប ត្រូវមានការឆ្លើយតប និងដំណោះស្រាយឲ្យបានទាន់ពេលវេលា។</p> <p>ទីលានសេរីភាព គួរតែបង្កើតនៅកន្លែងទីប្រជុំជនក្បែរស្ថាប័នរដ្ឋ និងមិនកំណត់អ្នកចូលរួម។</p> <p>រាល់ការធ្វើបាតុកម្មដោយសន្តិវិធីនៅទីកន្លែងសាធារណៈណាមួយ ត្រូវជូនដំណឹងត្រឹមអាជ្ញាធរនៅកន្លែងនោះ ជាការស្រេច។</p>
គណបក្ស នយោបាយ	<p>កំណត់និយមន័យ និងពន្យល់ពាក្យ សេរីភាព នៃការបញ្ចេញមតិឲ្យបានច្បាស់លាស់។</p> <p>ផ្សព្វផ្សាយឲ្យបានទូលាយអំពីសេរីភាពនៃការបញ្ចេញមតិ ពិសេសទៅដល់អាជ្ញាធរគ្រប់លំដាប់ថ្នាក់ និងប្រជាពលរដ្ឋគ្រប់វណ្ណៈ។</p> <p>រាល់ការបញ្ចេញមតិរបស់ប្រជាពលរដ្ឋទៅលើទង្វើរបស់បុគ្គលសាធារណៈ និងស្ថាប័នសាធារណៈ</p>

	<p>ត្រូវលើកលែងការចោទប្រកាន់។</p> <p>រាល់ការបញ្ចេញមតិ និងសំណូមពររបស់ប្រជាពលរដ្ឋដែលសមស្រប ត្រូវមានការឆ្លើយតប និងដំណោះស្រាយឲ្យបានទាន់ពេលវេលា។</p> <p>ទីលានសេរីភាព គួរតែបង្កើតនៅកន្លែងទីប្រជុំជនក្បែរស្ថាប័នរដ្ឋ និងមិនកំណត់អ្នកចូលរួម។</p> <p>រាល់ការធ្វើបាតុកម្មដោយសន្តិវិធីនៅទីកន្លែងសាធារណៈណាមួយ ត្រូវជូនដំណឹងត្រឹមអាជ្ញាធរនៅកន្លែងនោះ ជាការស្រេច។</p>
<p>អាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន និងអ្នកអនុវត្តច្បាប់</p>	<p>កំណត់និយមន័យ និងពន្យល់ពាក្យ សេរីភាព នៃការបញ្ចេញមតិឲ្យបានច្បាស់លាស់។</p> <p>ផ្សព្វផ្សាយឲ្យបានទូលាយអំពីសេរីភាពនៃការបញ្ចេញមតិ ពិសេសទៅដល់អាជ្ញាធរគ្រប់លំដាប់ថ្នាក់ និងប្រជាពលរដ្ឋគ្រប់វណ្ណៈ។</p> <p>រាល់ការបញ្ចេញមតិរបស់ប្រជាពលរដ្ឋទៅលើទង្វើរបស់បុគ្គលសាធារណៈ និងស្ថាប័នសាធារណៈ ត្រូវលើកលែងការចោទប្រកាន់។</p> <p>រាល់ការបញ្ចេញមតិ និងសំណូមពររបស់ប្រជាពលរដ្ឋដែលសមស្រប ត្រូវមានការឆ្លើយតប និងដំណោះស្រាយឲ្យបានទាន់ពេលវេលា។</p> <p>ទីលានសេរីភាព គួរតែបង្កើតនៅកន្លែងទីប្រជុំជនក្បែរស្ថាប័នរដ្ឋ និងមិនកំណត់អ្នកចូលរួម។</p> <p>រាល់ការធ្វើបាតុកម្មដោយសន្តិវិធីនៅទីកន្លែងសាធារណៈណាមួយ ត្រូវជូនដំណឹងត្រឹមអាជ្ញាធរនៅកន្លែងនោះ ជាការស្រេច។</p>

- ក្រុមទី៤ សេរីភាពនៃការបញ្ចេញមតិនិងប្រមូលផ្តុំ

អនុសាសន៍នេះទទួលបានសម្លេងបោះឆ្នោតគាំទ្រ៨៧% មិនគាំទ្រ៧% និងអនុបវាទ៧%។

ឧបសម្ព័ន្ធទី២. រូបភាពនៃសកម្មភាព

កិច្ចពិភាក្សាពិគ្រោះយោបល់រវាង
គណៈប្រតិភូខុមហ្វ្រែល និង
សមាជិកសភានៃគណបក្សប្រជា
ជនកម្ពុជា។

The discussion between
COMFREL delegation and
members of the National
Assembly of the CPP

កិច្ចពិភាក្សាពិគ្រោះយោបល់រវាង
គណៈប្រតិភូខុមហ្វ្រែល និង
គណៈប្រតិភូនៃក្រសួងមហាផ្ទៃ។

The discussion between
COMFREL's delegation and
Ministry of Interior's.

កិច្ចពិភាក្សាពិគ្រោះយោបល់រវាង
គណៈប្រតិភូខុមហ្វ្រែល
និងសមាជិកនៃគណៈកម្មាធិការ
ជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោត។

The discussion between
COMFREL delegation and
commissioners of the National
Electoral Committee (NEC).

កាពិភាក្សារកអនុសាសន៍នៃ

ក្រុមតូចនៅក្នុងវេទិការ។

The small group discussion on
recommendation in Forum.

សមាជិកសភានៃគណបក្ស សម
រង្ស៊ី ជាមួយនិងវាគ្មិនដទៃទៀត
នៅក្នុងវេទិការ ពិភាក្សាទៅលើ
អនុសាសន៍។

Member of the National
Assembly of the SRP with
other speakers in Forum to
comment on the
recommendations.

វគ្គសំនួរ ចម្លើយ នៅក្នុង
វេទិការ។

Question and Answer session
in Forum.

RECOMMENDATIONS AND REPORT ON FORUMS ON ELECTIONS AND DEMOCRACY –“FOREDS”

I - EXECUTIVE SUMMARY

Overall, Cambodia's civil society in the four target provinces was positively affected by the Forum exercise, which brought together a wide range of stakeholders to consider ways to improve democracy in Cambodia. The results were positive, both in terms of the amount of discussion by participants, and the amount and quality of recommendations given. Democracy was strengthened by this exercise, and will support more informed decision making by public figures, who were encouraged to consider what is more or less democratic, and to consider a range of reforms which would improve Cambodia's electoral system.

With support from UNDP Cambodia, COMFREL initiated a series of four Forums on Elections and Democratic Space in four provinces of Cambodia- Prey Veng, Banteay Meanchey, Mondul Kiri, and Siem Reap. The forums were exceptionally useful as a way to bring together representatives of diverse stakeholder groups to discuss problems and solutions in Cambodia's electoral and democratic system.

COMFREL identified issues that stakeholders wanted to discuss through an extensive consultation process conducted in all four provinces and at the national level. The Forums served both as an educational opportunity and as a chance to discuss and debate various aspects of the electoral system and basic freedoms that are key to the functioning of democracy.

The forums started out with speeches by civil society leaders which provided background for participants in the issues to be discussed. Then the participants divided into four to five discussion groups focusing on different aspects of the democratic system, and prepared recommendations on how to improve in their respective parts of the democratic system. After reporting their recommendations to the whole forum, the recommendations were discussed by the full forum, with commentary by the main speakers and one representative of each discussion group. In many cases the group recommendations were refined to be clearer or more specific. Further comments were heard from members of the Forum.

Finally, each groups' recommendations were voted on by all members of the forum, using a hand-held voting machine, whose votes were received by a COMFREL computer. The results could then be displayed on a viewing screen by the whole forum. After some adjustment and refinement, all the recommendations were approved by the plenary forum, mostly by large margins. The Forum concluded with distribution of all the Forum recommendations, completion of feedback forms, and closing remarks. After reviewing the recommendations of all four Forums, COMFREL refined the recommendations and consolidated them. Then the recommendations were released to journalists and the public, with some analysis and discussion, at a final workshop held in Phnom Penh.

II- POLICY RECOMMENDATIONS ON ELECTIONS AND DEMOCRACY

These policy recommendations were collected from the consultations, Forums on Election and Democracy (in Prey Veng, Banteay Meanchey, Mondul Kiri and Siem Reap provinces), closing workshop and consolidated by Committee for Free and Fair Election in Cambodia-COMFREL.

1. Voter List and Voter Registration

A. *Changing Case: Create a Simple System of Voter Registration and Permanent Identity for Voter or ID Card*

- 1.1 The National Assembly and government should review and amend the law on elections and other relevant laws in order to:
 - Delegate power to local authorities in the process of voter registration.
 - Make the Voter registration period permanent (those who are 18 years old or those who move their houses can register to vote during all working hours).

- Issue identity voters or ID cards for to be permanent- whole life use.

B. *Improving Case: Improve Current System/Procedure In Order To Increase Transparency and Effective Management of Voter Registration, Voter List and Issues of Identity Document*

1.2 The NEC should review and amend the law on elections.

- Although voter registration is delegated to commune councils or clerks, the NEC is the only institution which is responsible for voter registration and ensures the quality of the voter list.
- Improve the procedures for issuing Form 1018 with equity and impartiality (with clear photos attached, ordinal numbers and time).
- Ensure accuracy and strengthen the management of issuing Form 1018 by posting this form by 5:00 pm, at least one day before the Election Day.
- The capacity of all NEC officers should be regularly strengthened and the capacity of data enumerators who are in charge of the voter list for NEC officers should be strengthened.
- The voter list should be disseminated through the internet.
- Provide voters with prioritized information in advance regarding changes in polling station location or changes in location names, and clearly disclose information on polling stations.
- The Voter Information Notice (VIN) issued and disseminated to all citizens If the VIN is omitted, the voter list shall be posted in each village.

1.3 Civil society organizations and political parties should:

- Regularly participate in monitoring or auditing.
- Educate and provide information to eligible voters.

1.4 Local authorities and legal practitioners:

- Preparing and issuing of Form 1018 should be organized by Commune/Sangkat Chiefs, and observers and council members from various political parties should be allowed to monitor the process.
- Commune/Sangkat Chiefs are responsible for the issuance and use of Form 1018 (attached with photos and accurate ordinal numbers)..
- Put the names cleared from the voter lists on Form 1025 so that Commune/Sangkat Councils can make a final decision to clear those names from the voter lists.
- The publication of the voter lists should be carefully checked by the village chiefs in each village.
- The village and police chiefs must work cooperatively in search of the deceased and migrants as well as witnesses and other evidence.
- Do not allow the commune chiefs, village chiefs, group leaders and police officers to record names during the Election Day.

2. National Election Committee (NEC)

A. *Changing Case: Restructure NEC In Order To Be Constitutional And Ensure Independence With Election Stakeholder's Confidence*

2.1 The National Assembly and government should review and amend the constitution and other relevant laws (reforming the current system):

- The National Assembly should amend some articles of the Constitution in order to develop some laws on the establishment of the institution of the NEC, which shall be in accordance with the Constitutional Law.
- The NEC should have autonomous budget.
- In cases where the NEC faces difficulties in searching for neutral persons (or to ensure transparency and faith), NEC members should be comprised of members from political parties who have seats in the National Assembly and the composition of members should be the same at all levels including the province and commune/sangkat levels.
- Neutral members (not members of political parties) of the NEC should be openly selected for a long term and unanimously supported by the political parties in the National Assembly.

B. Improving Case: Improve NEC Structure In Order to Build Political Party's Confidence On NEC Performance

2.2 The NEC should review and reform law on election:

- The NEC should make a serious effort to find an independent office separate from the Ministry of Interior.
- The selection of members of Provincial Election Committee (PEC), Commune Election Committee (CEC), and officers of polling stations shall be made in line with criteria currently defined by the NEC and ensure the joint membership of political parties whose seats are in the National Assembly.
- Create a Mobile Investigation Unit (the NEC is in charge of the Investigation Committee) and there should be one group per province.
- Allowance for election officers should range from 200.000 to 400.000 riel.

3. Election System

A. Changing Case: Create An Inclusive Election System

3.1 The National Assembly and government shall review and amend the election law and other relevant laws:

- The System of The Sub-National Election (Commune/Sangkat, District/Khan, Province/Municipality) should add individual candidates that refers to a Mixed voting system with votes going to individual candidates and political parties, .
- The National Election (National Assembly election) should use a system of proportional representation but Its System should apply the seat allocation formula used during the UNTAC period.
- There should be a 50% quota of women on the ballot of each political party, with men and women ranked in alternate order in the ballot from the top.
- For the next two or three mandates, Cambodia should consider a mixed election system allowing political party lists and independent candidate lists.
- The mandate of Prime Minister shall be limited to two terms only for their whole life.

3.2 Political parties shall support:

- A 50% quota of women in the ballot of each political party and put male and female names in alternate order in the ballot from the top.

- The mandate of Prime Minister shall be limited to two terms only for the whole life. It shall be stated in the party statute on candidacy that only two mandates for the position of Prime Minister are allowed.

4. Media Services

A. *Changing Case: Create Fair and Open Media For Political Process*

4.1 The National Assembly and government shall develop a law on radio and TV broadcasting or other relevant laws.

- Should create a council of media which consists of civil society members and members who are from all elected political parties in national assembly.
- Help facilitate the process of licensing and operating radio and TV stations for any member of the public who can afford it.

B. *Improving Case: Strengthen Politically Equal /Equity Access to Media During Election Calendar*

4.2 The NEC should try to:

- Encourage radio and television stations, particularly private radio and TV stations, to widely and openly broadcast and provide equal access to political parties so that they can deliver their speeches to voters through TV and radio, and ensure that private media does not violate the law on elections.
- Shall schedule time for campaign broadcasting equally for each political party in the NEC election calendar.
- Shall impose fines or discipline on any individual or party who violates the code of conduct and the law on election.

4.3 Civil Society Organizations:

- Operate stations or TV programs or independent radio for each political party in order to equally broadcast all positive or negative news to the public.

4.4 Political Parties:

- Shall comply with the code of conduct on the election campaign trail and the law on elections.

5. Finance of Political Parties

A. *Changing case: Create A Law and Mechanism In Order To Strengthen Fair Political Campaign and Good Governance of Political Campaign Finance*

5.1 The National Assembly and government should develop laws on Political Campaign Finance (Or Law on Political Party Finance) and amend the law on elections and other related laws:

- Candidates who stand as representatives cannot spend over 30,000 USD and the candidates who stand as commune/sangkat councilors cannot spend over 5,000 USD during the election campaign.

B. *Improving case: Disclose Financial /Account Reports of Political Parties And Promote State Financing Contestants in Election Campaign*

5.2 The Government and National Assembly shall enforce the political party law that state should distribute the national budget to all party contestants as equally as possible in election campaign.

5.3 The NEC shall enforce the election law effectively:

- Monitor the financial statements of all parties competing in elections (income and expense) during the election campaign, and announce the financial statements again before the election.
- Punish political parties that make fraudulent income and expense statements.

5.4 Civil Society Organizations shall:

- Observe and monitor the income and expenses of all political parties, and announce those statements to citizens through the media.

5. Political Parties

- Prepare campaign financial statements for the NEC, and announce these statements to the public, especially to their members.

6. Voter Education: Improve Voter Education Especially In Remote and Indigenous Areas

All stakeholders such as the National Assembly, government, NEC, Civil Society Organizations, political parties and local authorities shall participate in educating voters, especially in remote and indigenous areas.

- Frequently educate in remote areas through movies and photos burned on CDs and translated into indigenous languages (Pnong, etc.) and distributed at people's homes.
- Voluntary agents: Provide home-based education with easily-understood and clear pictures of election.
- Technical terms should not be used.
- Actors of educational plays should be indigenous people.
- Voluntary agents can provide home-based education, especially to women, people with disabilities and old people, with easily-understood and clear pictures of the election.

7. Freedom of Expression and Assembly: Enlarge Democratic Space

7.1 The National Assembly and government shall improve and/or support and/or promote:

- A clear definition and explanation of the term "Freedom of Expression".
- Determine clearly the elements of an offence (related to defamation or disinformation or incitement) .
- The expression of representatives (MPs) shall be protected with immunity, as stated in Constitutional Law.
- A clear definition of cases which can become offences, such as disseminating false information or incitement or defamation.
- The expression of citizens and political parties are not considered as criminal offences.
- The wide and open expression of citizens, as well as civil society, even if there is an effect on a public personal or public institutions, is excepted from accusation
- The dissemination to the public of laws related to Expression to avoid other charges.
- The regular dissemination of adverse/critical comments and activities of non-ruling parties in the state owned media (regular programs).
- The encouragement of creating public forums to disseminate laws to the local level, and allowing citizens to express their opinions. In addition, there should be consultation on draft laws or other decisions, including in indigenous areas.
- There should be special guidelines to eliminate the habit of authorities who require permission for citizens to take part in an act of expression practiced in line with the

law. Non-violent demonstrations in any public place shall be announced to the authorities in that location.

- Punishment for a person who threatens the owner or manager of a place to gather.
- Democracy Squares/ Freedom Parks should be established in urban areas near the governmental institutions without limitation on the number of participants. These squares/parks should be built in the districts as well.
- Require of the establishment of information centers at all levels in the local areas.
- Increase the number of comment boxes (for accountability) to all villages.
- Responses and solutions to the appropriate expressions and suggestions of the citizens should be made as soon as possible.

7.2 Civil Society Organizations should be involved in:

- Organizing training courses on law, human rights and democracy to the local areas with the participation of citizens and local authorities, and
- Preparing public forums to disseminate laws to local areas and allow citizens to express their opinions.

7.3 Local authorities and law implementers shall obey and support:

- All expression of citizens related to the acts of public individuals and institutions without making charges (i.e. prosecution);
- Responses and solutions to the appropriate expression and suggestion of the citizens should be made as soon as possible.
- Democracy Squares/ Freedom Parks should be established in urban areas near government institutions and should be large enough for many people to gather.
- Non-violent demonstration in any public places shall be announced to the authorities in those locations.
- Organizing training courses on law, human rights and democracy in local areas, with the participation of citizens and local authorities.
- Establish information providing centers at all levels in the local areas.
- Ensure the security and protect the rights of persons who express their ideas.

III- REPORT ON FORUMS ON ELECTIONS AND DEMOCRATIC SPACE

1- Action Plan

In COMFREL's original proposal, in what was termed the "consultation and research phase", COMFREL proposed in the first phase to conduct the desk review of issues related to democracy and elections in Cambodia, identify important stakeholders in the four provinces, and conduct consultations with the MoI and NEC. Then COMFREL would conduct consultations at the provincial level to identify issues of concern, according to a wide range of stakeholders. The agendas for the four provincial forums would be drawn from these consultations.

This first phase was conducted exactly as described in the proposal, except that, at the advice of UNDP, COMFREL also conducted wide-ranging consultations with stakeholders at the national level as well.

In the second phase detailed in the proposal, COMFREL proposed to implement the forums based on the issues identified in the consultations, in order to discuss these problems/issues, and develop recommendations based on the discussion. COMFREL would engage a facilitator to host the forum in each province.

The second phase followed the proposal almost exactly, but a few minor changes were made. First, the actual procedures were developed in much greater detail than were explained in the proposal. Second, speakers for the plenary sessions were mostly drawn from civil society at the national level, MPs or Provincial Councilors, and an MoI representative. COMFREL was not able to engage an NEC representative for this purpose. Additionally, a modification was made to the media strategy, such that COMFREL produced a TV spot about the final workshop instead of from the provincial forums. Finally, another small modification is that the policy recommendations were not authored by COMFREL staff based on the Forums, but were developed directly in the Forum itself by the participants.

These slight changes to the work plan were made due to: 1) improvements in the methodology for the Forums that could not be foreseen during the proposal process, 2) NEC representatives declined to participate as speakers, and 3) COMFREL wanted to emphasize the initiative of Forum participants in making their own recommendations.

In the third phase of the process, called “Closing” in the proposal, COMFREL held an internal meeting to discuss the recommendations and to develop some comprehensive recommendations based on the provincial forum recommendations. Then, finally, COMFREL held a final workshop in which MPs, journalists and members of civil society discussed the recommendations from the Forums and made additional comments about their perception of the state of democracy in Cambodia.

The third phase also closely followed the plan in the proposal, except that in the proposal COMFREL said it would have an intermediary workshop after the Forums were completed, and then later hold a final workshop. Instead, COMFREL held only the final workshop, and discussed the Forum recommendations in an internal meeting of the entire FOREDS core team. This was done in the interest of saving time, and because the plan in the original proposal was not rational.

Beneficiaries included members of the public, civil society members in the provinces where the forums were held, local officials (commune and district chief, commune clerk), provincial political parties, Provincial Election Commission (PEC), former Commune Election Commission (CEC) police, COMFREL local activists, Members of Parliament, and other elected representatives (Commune/Sangkat to Province/Town). There were 401 participants and 6 parliamentarians who participated in the forum, who came from the following groups:

Table 1: Groups who participated in forums and corresponding number

N	Description	Number of Participant
1	Political Party	36
2	PEC	5
3	CEC	13
4	Provincial Councillors	10
5	District Councillors	16
6	Commune Councillors	12
7	Village Chief	18
8	Police	16
9	Commune Clerk	11
10	Group of Community	125
11	District Activists	14
12	Commune Activists	25
13	NGOs	83
14	Teachers	9
15	School Director	2
16	Government Officials	8
17	Journalists	8
	Total	401

Rationale for participants:

COMFREL chose to invite participants from these groups as explained below:

1. **Political Party Activists:** Are involved in the elections so after the forum they will get some knowledge in order to make new policies related to elections. For example: Political Finance.
2. **PEC:** They're involved to make the policy of creating a voters list so they know the problems related to voter registration. By participating they can keep some good points of recommendation from other stakeholders related to what occurred during the voter registration process.
3. **CEC:** Contribute to the election process such as controlling of political party registration and the election campaign of political parties. In the forum, they can get to know some problems that occurred during the election campaign and they can get some recommendation for the change of future elections.
4. **Provincial/Commune councillors:** Candidates who are involved in the election process so they got more recommendations to make better changes for the next election such as political party campaigning and political finance.
5. **Policemen:** They're involved in making identity cards for voters. The identity card is very important for using in the election process so they will know what voters face with the identity card and they can change voter registration to be fair.
6. **Commune Clerk:** They are responsible for the voter registration process. In the forum, they provided some issues related to voter registration and they got some recommendations from others stakeholders for the next voter registration.
7. **Group of Community/Voters:** they are voters in selecting their representatives and they gave some problems in the real practice and provided some recommendation related to voter registration and the voter list, especially during the Election Day.
8. **District/Commune Activists:** They know what happened in the constituency, such as problems with voter list, voter registration, election campaign and the Election Day. In the forum, they also provided some good recommendations related to Election and Democratic Space.
9. **NGOs:** They are impartial and they work in the constituency so all issues related to election and democratic space such as freedom of expression and access to information in the province they will give very good recommendation for strengthening democracy in Cambodia.
10. **Journalists:** They broadcast voters' concerns related to elections and democratic space. Especially, they spread out recommendations to other stakeholders.

Location:

Mondolkiri was selected as a location to hold a Forum because it is a remote province, with a large underserved minority population. Banteay Meanchey was selected because it is also somewhat remote. Additionally, it is near the Thai border and has a high level of migration, and thus potentially issues with voter registration. Siem Reap was selected because it is a large province, but one which is still largely affected by poverty. Prey Veng was selected because of its relatively remote location, as well as the fact that four different parties are represented in the NA in that province.

Project's timeframe:

The project was initially scheduled to begin in early August, but there were some delays related to signing the contract with the donor. Initially, in August, COMFREL set up its core team and secondary core team members, (see attached) and began to discuss and revise the methodology for the activities. At the same time, COMFREL produced a desk review which identified key issues in democracy and elections in Cambodia. From late August, the consultation team traveled to each of the four provinces to conduct consultations (30 August to 4 September), and conducted consultations at the national level (27 August to 15 September). During September, the team began logistics organization to implement the first Forum, and refined the methodology for the event further.

On the 29th of September, the first Forum on Elections and Democratic Space was held at Prey Veng, with the staff arriving the day before to train facilitators and make logistical arrangements. The second Forum was held in Banteay Meanchey on October 21st, 2010. The third Forum was held in Mondolkiri province on the 27th of October, 2010, and the final forum, in Siem Reap, was held on the 11th of November, 2010. In between the forums, reflection and planning meetings were regularly held to assess the strengths and weaknesses of the forums conducted, and to repeat the necessary logistical arrangements for each forum. Press releases detailing the recommendations made in the previous forums were written and released. Recordings of each Forum were broadcast twice in COMFREL's radio show within a week following the Forum.

On the 18th of November, 2010, members of the core team met to review the recommendations made at each forum, and to develop them into policy recommendations as a final output of the project. On the 3rd of December, COMFREL held a final workshop at the Imperial Garden Villa & Hotel in Phnom Penh, at which the recommendations, policy proposals, and results were presented to journalists, civil society members, government officials and MPs. On December 4th, 2010, the COMFREL core team conducted a reflection/ wrap up on the project implementation. On December 15th, 2010, COMFREL submitted its final report for review by UNDP Cambodia, thus completing the project.

Management and coordination of the project:

In order to implement the project, COMFREL created a core team for the project. Six members of the core team were full time members, while six members were part time members. The core team members were taken from various units and chosen for expertise and special skills they could add to the project. Full time core team members were required to report to work on Saturday for a special meeting to coordinate the FOREDS project. Both the Executive Director and the Senior Program Coordinator were directly involved in overseeing implementation of the project.

In terms of monitoring, the activities were regularly discussed at the Saturday core team meetings, as well as other special meetings held during the week. In addition, COMFREL's Advisor attended all four forums to conduct internal evaluation of the project, and feedback forms were filled out by participants after each forum to get input from them about the success or failure of the project in several key dimensions. One member of COMFREL's monitoring and evaluation attended a forum to provide a trained analysis of the success of the forum.

Thus, including the four field visits by COMFREL's advisor and one visit by its M & E officer, a total of 5 field visits were undertaken. The Advisor produced two field reports, and the M & E officer produced one field report (three total). The monitoring and evaluation efforts produced many recommendations for the improvement of the project as it progressed and helped to make it a successful activity.

2- Key Activities Implemented:

Step I: Set up core team, initial planning, meeting with SDEP

Set up COMFREL's Core team, 16 August, 2010:

COMFREL established a core team with 8 members to work as a full time team and 4 members to work as part time team. The full time team was selected from COMFREL's unit such as the Network Unit, Advocacy Unit, Monitoring Unit and Media Unit. This team has to work on Saturday mornings as well. Additional team members are part time, and they are from the Administration and Education units.

Planning meeting

On August 16, 2010, COMFREL's core team had a meeting at the COMFREL office to discuss job responsibilities and planning to implement the FOREDS

Meeting with SDEP

On August 18, 2010, 3 members of COMFREL's core team had a meeting with SDEP at Building 6, UNDP office. The meeting was held to discuss planning for the FOREDS, the desk review and other things related to the implementation of the FOREDS

Step II: Research & consultation

Desk review on elections and democratic space

Until the middle of August, the FOREDS team developed the desk review on elections and democratic space. The desk review involved deep study of secondary data, mostly grey material reports from other agencies in Cambodia.

As a result, a desk review report was produced, which discussed the consolidated recommendations on elections and democratic space from various actors and observers. The desk review contained recommendations related to elections and democracy in various aspects and other relevant recommendations on democratic space such as how to promote and protect Freedom of Expression, Freedom of Information and Freedom of Assembly.

Develop questionnaires and the methodology for consultation

After the desk review, the team developed a questionnaire and a methodology for consultation with a range of stakeholders in each province where the Forums would be held.

The main objectives of the consultations were:

- To discuss the concerned issues and priority issues relevant to elections and democratic space
- To ask those consulted with for feedback on the modalities of the FOREDS, and
- To seek cooperation from relevant stakeholders in the conduct of the forums on elections and democratic space

Process of Consultation

There were two types of consultation conducted:

- National consultation (27 August – 15 Sept, 2010)
- Provincial consultation in four target provinces (30 August - 4 September, 2010)

For the national consultations, COMFREL organized a national consultation team, including some members of the Board of Directors and some of the FOREDS core team members, to have meetings with the relevant stakeholders at the national level. The teams held consultations with representatives with the five main political parties, (CPP, FUNCINPEC, SRP, NP, and HRP) and other stakeholders such as the MoI and the NEC.

For provincial consultations, COMFREL organized four provincial consultation teams to hold discussions with 11 groups of relevant stakeholders such as: The five main political parties, provincial/municipal councils, commune councilors, commune clerks, the PEC, former CEC, provincial NGOs and CBOs working in that province and local citizens. Each team was composed of FOREDS core team members (COMFREL central office), the ADHOC provincial coordinator (COMFREL's provincial coordinator) and the COMFREL provincial secretariat. The teams were coached on using the questionnaire, and guided on how to conduct consultation with stakeholders.

The main questionnaire to be used during consultations was separated into 3 parts:

- The 1st part referred to issues raised and priority issues related to elections and democratic space. Those questions were focused on the electoral system, NEC, VIN and registration, media in elections and politics, the complaint process and adjudication, political party finance, voter education, Freedom of Expression, Information and Assembly. (See Consultation Questionnaire, attached)
- The 2nd part focused on discussing the draft modalities of FOREDS.
- The 3rd part focused on obtaining stakeholder cooperation in the organization/participation of the Forums.

For consultations based on these questionnaires, COMFREL team members needed to spend at least two hours for each consultation. At the end of the consultations, the teams were suggested to do a report detailing the findings of their group consultation.

Table 2: Consultation-interview in the provinces, 30 August - 4 September, 2010

Stakeholder	Province							
	Banteay Meanchey		Prey Veng		Siem Reap		Mondulkiri	
	F	M	F	M	F	M	F	M
CPP	0	2	0	3	0	2	0	2
SRP	0	4	0	3	0	6	0	2
Funcinpec	0	1	0	1	0	1	0	5
NP	0	1	0	3	1	6	0	1
HR	0	0	0	3	0	4	0	0
PEC	0	1	0	1	0	2	0	2
CEC	0	2	0	1	1	1	1	1
Commune clerks	0	3	0	3	0	3	1	2
NGOs	0	2	0	4	1	4	0	6
Provincial council	0	2	0	1	0	2	0	2
Citizens	2	2	3	3	1	5	7	3
Total	2	17	3	22	4	36	9	26

The table above shows the number of participants in each group consultation held with 11 groups of stakeholders (CPP, SRP, Funcinpec, NP, HRP, PEC, CEC, commune clerks, NGOs, Provincial councilors, and citizens) in the four provincial towns. The provincial consultation team held discussions with 19 people (2 women) in Banteay Meanchey, with 25 people (3 women) in Prey Veng, with 40 people (4 women) in Siem Reap, and with 35 people (9 women) in Mondulkiri.

Table 3: Issues Raised/ Priority Concerns for All Four Provinces

These issues and concerns that were discussed in the provincial consultations were used to structure each forum. The issues of concern identified were made to be the subject of discussion during the morning small group discussions at the Forums.

The following table shows which subjects were chosen to be discussed in the small discussion groups in each province. For example, in Banteay Meanchey, based on the consultations in that province, small group discussions were held on the subjects of the Voter List and Registration, the NEC, Campaign Finance, Freedom of Expression and Freedom of Assembly. Then, later in the Forum, recommendations were also developed on these same areas.

Issues raised/concerns	Provinces			
	Banteay Meanchey	Prey Veng	Siem Reap	Mondulkiri
Electoral system			√	√
Voter list/ voter registration	√	√	√	√
Media		√		
NEC	√	√	√	
Political Finance	√			
Civic Education				√
Freedom of Expression	√	√	√	√
Freedom of Assembly	√	√	√	
Freedom of information				√

Step III: Forum Implementation

- Finalize FOREDS modality and content

Based on the consultation, COMFREL found that there are five issues that should be discussed in the forum in each province (see table 3, above). The FOREDS core team developed and finalized the FOREDS modality and content based on these issues.

- ***Forum implementation in Prey Veng Province, September 29th, 2010***

Local citizens and relevant stakeholders, comprising around 88 (9% women) participants, who were from different districts, political parties, the PEC, former CEC members, commune clerks, commune councilors, district councilors, provincial councilors, NGOs and CBOs in the province participated in the forum on elections and democracy that was held in Prey Veng province on the 29th of September, 2010 at Pean Meas Cinema. Speakers for this forum included Sok Sam Oeun, Yong Kim Eng, Prak Samoeun of the Ministry of Interior, H.E. Sao Rany of the Nationalist Party, and Yem Ponharith of the Human Rights Party.

At the beginning, Mr. Koul Panha, COMFREL Executive Director, introduced the Forum, informed the participants about the objectives of forum, and explained the consultation process which resulted in the issues focused on in the Forum.

After that, two speakers were invited to explain and make a presentation; the 1st speaker explained and presented about the lessons learnt and challenges related to the elections in Cambodia, while the 2nd speaker explained and presented on the lessons learnt and challenges related to democracy (democratic space).

Then the participants were divided into 5 groups to discuss on issues, solutions and recommendations. For the subjects discussed by each group, see the subjects as selected for each province in Table 2.

After the small group discussion, each group reported its solutions and recommendations (there is a separate report for details on solutions or recommendations) in the plenary session to be discussed by the whole group. Plenary discussions of the recommendations from the small groups continued for several hours, with input from both Forum participants and speakers.

After the plenary session, all participants were invited to vote to support, not support or abstain for the solutions or recommendations relevant to each of the five small group topics related to elections and democracy. For this purpose, COMFREL introduced a *Audience Response Mechanism*, a small handheld device which allows each participant to vote for, against, or not sure on each group of recommendations (one group of recommendations corresponding to each of the discussion groups). All of the five groups of recommendations were approved by the participants.

After the participants approved the recommendations, and after closing remarks, participants completed an evaluation questionnaire and the Forum ended.

- ***Forum implementation in Banteay Meanchey Province, October 21st, 2010***

Since a similar methodology and procedure was used for each Forum, the following three sections pertaining to each Forum will summarize the forum, only noting any differences in the conduct in the Forum, or unique events in that Forum.

The second forum was held in Banteay Meanchey Province at the PreahChan Hotel on October 21st. The Forum was attended by 102 participants, including 26 women, who included political party reps, PEC members, former CEC members, commune clerks, commune councilors, district councilors, provincial councilors, NGOs and CBOs reps, and Khmer citizens. Speakers included Yong Kim Eng, Sok Sam Oeun, H.E. Nhiek Bun Chhay, H.E. Yun Tharo (SRP), Koul Panha, and provincial councilor Chong Prasidh (CPP). Group speaker from provincial offices of NGOs ADHOC, Khmer Youth Association, LICADHO, Vigilance, Youth Council Center, Rural Animal Health Development Organization, and People Center for Development and Peace. For this forum, there were four small discussion groups, with Freedom of Expression and Freedom of Assembly combined into one discussion group (see Table 2 above). For this forum, the group voted on each group of recommendations as they were discussed (i.e. four different times during the afternoon session), rather than all recommendations being voted on at the end of the Forum. This procedure was subsequently followed for each additional forum as well.

Some of the speakers made relevant comments during the forum, such as: H.E. Nhiek Bun Chhay showed his concern about the recommendation to keep form 1018, saying “if we want to keep form 1018, the management which controls the form must be improved. Who controls this process?”

H.E. Yun Tharo raised that, “I do not support using form 1018”.

H.E. Chong Prasidh also raised that “I think it is right to limit the funds for candidates to use during the election campaign.”

Almost all speakers, including participants, supported the recommendation to include all parties in the N.A. in the composition of the PECs and CECs.

Mr. Koul Panha promised to edit the recommendations for clarity and send them to the relevant institution. The participants supported all groups of recommendations, which passed by margins of 60 to 90%.

- ***Forum implementation in Mondolkiri Province, October 27th, 2010***

The third forum was held in Mondolkiri Province at the Pechda Hotel on October 27th. The Forum was attended by 112 participants, including 39 women, who included political party reps, PEC members, former CEC members, commune clerks, commune councilors, district councilors, provincial councilors, NGOs and CBOs reps, and Khmer citizens. Speakers included Yong Kim Eng, Sok Sam Oeun, H.E. Kimsour Pireth (SRP), Prak Samoeun from the Ministry of Interior, Kim Chhorn, and Provincial Councilor Men Nguy (CPP). For this forum, there were four small discussion groups, with Freedom of Expression and Freedom of Information combined into one discussion group (see Table 2 above).

For Mondolkiri, the Forum was conducted in Khmer, but there were a large number of ethnic Phnong participants. This affected their recommendations as well, some of which pertained to media and voter education in Phnong language. For this Forum one speaker explained the *seat allocation formula* for the current electoral system, compared to the formula used during the 1993 UNTAC election. In an impromptu activity, a vote was held on whether participants would prefer the current formula or the UNTAC formula, in which the majority of participants said that they prefer the current formula. This showed COMFREL’s initiative and creativity in adding in a new activity and vote which was not originally planned (but which is certainly a crucial issue for Cambodia’s electoral system).

Mr. Sok Sam Oeun, Director of CDP, related to the Right to Freedom of Assembly and Expression, said that “the right to assembly is related to assembly for demonstrations and strikes. The right to access information is related to receiving information on government development or on the formulation of draft laws in the N.A. If we don’t have this right, and don’t have people’s participation, it means there is no democracy.”

H.E. Men Nguy, Provincial Councilor from the CPP, supports the current electoral system, and all recommendations from the participants of the forum. “All these recommendations are good ideas, that can be implemented to make improvements for everyone.”

In this forum, the important recommendations included:

- Strengthening the management of issuing form 1018 to be transparent
- Correcting the data of voters in registration
- Voter education for minority groups should be in the minority language
- Putting female candidates in the candidate list
- Clarify about the meaning of some concepts related to Freedom of Expression

As a result, all participants in the Forum in Mondolkiri, found some recommendations, and the vast majority of them, 80-90%, voted to support all recommendations. H.E. Kimsour Pireth, H.E. Men Nguy, and MoI representative Prak Samoeun received these recommendations and promised to take the recommendations to the higher level for further discussion.

- ***Forum implementation in Siem Reap Province, November 11th, 2010***

The fourth forum was held in Siem Reap Province at the New Siem Reap Town Hotel on November 11th. The Forum was attended by 105 participants, including 21 women, who included political party reps, PEC members, former CEC members, commune clerks, commune councilors, district councilors, provincial councilors, NGOs and CBOs reps, and Khmer citizens. Speakers included Yong Kim Eng, Sok Sam Oeun, Yeng Virak of CLEC, H.E. Ke Sovannaroeth (SRP), Prak Samoeun from the Ministry of Interior, and provincial councilor H. E. Chan Sophal (CPP). For this forum, there were four small discussion groups, with Freedom of Expression and Freedom of Assembly combined into one discussion group (see Table 2 above). Discussion at the Forum resulted in some unusual recommendations, as well as a long discussion on the merits/ demerits of Form 1018.

Mr. Yeng Virak, Director of CLEC, expressed that “good democracy needs to follow the law, the law must be respected by everyone, and the law must ensure Freedom of Expression, including other rights such as the right to freedom of information, the right to freedom of association, and the right to freedom of assembly, which are a part of freedom of expression as well.”

Sam Rainsy Party MP Ke Sovanaroeth had the opposing opinion regarding keeping form 1018, requesting that the Khmer ID Card be used instead.

Siem Reap Provincial Councilor from the Cambodian People’s Party (CPP), H.E Chan Sophal said that “I really support the recommendations that group 4 has raised regarding Freedom of Expression and Freedom of Assembly.”

As a result, the citizens who participated in the forum in Siem Reap province were found the recommendations, and most of them (80%-90%) voted to support all these recommendations. MP Ke Sovanaroeth, Provincial Councilor H.E Chan Sophal, and the representative of the Ministry of Interior, Mr. Prak Somouern agreed to voters’ recommendations after the forum as well, and promised that they will bring all the recommendations for further discussion.

Special Note: Involvement of Authorities

It should be noted that authorities were very willing to participate in our activities. Authorities from the MoI and NEC were consulted with from the beginning about the implementation of the project. In addition, many groups of authorities were consulted during the consultation process, including commune, district and provincial councilors, CECs and PECs, and commune clerks. Additionally, different groups of authorities participated directly in the Forums themselves, including PEC and CEC members, provincial, district and commune councilors, village chiefs, police, commune clerks, and “government officials” (see Table 1). Additionally, several MPs and a representative from the Ministry of the Interior also participated. The authorities participated in the small discussion groups and made more comments during the plenary sessions.

It can also be noted, however, that COMFREL is concerned that many or all of the recommendations from the Forum will not be followed, and that few changes will be made. The reasons for this are not entirely clear, but could be due to the following:

- The authorities are also from the ruling party, and it is not in their political interest to make things more fair or transparent; the ruling party stands to lose advantage by making the system more fair (a clear example of this is calls to change the seat allocation formula)
- Inertia, business as usual, and lack of care in the authorities’ work
- Authorities in the Forums were mostly from the grassroots, while the decision makers are from the highest level; local level authorities do not have decision making power over major policy decisions, including those which would affect the electoral system. Cambodia’s governance system, and the system of its ruling party, are highly vertical, hierarchical, and top-down, leaving local authorities with little room to change the system themselves
- Lack of follow up- authorities often state in public meetings that they will “report these points to the higher level”, after which nothing more is ever heard about those proposals.

Special Note: Information Gaps

UNDP Cambodia has asked COMFREL to comment specially on its observation of any information gaps during the implementation of this project. COMFREL observed a large number of information gaps, especially on the part of Forum participants, as detailed below:

- Many Forum participants were not well informed about some aspects of Cambodia's electoral system, such as the difference between "proportional representation" and "first past the post" systems, the operation of the current seat allocation formula and the UNTAC seat allocation formula, etc.
- Some civil society members, such as the people selected by COMFREL to be facilitators for the small discussion groups, were also unaware of basic aspects of the electoral system, such as voter registration. One small discussion group facilitator confessed that he did not know enough about the NEC to lead the discussion.
- Some participants were not familiar with the meaning of some human rights, such as "the Right to Freedom of Expression", or the "Right to Freedom of Information". Further they were often not aware of specific incidents which were threats to those rights (such as defamation cases).
- In some cases, MPs and other elected officials were not in touch with the real needs and desires of their constituents. For example, Sam Rainsy Party MPs consistently expressed a desire to eliminate the use of Form 1018. However, their constituents in the discussion groups never decided to eliminate the use of form 1018, but only to increase controls on its issue and use. This reflects the fact that citizens need form 1018 in case they don't have any ID. After the forum Sam Rainsy Party officials moderated their position accordingly.

In summary, COMFREL observed that there is a real need for education of the public about most issues related to elections and democracy. It also appears that news of key human rights related incidents are not well known in the provinces, probably due to limited media coverage and interest from citizens. COMFREL would propose that donors do more to support efforts to provide education about democracy and democratic institutions, including in Cambodia's public school system.

Step IV: Analysis, Final Workshop, Closing

After the final FOREDS was held in Siem Reap, COMFREL staff were immediately at work evaluating and analyzing the recommendations made during the Forums. First, COMFREL staff edited and clarified the final recommendations from the Forums without changing the content after the end of discussion (see each Forum's recommendations attached). Then the core team met to discuss consolidating the recommendations into one group of recommendations to be presented at the final workshop, and to be used in continuing advocacy with decision makers.

The closing workshop was held on December 3rd, 2010, with journalists, civil society members, government officials and MPs in attendance. COMFREL released the consolidated recommendations from the Forums, and shared its analysis of the findings, as well as detailing the methodology of the Forums. In a few of the comments arising from the discussion, Mr. Sok Sam Oeun, Director of CDP, said that "the closing workshop did not discuss the electoral dispute resolution", so he wants to form a chamber in the judicial system with many judges, to decide on election disputes. Mr. Yeng Virak said that the weakness of the Constitutional Council of Cambodia in electoral dispute resolution is its lack of investigation. He mentioned that "there must be investigations of complaints because fact is more important than procedure." Additionally, H.E. Koy Bunroeun from SRP fully supports the recommendations related to political campaign finance. H.E. You Hokry (Former Minister of MoI), member of parliamentary of nationalist party suggested that an increase punishment of arm force and public civil servant abuses of political party law related to political partisan to support and carry out the ruling party activities.

3- Outcomes:

The new issue of political party finance has become an important issue and was discussed in the Forums. Before the citizens were not interested in this issue and thought that issue is simple, but after the forum the participants wanted to have political party finance rules.

Participants expressed their preferences by voting on the recommendations/solutions raised in the forum, showing that they were not bored by the speakers. The voting expresses their real will- for example, political parties want to discontinue issuing form 1018, but in the result of voting, the participants supported keeping form 1018, which shows that the participants know their real need.

Some recommendations are similar and there is a consensus across all forums, e.g. the participants want to have multiple political parties as part of the NEC components at all levels.

Some political parties had a strong position on ending the issuing of form 1018, but after the forums and closing workshop, they have softened their position; now they just suggest to improve the implementation of issuing form 1018 in responding to the majority of participant's suggestion.

A range of government figures and civil society members, are more aware of options and possibilities for improving the democratic system in Cambodia.

A range of concrete recommendations and proposals for reform of the democratic system and laws were articulated, recorded and sent to the appropriate authorities, and can now be used as a framework for continuing advocacy efforts with decision makers.

Challenges faced in Cambodia's democratic system were raised and discussed by forum participants in small and total forum groups.

Small group recommendations were discussed in large group with civil society speakers, MPs, provincial counselors, MoI representative, etc.

Participants had the opportunity to make contacts and meet others involved in elections and democracy during the whole day Forums, which may prove helpful in future activities related to elections and political rights.

Participants learned more about the details of Cambodia's political system, and often discussed similarities or differences with other countries.

Civic participation in democratic processes is improved by greater awareness, and a chance to provide input.

Participants learned more about the details and structure of Cambodia's electoral/ political system, as well as potential ways to improve it, and some comparisons to other countries' systems. A national audience had exposure to the discussions in the Forums, through broadcasting on COMFREL's daily radio show. Cambodia's TV and radio audience had exposure to the FOREDS policy recommendations through broadcast of a sample of the final workshop.

Consolidated policy and reform recommendations and analysis are presented to journalists, civil society members and government officials at a closing workshop held in Phnom Penh.

4. Challenges/difficulties encountered and Suggestions:

Overall, the FOREDS were very successful, but a few difficulties were faced, as described below:

Time for conducting consultation was rather short, and staff needed to have many meeting with different groups of stakeholders, during the rainy season.

Suggestion: The consultations should be conducted between January and May, because it's the dry season, and more time should be allocated for the consultations.

The number of women who participated in the Forums was quite low. On the one hand, COMFREL advocates for a 30% quota for women in elected office, but even in its own Forums, usually could not get this figure for participants. Many of the women participants were quiet and did not provide much input.

Suggestion: COMFREL needs to develop a specific strategy for such activities in order to plan how they are going to get a higher degree of participation from women.

The facilitators for the small group discussions were sometimes ill- prepared to facilitate the small group discussion, either because of a lack of background knowledge, or because of a lack of facilitation skills.

Suggestion: COMFREL should make more effort to provide sufficient background information to facilitators to prepare them for their role, and a better training regimen to provide them with skills to conduct facilitation. Alternatively, COMFREL could make a better effort to find facilitators with more experience doing facilitation.

5. Overall Assessment and Conclusion

Overall, the project of the four Forums was successful, and COMFREL would like to thank the donor, United Nations Development Program Cambodia, for the opportunity to implement this activity which helps democracy and civil society in Cambodia. The results indicate that COMFREL successfully carried out the project, contributed to civil society debates in the four provinces, and created key inputs into the democratic reform process through the consolidated Forum recommendations.

COMFREL looks forward to further opportunities to implement Forums on Elections and Democratic Space, as well as to conduct the follow up advocacy activities to try to realize real reforms which would reflect the needs/ demands expressed by various stakeholders during the FOREDS.

Cooperation with other actors and authorities:

COMFREL's activity with the support of its donor involved successful cooperation with ADHOC, NGOs with staff who participated in the Forum activities, political parties and local officials. COMFREL was able to secure the participation of a range of stakeholders representing diverse groups, many of whom are directly involved in elections.

COMFREL achieved significant cooperation with a wide range of civil society actors, including those who provided their staff to act as facilitators of the small groups. In particular, COMFREL cooperated with ADHOC to organize the Forums.

In the future, COMFREL would recommend a similar group of stakeholders, which COMFREL through its experience has found to be very important to elections and democracy. (See Table 1 for a comprehensive list of participants). COMFREL would also recommend ADHOC as a human rights NGO with a high profile and offices in every province in Cambodia.

In the future, if UNDP chooses to focus on advocacy to achieve adoption of the recommendations for democratic reform, COMFREL recommends that UNDP and its partners create a list of key figures within the government to target to influence them for democratic reform. Additionally, in this strategy, UNDP would need to work with those groups who are in a position to influence or pressure government, such as civil society groups, donors, INGOs, students, labor unions, associations, etc.

COMFREL also advises that UNDP help civil society by acting as a link between civil society and the government/ local authorities, to strengthen partnerships between them. This is especially needed because there is often little dialogue and a great distance between these two groups. Additionally, UNDP could play a role to strengthen partnerships between civil society and Members of Parliament.

Finally, COMFREL would also like to request that UNDP intervene, with other donors, in some cases where members of civil society members, especially at the local level are detained or threatened in the course of their duty or in cases of freedom of expression.

Lessons Learnt:

- Despite low awareness of *participants* on election issues and recommendations, FOREDS methodology provided discussions with a wide range of electoral issues in an open environment. COMFREL responded flexibly and innovatively to the special circumstances of the Forum when it initiated Khmer citizens are ready and able to produce recommendations to improve Cambodia's democratic system, and are able to identify problems and injustices in the current system.
 - The methodology in organizing the FOREDS allowed us to find out real issues by conducting the consultation first, and then proceed by organizing the forums to find the solution.
 - Through these forums, we are shown the important or real need in education for local citizens, especially minorities. We found that, to educate minority groups, we need to use the minority language, the curriculum should have no technical terms, dissemination should be conducted house by house, or via short plays/skits with minority actors in them.
 - There is a network at provincial level with committed staff such as provincial coordinator and provincial secretaries, who helped to implement the project successfully, especially for conducting the consultation with stakeholders and logistical organization of the forums
 - With clear and deep consultation, some root causes were identified, which made it easy to conduct the forum discussions.
 - Forums which involve a variety of actors from different political backgrounds can have a reconciliatory effect and help promote peacebuilding.
- Khmer citizens want additional reforms and changes to the electoral system.

Funded By

ខុមហ្វ្រែល

ទីស្នាក់ការកណ្តាលផ្ទះលេខ១៣៨ ផ្លូវ១២២ សង្កាត់ទឹកល្អក់១ ខណ្ឌទួលគោក រាជធានីភ្នំពេញ ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា

Central Office: #138, St. 122, Teuk Laak I, Tuol Kork, Phnom Penh, CAMBODIA.

P.O. Box 1145, Tel: (855) 23 884 150 Fax: (855) 23 885 745

E-mail: comfrel@online.com.kh Website: <http://www.comfrel.org>